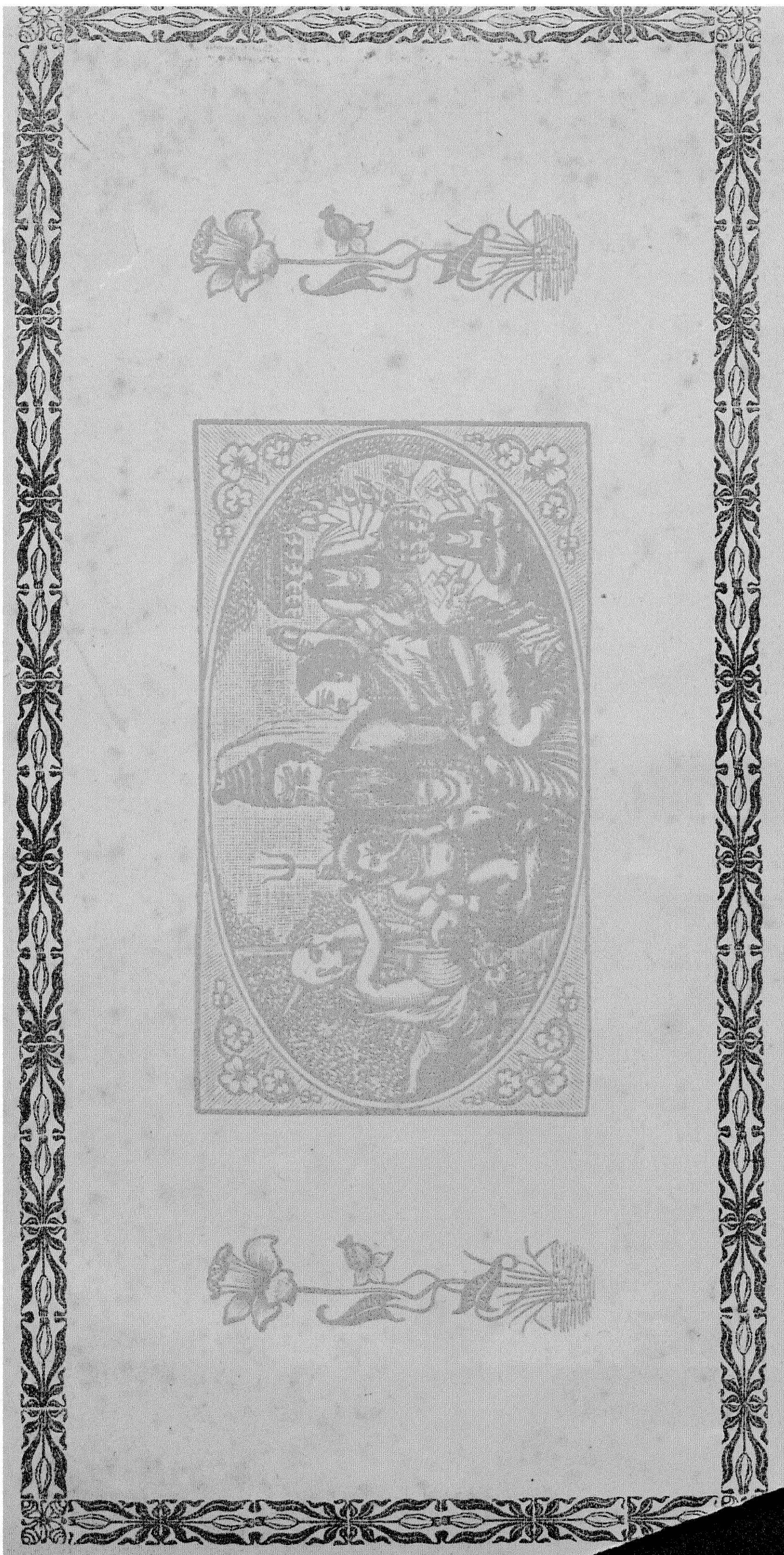

॥ अथ विवेक सिंधु प्रारंभ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीहेरंजगदाधारमरविंदाक्षमक्षरं ॥ अभिवंद्यात्मविज्ञानोपदेशवि
धिरुच्यते ॥ १ ॥ जयजयाजोचंद्रमौळी ॥ मातेंकृपादृष्टीन्याहाळीं ॥ मगपावेननव्हाळी ॥
ब्रह्मसुखाची ॥ २ ॥ तूंनिर्गुणनिर्विकार ॥ निःसंगुनिराकार ॥ तुझीयास्वरूपाचापार ॥ नेणती
ब्रह्मादिक ॥ ३ ॥ तूंब्रह्मरसाचापुतळा ॥ कींविश्वाचाजिव्हाळा ॥ जोसुखाच्यासुकाळा ॥
परमपुरुषा ॥ ४ ॥ तूंसच्चिदानंदतनु ॥ षड्भावविकारविहीनु ॥ स्वप्रकाशेंप्रकाशभानु ॥
स्वसंवेद्यु ॥ ५ ॥ तुझाअनुग्रहोघडे ॥ तरीचमातेंज्ञानहोयरोकडें ॥ स्वस्वरूपअनुभविजेपुढें ॥
स्वानुभव ॥ ६ ॥ तरीमाझेहृदयींवसावें ॥ प्रत्यक्षवाचेतेंचेतवावें ॥ जोस्वरूपबोलवावें ॥
मजकरवीं ॥ ७ ॥ तूंचतुर्विधवाचेतें ॥ प्रसवलासोनिरुतें ॥ ऐसेंजाणोनिजोतुमतें ॥ प्रार्थितअसें ॥
॥ ८ ॥ तुझेनिस्वरूपानुभवें ॥ म्यांकांनिवांतबसावें ॥ परोपकारार्थबोलावें ॥ हेतुझीइच्छा ॥
॥ ९ ॥ घालेपणाचेढेंकर ॥ जेंविदेताजेवणार ॥ तैसेतुझियास्वरूपाचेउद्गार ॥ बोलविसोमज
करवीं ॥ १० ॥ याबोबडियाबोला ॥ श्रीचंद्रचूडसंतोषला ॥ मगसौरसुपींदिधला ॥ ग्रंथ
निर्माणीं ॥ ११ ॥ वेदशास्त्राचामथितार्थु ॥ मराठाहाहोयफलितार्थु ॥ तरीचतुरींपरमार्थु ॥
कांनघ्यावा ॥ १२ ॥ चाडचातुर्यातेंजिणें ॥ ऐसेंबोलताशाहाणे ॥ तरीयेथेंचियेपरमार्थखुणे ॥

ग्राहिककांनव्हावें ॥ १३ ॥ जरीरुईचेझाडीं ॥ भरतीमवाचिकावडी ॥ तरीहिंडावयाचीआवडी ॥
कांपडोंद्यावी ॥ १४ ॥ जरीहेअरुषबोल ॥ तरीशेकडेंब्रह्मज्ञानहेंनवल ॥ तरीअवज्ञाकोणकरील ॥
येथविषयीं ॥ १५ ॥ उसकीरदिसेकाळा ॥ परीघेंपैंरसाचागळाला ॥ तैसेअरुषबोलपरीझळाळा ॥
दिसेविवेकाचा ॥ १६ ॥ नवरसांचीउपलवण ॥ तेउघडवाचेसीनागवण ॥ ह्मणोनिनप्रवर्त
तीशाहाणे ॥ तेथींच्याविषयीं ॥ १७ ॥ होयवक्तानवरसांचा ॥ जरीचतुरअपाडाचा ॥ तथा
पिलाभपरमार्थाचा ॥ तयादुर्लभकीं ॥ १८ ॥ तैसीमायीकरसवृत्ती ॥ बोलतांअंगासीनयेमहंती ॥
आणिपरमार्थसंविती ॥ तेदुरीदुरावे ॥ १९ ॥ श्वपचाचियावरींचापाकू ॥ झालाआपाडेंर
सिकू ॥ तथापिसदाचारलोकू ॥ तयानातळतीकीं ॥ २० ॥ तैसेंसंसारिकेंबोलणें ॥ जैंनरुवी
कारितीशाहाणे ॥ तयाअखंडअनुभवणें ॥ परमतत्व ॥ २१ ॥ जेथेंब्रह्मरसाचीगोडी ॥ अखं
डअनुभविजेफुडी ॥ त्याबोलाचीआवडी ॥ साधुजनासी ॥ २२ ॥ ह्मणोनिविवेकसिंधुनावें ॥
ग्रंथकीजेलशुद्धभावें ॥ तयाअवधानकरावें ॥ ह्मणेमुकुंदराजु ॥ २३ ॥ गुरुशिष्याचेनिसंवादें ॥
जैंबोलिजेलविनोदें ॥ तैंआईकआनंदें ॥ महानुभाव ॥ २४ ॥ कल्पतरूचेनिपाडें ॥ जरीफळती
घरचींझाडें ॥ तरीतियेआवडीचेनिकोडें ॥ नलावाविकां ॥ २५ ॥ देशोहोमन्हाटी ॥ परीउप

निषदांचीचराहटी ॥ तरीहाअर्थुजिवाचियागांठीं ॥ कांनबांधावा ॥ २६ ॥ आईतेशिष्याचे
आक्षेप ॥ सिद्धचिगुरुवाक्यदीप ॥ जेणेंसंशयतमाचेविक्षेप ॥ फिटतीश्रोतियाचे ॥ २७ ॥
हाग्रंथूविचारितां ॥ नाहींज्ञानाचोदुर्लभता ॥ आणिमुक्तीसायोज्यता ॥ बोधेंचिओळंघे ॥
॥ २८ ॥ याचदेहींआपुलेडोळां ॥ जंवनभोगिजेमुक्तीचासोहळा ॥ तरीवैराग्याच्यातातवेळां ॥
कांशिणावें ॥ २९ ॥ देहपातानंतरें ॥ मुक्तीपाविजेलयेउत्तरें ॥ साचमानावींचतुरें ॥ काय
ह्मणोनी ॥ ३० ॥ मरणानंतरेंमुक्ती ॥ येथविषयींकवणउपपत्ती ॥ ऐसाआक्षेपींपायसेविती ॥
निजगुरूचे ॥ ३१ ॥ स्थूलदेहनिमेल ॥ मागुतीमनुष्यदेहपाविजेल ॥ यावाक्याविश्वासेल ॥
ऐसाकवणअसे ॥ ३२ ॥ खंडज्ञानउपदेशती ॥ मोक्षउधारेंबोलती ॥ त्याच्याशुकोझकविती ॥
तेहीनाविवेकी ॥ ३३ ॥ ऐशियाचेनिउपदेशें ॥ कैसेनिसंसारनिरसे ॥ ह्मणोनीवायांचिवा
यवसे ॥ नानामतें ॥ ३४ ॥ आपुलीयाज्ञानदृष्टी ॥ अपरोक्षवस्तुसीनाहींभेटी ॥ त्यावे
डियाच्यागोष्टी ॥ कायकाज ॥ ३५ ॥ ह्मणोनीसद्गुरूचींपाउलें ॥ जेंहींसाचारपणेंधरिलें ॥
तेचिपैलपारपावले ॥ भवसागराच्या ॥ ३६ ॥ सद्गुरूचींलक्षणें ॥ बोलतीवेदशास्त्रेंपुराणें ॥
तींजाणोनियांशाहाणे ॥ अनुसरती ॥ ३७ ॥ जेसंसारासीवेगळे ॥ ज्ञानवैराग्येंआगळे ॥ ब्रह्म

रसस्वादाआनंदले ॥ तेसद्गुरूजाणावे ॥ ३८ ॥ कामक्रोधाचेनिविटाळें ॥ जयाचेंचित्तनामळे ॥
त्यानिरंतरसोहळे ॥ ब्रह्मसुखाचे ॥ ३९ ॥ विषयसुखाचेडोहळे ॥ मनींनुपजतीकवणेवेळे ॥
जयाचेंचित्तनुचंबळे ॥ हर्षविषादीं ॥ ४० ॥ ब्रह्मादिपिपीलिकांतीं ॥ सकळभूतजाती ॥ जयाची
चित्तवृत्ती ॥ नधरीविषमभावातें ॥ ४१ ॥ अपपरहेंकडसणी ॥ आणीकनाहींखोडीकवणी ॥
प्रपंचाचियाविणावणी ॥ नांदेपरमार्थूचि ॥ ४२ ॥ जेब्रह्मानंदेंडुल्लती ॥ करूनकांहींचनकरिती ॥
जेदुराग्रहीनव्हती ॥ कवणेविषयीं ॥ ४३ ॥ करितीसत्कर्मेंकोडें ॥ परीस्वस्वरूपस्थितीनमोडे ॥
जयास्वानंदुओसंडे ॥ सर्वेंइंद्रियद्वारें ॥ ४४ ॥ विधिनिषेधातेंकरिती ॥ परीविधिनिषेधेंनालिं
पती ॥ असुळविसुळनहोती ॥ ब्रह्मसंवितीस्फुरेह्मणोनी ॥ ४५ ॥ त्यजितअसतांनाहींत्यागू ॥
भोगितअसतांनाहींभोगू ॥ नवलहाज्ञानयोगू ॥ जेथेंनांदतसे ॥ ४६ ॥ निपजतीइन्द्रियांचे
व्यापारू ॥ परीअकर्तृत्वींचतुरू ॥ ब्रह्मविद्यादातांउदारू ॥ जेअतिपाडाचे ॥ ४७ ॥ जेअवस्था
त्रयींअगाध ॥ जयासीअखंडस्वरूपावबोध ॥ तेअमूर्तपरमानंद ॥ येणेंआकारें ॥ ४८ ॥ निमि
षोन्मेषाचाव्यापारू ॥ ज्यासीकरितांशिणथोरू ॥ तेयोगींद्रजाणावेसद्गुरू ॥ कैवल्यदानी ॥
॥ ४९ ॥ जेअंतरींचनिवाले ॥ आठवितांहीभागले ॥ विसराहीविसरले ॥ स्वस्वरूपजे ॥

॥ ५० ॥ इहींलक्षणींअलंकृत ॥ जेदेखिचेतिमहंत ॥ तेचिसद्गुरुजाणावेनिश्चित ॥ ईश्वरीअव
तार ॥ ५१ ॥ सांगितलेविशेषगुण ॥ हेंसद्गुरुचेंलक्षण ॥ आतांशिष्याचेंपरीक्षण ॥ निरूपि
जेल ॥ ५२ ॥ नव्हावाआळसीनिष्ठुर ॥ आणिस्वकार्यतत्पर ॥ गुरुद्रोहविषयींकातर ॥ तो
शिष्यनकरावा ॥ ५३ ॥ जारणमारणविध्वंसन ॥ स्तंभनमोहनवशीकरण ॥ उच्चाटणहेसप्त
विधलक्षण ॥ करतीतेशिष्यत्यजावे ॥ ५४ ॥ जेविषयरसींआसक्त ॥ अथवाअहंकारेंगर्वित ॥
ज्यासिपाखांडाचीसंगत ॥ तेशिष्यनकरावे ॥ ५५ ॥ जोनिंदकूनास्तिकू ॥ ज्ञानचोरछुंबकू ॥
विनाकाजेंवीणवादकू ॥ तोहीशिष्यवर्जिजे ॥ ५६ ॥ प्रगटावयाआपुलीमहंती ॥ सभेमाजी
गुरूतेंआक्षेपिती ॥ युक्तीखुंटलियाबळासियेती ॥ तेहीशिष्यत्यजावे ॥ ५७ ॥ जेदुस्तीप्राकृ
तदृष्टी ॥ गुरुसीकरितीतोंडपिटी ॥ ब्रह्मविद्येचीगोष्टी ॥ त्यांसीकायसी ॥ ५८ ॥ नव्हतांअंतः
करणशुद्धी ॥ जरीप्रयोजिजेआत्मबुद्धी ॥ तरीतयासीनाहींज्ञानसिद्धी ॥ अपरोक्षजे ॥ ५९ ॥
जेसंसाराचेनिराळे ॥ ज्ञानवैराग्याचेनिबळें ॥ सर्वदोषासीवेगळे ॥ तेसच्छिष्यजाणावे ॥ ६० ॥
जेशुद्धअंतःकरणींविरक्त ॥ सत्यवादीदृढव्रत ॥ निस्सीमगुरुभक्त ॥ अनन्यभावीं ॥ ६१ ॥ जे
वित्तशाठ्यनकरिती ॥ अपणातेंहीनवंचिती ॥ आणीकपरदैवतनेणती ॥ श्रीगुरुवांचुनी ॥ ६२ ॥

जेउदारमनाचे ॥ साचारभावाचे ॥ वांटेकरमुक्तीचे ॥ तेसच्छिष्यजाणावे ॥ ६३ ॥ यासानु रागाशिष्यातें ॥ स्वीकारावेंश्रीगुरुनाथें ॥ ज्ञानउपदेशवीनिरुतें ॥ पात्रभूता ॥ ६४ ॥ तेब्रह्म रसाचीमूस ॥ ज्ञानरत्नांचीमांदुस ॥ गुरूसीउपजेभडस ॥ उपदेशाविषयीं ॥ ६५ ॥ परिसाचे निसन्निधानें ॥ अष्टधातुहोयसोनें ॥ तैसेंशिष्यासीब्रह्महोणें ॥ तत्क्षणीं ॥ ६६ ॥ तेथेंगुरूशीं नलगेसायासु ॥ करितांज्ञानउपदेशु ॥ आत्मास्वयंप्रकाशु ॥ तयातत्क्षणेंची ॥ ६७ ॥ असं तशिष्यबोलिले ॥ तेहीजरीमुमुक्षुझाले ॥ तरीतेहीह्मणावेआपुले ॥ श्रीगुरुनाथें ॥ ६८ ॥ मंत्रा दिसाधनेंउपदेशें ॥ अष्टांगयोगयोगाभ्यासें ॥ चित्तनिर्मळहोयआपैसें ॥ तयाचेंही ॥ ६९ ॥ नातरीगुरुदास्यकरितां ॥ जळतीचित्तमैलसर्वथा ॥ होयज्ञानप्राप्तीत्वरिता ॥ श्रीगुरूचेनिप्रसादें ॥ ॥ ७० ॥ अष्टधातुपरिसींलागले ॥ तेतत्क्षणींकनकझाले ॥ अष्टधातुह्मणोनिसांडिले ॥ पाषाण जात ॥ ७१ ॥ तेहीजरीचूर्णकीजे ॥ अग्निसंगेंलोहनिपजे ॥ तेणेंहीसुवर्णहोइजे ॥ परिसस न्निधीं ॥ ७२ ॥ तैसेंवैराग्यवन्हीतापले ॥ ज्ञानाधिकारापातले ॥ अष्टधातुहीब्रह्मजाहले ॥ गुरुचरणप्रसादें ॥ ७३ ॥ गुरूचेंपहातांमहिमान ॥ परिसदिसेठेंगण ॥ तालोहातेंकरीसुवर्ण ॥ परीतोपरीसनव्हे ॥ ७४ ॥ परिसासन्निधवेंघलें ॥ लोहसुवर्णहोवोनिराहिलें ॥ तेथेंअन्यलोह

लागलें ॥ तेंकनकनव्हे ॥ ७५ ॥ तैसानव्हेगुरुकृपेचाबोधू ॥ जोसद्यस्वरूपावबोधू ॥ शिष्य
चिद्ब्रह्महोयहाविनोदू ॥ नवलतेथिंचा ॥ ७६ ॥ कल्पतरूचीउपमाद्यावी ॥ तोकल्पिलिया
अर्थातेंपुरवी ॥ कल्पनातीतभेटवी ॥ श्रीगुरुनाथ ॥ ७७ ॥ जननीआणिजनकें ॥ तियेंसंसार
दायिकें ॥ परीनव्हेतिभवबंधछेदकें ॥ श्रीगुरुवांचोनी ॥ ७८ ॥ कामधेनुआणिचिंतामणी ॥
इहींपुरवूंनसकतीऐणी ॥ चिंतिलियाअर्थाचीदानी ॥ ह्मणोनियां ॥ ७९ ॥ जोचिंतनासीअ
चिंत्य ॥ सकळकल्पनेविरहित ॥ तेंब्रह्मनिजानंदभरित ॥ हेदेताश्रीगुरुनाथ ॥ ८० ॥ ह्मणोनि
श्रीगुरूसीउपमा ॥ द्यावीऐसीकवणासीअसेमहिमा ॥ प्रपंचहोयपरब्रह्मा ॥ प्रसादेंजयाचेनी ॥
॥ ८१ ॥ परोपकाराचेनिसंतोषें ॥ पात्रकुपात्रऐसेंनोळखे ॥ गुरुमेघसर्वत्रवरुखे ॥ उदारपणें ॥
॥ ८२ ॥ तथापिपात्रताविशेषें ॥ स्थिरहोयसखोलभूमिके ॥ थेंबुनराहेउटंके ॥ जायनिरसोनी ॥
॥ ८३ ॥ तैसेंपात्रतेवीण ॥ स्थिरूंनशकेब्रह्मज्ञान ॥ येथेंजोदृष्टांतसांगेन ॥ तोअवधारिजे ॥
॥ ८४ ॥ जैसेंपुत्रविटाळले ॥ तेंपितृधनासीमुकले ॥ शुद्धझालियाभागपावले ॥ जयापरी ॥
॥ ८५ ॥ तैसेंनिजजनकईश्वराचें ॥ यासीब्रह्मचिधन साचें ॥ शुद्धजीवविभागीयेथींचें ॥ तदंश
ह्मणोनी ॥ ८६ ॥ जननाजनकें ॥ तियेंसंसारदायकें ॥ नव्हेतिबंधविच्छेदकें ॥ श्रीगुरुवांचोनी

॥ ८७ ॥ चित्तासीपडेविषयसंगू ॥ तंवजीवासीकैंचाज्ञानधनभागू ॥ ह्मणोनिआह्मीहाप्रसंगू ॥
आदरिला ॥ ८८ ॥ शिष्याचेंगुणदोषलक्षण ॥ संक्षेपेंकेलेंकथन ॥ आतांकीजेलअनुसंधान ॥
पुढलियाकथेचें ॥ ८९ ॥ शिष्यतापत्रयींसंतप्त ॥ शमदमादिसाधनसंयुक्त ॥ गुरूतेंशरणागत ॥
विनवीतसे ॥ ९० ॥ जीमीसंसारसागरींबुडालों ॥ तापत्रयवडवाग्नीनेंपोळलों ॥ क्रोधादिजळचरीं
विसंचलों ॥ झालोंमीअतिअशौच ॥ ९१ ॥ तरीज्ञानाच्यातारुविंबैसउनी ॥ कृपेचासुवायुपेलुनी
॥ देवेंचितारकहोउनी ॥ तारावेंमातें ॥ ९२ ॥ भवरोगमध्यान्हतातेवेळे ॥ तापलोंतापत्रयदावा
नळें ॥ जोकृपाजळधराज्ञानजळें ॥ निववावेंमातें ॥ ९३ ॥ संसाराचियाबंदिशाळे ॥ बांधलों
अज्ञानशृंखळें ॥ तेंबंधनतोडावेंस्वामिसळें ॥ ज्ञानशस्त्रेंकरूनी ॥ ९४ ॥ ऐसीकृपाउजवुनी ॥
विनवीशिष्यशिरोमणी ॥ मस्तकश्रीगुरूच्याचरणीं ॥ न्यासिताझाला ॥ ९५ ॥ तंवबोलिला
श्रीगुरुराजा ॥ बारेतूंशिणलासीकवणकाजा ॥ कैसेंधनतोडिजेलवोजा ॥ पाहेंपांरीकडेची ॥
॥ ९६ ॥ ऐसीप्रतिज्ञास्विकारून ॥ शिष्यातेंसन्मुखबैसऊनी ॥ आज्ञासमावेशकरूनी ॥ गुरुसं
प्रदायक्रमें ॥ ९७ ॥ तेथेंज्ञानशक्तीचाप्रवेशु ॥ अज्ञानशक्तीचानिरासु ॥ बोधउठिलास्वयंप्र
काशु ॥ शिष्यचैतन्यीं ॥ ९८ ॥ तेवेळींकंपस्वेदादिक ॥ उठिलेभावसात्विक ॥ जैसेंसाम्राज्या

तेंपावेरंक ॥ तैसेंवर्ततेंजाहलें ॥ ९९ ॥ यानांवशक्तिपातबोलिजे ॥ स्वानुभवेंअनुभविजे ॥ तेथें
निःशेषविसरिजे ॥ संसारस्मरणादिकहें ॥ १०० ॥ तंवआनंदाचापुरु ॥ आलाशिष्यसरिते
सिथोरु ॥ तेथेंअविवेकपव्हाणारु ॥ बुडोनिजाय ॥ १ ॥ अहंकारद्रुमउन्मळिला ॥ तृष्णापक्षि
णीचाकुरठामोडिला ॥ इन्द्रियग्रामबुडाला ॥ तियेआनंदजळीं ॥ २ ॥ ऐशियासुखाचेशेजारीं॥
तेथेंस्वानुभूतीअंतुरी ॥ तियाआलंगिलासुंदरी ॥ तोयोगिराजु ॥ ३ ॥ तियेचेनिअंगसंगें ॥
तुटतीविषयाचेडोहळे ॥ तेथेंअसिजेकेवळें ॥ स्वस्वरूपीं ॥ ४ ॥ स्वरूपसुखाचेनिभरें ॥ जेथेंकांहीं
चनस्मरे ॥ तेयोगनिद्रानसंचरे ॥ तयायोगिराजासी ॥ ५ ॥ तेथेंनेणोवनाजाणीव ॥ सरलेभा
वाभाव ॥ तेथेंएकछत्रीराणीव ॥ राजयोगाची ॥ ६ ॥ सर्वसुखाचीकुरोंडि ॥ जयासीवोवाळू
निसांडिजेफुडी ॥ तयाब्रह्मसुखाचीगोडी ॥ केंविबोलावी ॥ ७ ॥ जेथेंमनाचेंजाणणें ॥ खुंटलें
वाचेचेंबोलणें ॥ हेंज्याचेंतोचिजाणे ॥ येरांटकमकाचि ॥ ८ ॥ तैसेंपरमात्मयाचेनिआधारें ॥
इन्द्रियग्रामव्यापारें ॥ परीत्याचेनिवेव्हारें ॥ नालिंपिजेतो ॥ ९ ॥ ऐसाराजयोगसंकेतु ॥ पात
लातोअवधूतु ॥ यावरीलक्षतांतु ॥ तोअवधारिजे ॥ १० ॥ जेंमनावाचेअगोचरु ॥ तें

बोलतांसांकडेंथोरू ॥ तथापिऐकेंतूंचतुरू ॥ श्रीमुकुंदह्मणे ॥ ११ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधुस्तुति
क्रमेगुरुशिष्यसंवादेस्वरूपसमावेशोनामप्रथमप्रकरणम् ॥ १ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

॥ ५ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ तंवसखीस्वानुभूतीची ॥ तुर्यापातलीनिजाची ॥ तियाप्रबोधेंलाहेज्या
ची ॥ तोयोगिराज ॥ १ ॥ झालेंनेत्रांचेंउन्मीलन ॥ उठिलेंअंतःकरण ॥ परीअनुभवाचेंअवतरण॥
तेनवचेचि ॥ २ ॥ इंद्रियेंकीरंरचियेलीं ॥ परीतयांचीधांवमोडिली ॥ पुनरपिबुचकळलीं ॥ तयेआनं
दजळीं ॥ ३ ॥ जैसेंभागलेंढोर ॥ पावेसुखाडिकविढार ॥ तेथूनिउठवितांथोर ॥ अंगचिघाली
॥ ४ ॥ तैसींतापत्रयेंतापलीं ॥ इन्द्रियेंब्रह्मानंदेंनिवालीं ॥ स्वविषयींप्रवर्तलीं ॥ नवप्रवर्ततीच
॥ ५ ॥ मगशिष्यवाडवेळ ॥ लाहूनिइन्द्रियांचेंबळ ॥ गुरूतेवाचाचरळ ॥ विनवीतअसे ॥ ६ ॥उ
ठिलाआनंदभरित ॥ गुरूसिप्रदक्षिणाकरित ॥ चरणावरीमस्तकठेवित ॥ वेळोवेळां ॥ ७ ॥ मनप्रे
मरसेंभरलें ॥ दोन्हीकरसंपुटजोडिले ॥ मगकांहींएकबोलणेंआरंभिलें ॥ शिष्यराजें ॥८॥ जयजया
जीअनाथबंधु ॥ जयजयाजीकरुणासिंधु ॥ तुमचामहिमाप्रसिद्धु ॥ राजयोगिया ॥ ९ ॥ जेंअना ॥ ५ ॥
दिहारवलें ॥ मीमजचिहोतेंचोरिलें ॥ तेंमातेंभेटविलें ॥ श्रीगुरुरायें ॥ १० ॥ तुझियाकृपादृष्टीं ॥
झालोमजअपरोक्षवस्तूसीभेटी ॥ उपमानाहींसृष्टीं ॥ तयामहासुखाची ॥ ११ ॥ तुझियाउपका

रा ॥ उत्तोर्णनव्हेगादातारा ॥ अर्पिजेतिसंभूतिसंभारा ॥ नानावस्तु ॥ १२ ॥ ब्रह्मकाळत्रयीं
अबाधित ॥ नानावस्तूत्यानाशिवंत ॥ तेणेंहोयउत्तीर्णत्व ॥ ऐसेंकेविंघडे ॥ १३ ॥ एकोंदिधला
कल्पतरू ॥ तयासीदिजेदर्पणींचाहारू ॥ तेणेंतोकायगव्हारू ॥ उत्तीर्णहोईल ॥ १४ ॥ चिंता
मणीचियासाठीं ॥ देइजेफुटकीकाचवटी ॥ तयाउत्तीर्णपणाच्यागोष्टी ॥ कायकरूंयेतिल
॥ १५ ॥ अहंतेचेंकाबिरें ॥ जयाचियादृष्टीउतरे ॥ तयासद्गुरूसीउत्तीर्णचतुरें ॥ कैसेंहोइजे
॥ १६ ॥ पशूसीसिंहाभिधान ॥ रंकासीराणेपण ॥ जीवासीशिवपण गुरूचेनिप्रसादें ॥ १७ ॥
ह्मणोनितनुमनधन ॥ गुरूसीकोजेसमर्पण ॥ तरीचहोइजेउत्तीर्ण ॥ कांहींएक ॥ १८ ॥ अ
होभक्तिभावगुरुवर्या ॥ हेंनेणोनिजोप्राणिया ॥ गुरूसीनभजेतोक्षणिया ॥ जायअधोगती ॥
१९ ॥ नाशिवंतहेउपचार ॥ गुरूसीवंचितीजेनर ॥ पाहुणेहोतीअविचार ॥ रौरवाचे ॥ २० ॥
आतांअसोहेमाझीअविद्या ॥ हेळाचिफेडिलीसद्या ॥ जीभवरोगवैद्या ॥ श्रीगुरुराया ॥ २१ ॥
भवरोगेंमोवेष्टिलों ॥ देहप्रमाणेंरोडेलों ॥ तोतुवांउपचारिलों ॥ निकियापरी ॥ २२ ॥ अर्ध
मात्राब्रह्मरसें ॥ मातेंउपचारिलेंकैसें ॥ ब्रह्मगोळकोंदतूअसे ॥ माझेनिपुष्टपणें ॥ २३ ॥ क
वणास्काचियामरणा ॥ आडघालितीसाधुजना ॥ तयाचियाउपकाराउत्तीर्णा ॥ तेणेंकेंविहो

इजे ॥ २४ ॥ जन्ममरणाचियाकोडी ॥ सुकतीजयाचियाप्रौढी ॥ तयागुरुदास्याचीगोडी ॥
अनुपम्यकीं ॥ २५ ॥ गुरुकृपेचेंफळलेंपण ॥ हेंचितेथींचीजाणाखूण ॥ जेंनितनवेंप्रेमलक्षण ॥
गुरुदास्याविषयीं ॥ २६ ॥ मंत्रयंत्रादिउपदेशिते ॥ गुरुघरोघरींअसतीआइते ॥ परीसंसारमहा
दुःखातें ॥ फेडूंनशकती ॥ २७ ॥ ह्मणोनिदुर्लभश्रीगुरु ॥ जोपरब्रह्मींसिकरीसाक्षात्कारु ॥ जया
चियेदृष्टिहेलाचिसंसारु ॥ निरसोनिजाय ॥ २८ ॥ आतांकैवल्याचादानी ॥ तूंचिएकत्रिभु
वनीं ॥ संसारदैन्यजयाचेनी ॥ दूरीघडीहोय ॥ २९ ॥ संसारदुःखविसरलों ॥ मीमहासुखें
निवालों ॥ तुमचाअनुग्रहपावलों ॥ ह्मणोनीजी ॥ ३० ॥ आतांराउळेंएकसेंकरावें ॥ तेंसुख
मागुतेंमजव्हावें ॥ तेंचिहोवोनिअसावें ॥ म्यांनिरंतर ॥ ३१ ॥ तेंसुखकिमात्मक ॥ कैसेंजा
णावेंम्यांसम्यक ॥ तरीजीकृपापूर्वक ॥ मजनिरूपावें ॥ ३२ ॥ ऐसीप्रार्थनाऐकोन ॥ श्रीगुरु
तोचिकामधेन ॥ दुभेवोरसेदाटून ॥ शिष्यवत्सासी ॥ ३३ ॥ मगतोकायबोलिलायोगींद्रु ॥
बारेतूंपूर्णचंद्रु ॥ तुवांमाझाबोधसमुद्रु ॥ कैसाउल्हासविलासी ॥ ३४ ॥ तुझियागुणगणनेसी ॥
उपमानाहींकोणासी ॥ तरीबोलिजेलतेंनिजमानसीं ॥ दृढधरावें ॥ ३५ ॥ तुजमहासुखलाधलें ॥
जेंगुरुदास्यफळलें ॥ जेंअनुभवासीआलें ॥ परब्रह्म ॥ ३६ ॥ जेथेंमनासीनाहींसौरस्य ॥ वाचेसीनाहीं

प्रवेशू ॥ तोभेटलास्वयंप्रकाशू ॥ ब्रह्मानंदू ॥ ३७ ॥ जेंस्थूलनारोड ॥ ठेंगणेंनावाड ॥ तें
महासुखगोड ॥ ईश्वरस्वरूप ॥ ३८ ॥ जेंपरब्रह्मअखंड ॥ बोलतांवेदासिकुवाड ॥ तेंअनुभ
वितांहोयकाबाड ॥ विषयसुखपैं ॥ ३९ ॥ जेथेंनिद्रानाजागणें ॥ करणेंनाभोगणें ॥ तयासु
खाचोचाखणें ॥ आपणची ॥ ४० ॥ मीतूंहेंकडसणी ॥ जेथेंनाहींकाळींकवणीं ॥ तियेपरम
निर्वाणीं ॥ लीनझालासीतूं ॥ ४१ ॥ कल्पनेचेंआभाळ ॥ जेथेंविरालेंएकवेळ ॥ तेंचिदाकाश
निर्मळ ॥ तुजप्रकाशलें ॥ ४२ ॥ हेंमहावाक्याचेंरहस्य ॥ जेंजीवेश्वरांचेंसामरस्य ॥ जेणें
उपजेवैरस्य ॥ संसारसुखाचें ॥ ४३ ॥ हाचिशिवशक्तीचासमयोगू ॥ यातेंचबोलिजेराज
योगू ॥ जेणेंफिटेभवरोगू ॥ हेळामात्रें ॥ ४४ ॥ हेनिर्विकल्पसमाधी ॥ भवरोगादिव्यऔ
षधी ॥ जेणेंतुटेआधिव्याधी ॥ विषयाचीपैं ॥ ४५ ॥ हाचितुजअलभ्यलाभजाहला ॥ जो
परमात्माभेटला ॥ क्षणएकसुकाळझाला ॥ महासुखाचा ॥ ४६ ॥ ऐसीहेब्रह्मस्थिती ॥ येथें
मजव्हावीदृढमती ॥ ऐसीतुझीचित्तवृत्ती ॥ तरीअवधारीजे ॥ ४७ ॥ येविषयींअसेउपावो ॥
जेणेंहोयस्वरूपींसद्भावो ॥ तोचिधरींयेरूसांडींवावो ॥ मिथ्याभ्रमू ॥ ४८ ॥ व्हावीविषयीं
विरक्ती ॥ चित्तासीप्रत्यक्वृत्ती ॥ करावीईश्वरभक्ती ॥ अनन्यभावें ॥ ४९ ॥ जोश्रीगुरूचाअनु

ग्रहीत ॥ तेणेंसेवावाएकांत ॥ तेथेंचिंतावागुणातीत ॥ परमपुरुष ॥ ५० ॥ जेजेवृत्तीउठी ॥
तेतेंदेखिजेवेगळालीदिठी ॥ तरीकल्पनाहिंपुटी ॥ होऊनिमुरे ॥ ५१ ॥ मनासरिसेंधांवतां ॥
नतुटेसंसारव्यथा ॥ तेणेंसिवेगळेंहोतां ॥ महासुख ॥ ५२ ॥ जोजोविषयआठवेल ॥ तोतो
मिथ्यात्वेंविदारिजेल ॥ तरीसहजचिउपजेल ॥ सुलीनता ॥ ५३ ॥ ह्मणोनिजोसंकल्पउठी ॥
नवजावेंतयापाठीं ॥ वळावीमागुतीदृष्टी ॥ निरालंबीं ॥ ५४ ॥ तेनिरालंबनिर्गुण ॥ जिवाचें
जन्मस्थान ॥ ह्मणूनिव्हावेंलीन ॥ तेथेंचिपैं ॥ ५५ ॥ मीब्रह्मयेणेंआकारें ॥ ब्रह्मरूपस्फुर्ती
स्फुरे ॥ तेंविचारितांतत्वनिर्धारें ॥ उठेनिरालंबीं ॥ ५६ ॥ आपुलियेजन्मभूमिके ॥ वस्तीबहु
पुण्यठाके ॥ तेथेंनिमिजेतरीचुके ॥ अधःपतन ॥ ५७ ॥ देहाचेजन्मभूमिकेचें ॥ एवढेंमहिमा
नसाचें ॥ तरीजन्मस्थानजीवाचें ॥ तेंअगाधमहिमानकीं ॥ ५८ ॥ नद्याउगमींस्थिरावती ॥
तरीतेचिसमुद्रहोती ॥ आधारकांनव्हती ॥ आणिकानदीसी ॥ ५९ ॥ तैसाआपुलाउगवू ॥
जरीनसोडिताहाजीवू ॥ तरीअंगासियेताथोरावू ॥ ब्रह्मपणाचा ॥ ६० ॥ ह्मणूनिकल्पनेसी
मारू ॥ करावाइंद्रियांचासंहारू ॥ तरीजीवब्रह्मासीसिनारू ॥ कैंचाउरे ॥ ६१ ॥ अनुभवाची
एकखुण ॥ जेणेंप्रपंचासीहोयसंहरण ॥ तेथींचोविवंचनासांगेन ॥ तेऐकपातूं ॥ ६२ ॥ स्वरू

पोन्मुखस्फुरण ॥ हेंमायेचेंलक्षण ॥ अविद्यातेजाण ॥ विपरीतकल्पना ॥ ६३ ॥ मनचक्षु
रादिकें ॥ इन्द्रियेंहींअनेकें ॥ तींसुखदुःखेंदायकें ॥ अविद्याजनीतें ॥ ६४ ॥ ह्मणूनिकल्प
नेच्याग्रासीं ॥ नासेमायाअविद्येसी ॥ तेथेंसंहारइंद्रियांसी ॥ आपैसेंहोय ॥ ६५ ॥ जैसेंपाणी
चोराच्याद्वारीं ॥ वरीलरंध्रदाटिजेजरी ॥ थेंबेंमोकळेंचपरी ॥ धरावेनलगती ॥ ६६ ॥ तैसी
कल्पनाविराली ॥ तेथेंसंसृतीनिमाली ॥ येथेंआक्षेपींस्फुरली ॥ मजयुक्तीएक ॥ ६७ ॥ सुषु
प्तीअवस्थेकल्पना ॥ निःशेषहोयलीना ॥ तरीजीवाचीसंसारणा ॥ कांनचुकेची ॥ ६८ ॥ ऐशा
आक्षेपींउत्तर ॥ बोलिजेलसुंदर ॥ तेंऐकतूंचतुर ॥ जेणेंसंदेहफिटे ॥ ६९ ॥ जीवासीसुषुप्ती
दशे ॥ कल्पनाकीरनसे ॥ परीअज्ञानननिरसे ॥ तेणेंसंसृतीहोय ॥ ७० ॥ सुषुप्तींआत्मनेणिजे ॥
तैसेंचिहोऊनिअसिजे ॥ तेथेंचिस्वानुभवबोलिजे ॥ कवणेपरी ॥ ७१ ॥ आत्माविषयींअज्ञान ॥
जंववरीनव्हेक्षीण ॥ तंवनचुकेजन्ममरण ॥ जीवासीपैं ॥ ७२ ॥ श्रीगुरुचेनिकृपाभरें ॥ फिटे
अज्ञानसुररे ॥ मगसच्चिदानंदउरे ॥ परब्रह्मतें ॥ ७३ ॥ सुषुप्तिकाळींकल्पना ॥ अज्ञानामाजीं
होयलीना ॥ तेणेंअज्ञानेंहीजाणा ॥ वर्तेआत्मयासी ॥ ७४ ॥ तेथेंअज्ञाननमरे ॥ ह्मणूनिसं
सारनसरे ॥ तरीआक्षेपाचींउत्तरें ॥ निरर्थकचीं ॥ ७५ ॥ जीवांवृक्षजाती ॥ निरंतरवर्तेसुषुप्ती ॥

तेथेंकल्पनेसीवस्ती ॥ अज्ञानगर्भीं ॥ ७६ ॥ अनुभवाचीखुणा ॥ तेअनारिसीजाणा ॥ तेथें
अज्ञानसहितकल्पना ॥ विरेस्वरूपीं ॥ ७७ ॥ श्रीगुरूचेउपदेशें ॥ अज्ञानमरेआपैसें ॥ तेथें
परब्रह्मप्रकाशे ॥ कल्पनातीत ॥ ७८ ॥ अनुभवाचियाभूमिका ॥ चारीगाशिष्यटिळका ॥
सांगिजेतीत्याऐका ॥ एकाग्रहोउनी ॥ ७९ ॥ प्रथमजाणविक्षेपता ॥ दुसरीतेगतायाता ॥
तिसरीतेसंश्लिष्टता ॥ चौथीसुलीनताप्राप्तदशेची ॥ ८० ॥ करितांब्रह्माभ्यासू ॥ चित्तासीहो
यस्वरूपींसौरसू ॥ तेंसांडूनिकरीहव्यासू ॥ सांसारीक ॥ ८१ ॥ मगसावधहोइजे ॥ चित्तासी
मागुतीवळविजे ॥ ब्रह्माभ्यासकीजे ॥ तेविक्षिप्तापैं ॥ ८२ ॥ गतायातातेऐसी ॥ चित्तस्वरूपीं
समरसी ॥ तेथूनिउठेपरीअपैसी ॥ बैसेस्वरूपीं ॥ ८३ ॥ मनस्वरूपींलाविजे ॥ तेणेंतेथेंचिअ
सिजे ॥ आनंदेंफुंजोंलागिजे ॥ तेसंश्लिष्टतापैं ॥ ८४ ॥ ब्रह्मींचित्तनिःशेषमुरे ॥ केवळज्ञानी
चिउरे ॥ सुखाचाफुंजउतरे ॥ तेसुलीनदशा ॥ ८५ ॥ ऐसाब्रह्माभ्यासकरितां ॥ भूमिकाजाण
वतीसमस्ता ॥ मगअनायासेंतत्त्वता ॥ पावेयोगिराज ॥ ८६ ॥ अथवाइंद्रियेंकांमारावीं ॥
जेथेंधांवतीतेथेंचिधरावीं ॥ तरीसुलीनतापावावी ॥ शेकडीचो ॥ ८७ ॥ नातोंइंद्रियेंनातोंविष
यसुखें ॥ तेथेंकवणकवणातेंदेखे ॥ चित्तमुरेमगओळखे ॥ कवणकवणातें ॥ ८८ ॥ मंदमती

चियाआक्षेपा ॥ हाप्रस्तावसांगितलाबापा ॥ येरांसिकायसेपा ॥ सायासहो ॥ ८९ ॥ आतां
असोहाप्रसंगू ॥ तुजनिरोपिलाराजयोगू ॥ हेंस्मरेतोचांगू ॥ बहुतांमध्यें ॥ ९० ॥ निमिषो
न्मेषाचेंअर्ध ॥ चित्तस्वरूपींहोयसावध ॥ तरीपापराशीहोतीदग्ध ॥ क्षणमात्रें ॥ ९१ ॥ जैसें
स्वप्नींघडेदुरित ॥ तेंप्रबोधींहोयभस्मभूत ॥ तैसेंनिजबोधेंसमस्त ॥ पातकजळे ॥ ९२ ॥ चित्त
अवलंबनेंवीण ॥ जरीनराहेस्थिरपण ॥ तरीदेवाचेंसगुण ॥ स्वरूपचिंतावें ॥ ९३ ॥ तेथेंहृद
याच्याशेजारीं ॥ षोडशोपचारेंपूजाकरीं ॥ उपासावाश्रीहरी ॥ अनन्यभावें ॥ ९४ ॥ रजस्त
मींजैंमैळ ॥ तेंचित्तवेगेंहोयनिर्मळ ॥ मगनिर्गुणींभक्तीप्रबळ ॥ आपसयांहोय ॥ ९५ ॥ निर्गु
णींपरमपुरुषीं ॥ जीवाऐक्यहोयसेखीं ॥ तयेमहासुखीं ॥ समरसेतो ॥ ९६ ॥ नातरीअष्टांग
योगें ॥ कांभक्तिप्रसंगें ॥ जीवपरमात्मसंगें ॥ तदात्मतापावे ॥ ९७ ॥ तंवशिष्यविनविजे ॥
जीवशब्देंकायबोलिजे ॥ ब्रह्महेंनांवठेविजे ॥ कवणासीजी ॥ ९८ ॥ परमात्मातोकवण ॥ सगु
णकींनिर्गुण ॥ तोकैसाकिंलक्षण ॥ सांगावेंजी ॥ ९९ ॥ मायातेकवणशक्ती ॥ तियेसींकैसी
स्वरूपस्थिती ॥ अविद्येचीकैसीरीती ॥ किमाश्रयते ॥ १०० ॥ प्रपंचकवणेंनिर्मिला ॥ कास
याचाउभारला ॥ जिवासीसंसारनाथिला ॥ किंनिमित्तजी ॥ १०१ ॥ जीहेप्रश्ननिरूपावे ॥ माझे

मनोरथपुरवावे ॥ मातेंसर्वज्ञकरावें ॥ कृपानिधी ॥ २ ॥ ऐसीशिष्याचीविनंती ॥ ऐकोनिश्रीगुरु
कायबोलती ॥ श्रोतींअवधारावेंचित्तीं ॥ ह्मणेमुकुंदराज ॥ ३ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसृष्टिक्रमे
गुरुशिष्यसंवादेस्वानुभवाद्वितीयप्रकरणंनामद्वितीयप्रकरणंसमाप्तम् ॥ २ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ऐकेंशिष्यशिरोमणी ॥ धन्यधन्यतुझीवाणी ॥ आठवींयेथींच्याप्रश्नीं ॥
परमपुरुषतो ॥ १ ॥ स्वरूपांवरींनिर्गुणीं ॥ उमटतीजोवेश्वराच्याश्रेणी ॥ तेथींचीकरा
वीउपलवणी ॥ स्वानुभवेंकीं ॥ २ ॥ पाथरवटाचीटांकी ॥ जरीझालीतरीतोनिकी ॥ तथा
पिकरूंनयेमौक्तिकीं ॥ रंध्रशलाका ॥ ३ ॥ तैसादेशवळायुक्तो ॥ घेऊंनयेब्रह्मसंवित्तीं ॥ तेथेंवि
वेकाचीसंपत्ती ॥ निकोव्हावीलागे ॥ ४ ॥ म्हणूनिविवेकाचेकान ॥ करूनिएकनिरूपण ॥
अनुक्रमेंतुझेप्रश्न ॥ सांगिजेती ॥ ५ ॥ जेंशक्तिचक्रासीवेगळ ॥ जेंज्ञसिमात्रकेवळ ॥ तेंनिजानंद
निर्मळ ॥ परब्रह्मजाणावें ॥ ६ ॥ दृश्यद्रष्टादर्शन ॥ हेंत्रिपुटीजेथेंक्षीण ॥ तेंपरब्रह्मजाण ॥
अनिर्देश्य ॥७॥ ज्ञाताज्ञानज्ञेय ॥ हेंजेथेंनाहींत्रितय ॥ तेंपरब्रह्मअप्रमेय ॥ जाणावेंपैं ॥८॥ ज्ञान
ह्मणूंतरीनाहींजाणिव ॥ अज्ञानह्मणूंतरीनाहींनेणिव ॥ अभावह्मणूंतरीनवलठेव ॥ आनंदाची
॥ ९ ॥ अभावह्मणिजेतेंशून्य ॥ शून्यपादीयाचेंमततेंजघन्य ॥ ह्मणूनिजगींतेंचिगाधन्य ॥ब्रह्म

विदजे ॥ १० ॥ आहेह्मणूंतरीकैसेंनिध्यावें ॥ नाहींह्मणूंतरीकैसेंनिसांडावें ॥ असोहेंब्रह्मअ
नुभवावें ॥ जयाचेंतेणेंचि ॥ ११ ॥ जेंनिद्रिस्थातेंचेववी ॥ चेइलीयातेंजाणवी ॥ जाग
लीयातेंभोगवी ॥ परीअक्रियतें ॥ १२ ॥ स्फटिकशिळेचेंपोट ॥ जैसेंनिरंतरनिघोट ॥ तै
सेंचैतन्यएकदाट ॥ परब्रह्मतें ॥ १३ ॥ नातरीगगनाऐसेंपोकळ ॥ व्यापकपरीव्याप्यासि
वेगळ ॥ निजप्रकाशेंसोज्वळ ॥ आपणपैंची ॥ १४ ॥ ब्रह्माविष्णुमहेश्वर ॥ करितांशि
णतीनिजव्यापार ॥ मगसेवितीविश्राममंदिर ॥ परब्रम्हतें ॥ १५ ॥ जेथेंविद्यानाअविद्या
॥ जेंअनुपम्यस्वसंविद्या ॥ तें जाणावेंसुविद्या ॥ ब्रह्मस्वरूपतूं ॥ १६ ॥ झालापांसवें
श्वरू ॥ धरिलाजाणिवेचाअहंकारू ॥ तरीतोहीनेणेपारू ॥ तयास्वरूपाचा ॥ १७ ॥ ह्म
णूनिअहंकारगळे ॥ आणिकल्पनामावळे ॥ तरीचब्रह्मआकळे ॥ स्वानुभवासी ॥ १८ ॥
ब्रह्मगोळकाचेंसहस्र ॥ व्यापूनिसबाह्यांतर ॥ आसकेंचिउरलेंनिरंतर ॥ ब्रह्मस्वरूपजें ॥
॥ १९ ॥ गगनींनाथिलेंआभाळ ॥ तैसेंब्रह्मींमायापडळ ॥ तेंविरालियाकेवळ ॥ ब्रह्मचि
असे ॥ २० ॥ ब्रह्मादिकसकळें ॥ रजस्वलाव्यालीढिसाळें ॥ तियामायादेवींसीनातळे ॥
परब्रह्मतें ॥ २१ ॥ तेंध्यानेंवीणध्यायिजे ॥ चिंतनेवीणाचिंतिजे ॥ जाणणेंविणजाणिजे ॥

परब्रह्मतें ॥ २२ ॥ हेंपरब्रह्मनिर्गुण ॥ सर्वेश्वराचेंनिजस्वरूपजाण ॥ मूळमायेसीअधिष्ठान
॥ पूर्णचैतन्यजें ॥ २३ ॥ मायाब्रह्मींचाविवर्त ॥ ऐसेंबोलेवेदांतसिद्धांत ॥ जोउपनिषदां
चामथितार्थ ॥ प्रमाणसिद्ध ॥ २४ ॥ वेदविरुद्धमत ॥ तेंपाखंडजाणनिश्चित ॥ ह्मणो
निसांडींतेअपसिद्धांत ॥ विवर्तएक ॥ २५ ॥ ब्रह्मनिर्विकारजैसें ॥ तैसेंअसतांचिअसे ॥ ते
थेंअन्यथाआभासभासे ॥ तोतद्विवर्तगा ॥ २६ ॥ निजाकारेंविचरत ॥ रविप्रकाशेंअसेवर्तत ॥
तेथेंजळाभासभासत ॥ तोतद्विवर्तजैसा ॥ २७ ॥ नातरीजैसादोरु ॥ तेथिंचा न मोडे आकारु ॥
नाहींतोचिआभासेथोरु ॥ महासर्पजैसा ॥ २८ ॥ ब्रह्मतेंउपमारहित ॥ तेथेंकायसेंपांदृष्टांत ॥
परीएकदेशीहोयउचित ॥ बुझावयाउद्देश ॥ २९ ॥ असोआदिब्रह्मींचाविवर्त ॥ तेथेंगुणसाम्य
ऐसासंकेत ॥ अनुवादेसांख्यसिद्धांत ॥ अतिचतुरजो ॥ ३० ॥ हेगुणत्रयाचीसाम्यता ॥
ईश्वराचीउन्मनीअवस्था ॥ तेंचिचैतन्यअधिष्ठिता ॥ बोलिजेमहामाया ॥ ३१ ॥ महामा
येचेंलक्षण ॥ तेंशुद्धसत्वात्मकजाण ॥ स्वस्वरूपाचेंअनुसंधान ॥ परब्रह्मतें ॥ ३२ ॥ सत्व
गुणाचीक्षोभकदशा ॥ महामायायेणेंनावेंऐसा ॥ आभासेंमिथ्याभूतठसा ॥ तोब्रह्मविवर्तगा
॥ ३३ ॥ मीब्रह्मयेणेंआकारें ॥ ज्ञानरूपस्फूर्तीस्फुरे ॥ तीओळखावीचतुरें ॥ महामाया ॥३४॥

ब्रह्मजैसेंपरिपूर्ण ॥ तदाकारेंस्फुरण ॥ तयेमायेसीमर्यादाकवण ॥ करीलबापें ॥ ३५ ॥ मायेची
दुर्घटता ॥ तेंचिहेजाणावीजाणता ॥ जेकेवळभासेतद्वता ॥ नाथिलीची ॥ ३६ ॥ ह्मणूनिदुर्घट
त्वहेंभूषण ॥ मायेसीनव्हेदूषण ॥ तीब्रह्मींअसेघटमान ॥ तरीमायानव्हेती ॥ ३७ ॥ हेंनघडते
ठायींघडे ॥ मगदाखवीआपुलेपवाडे ॥ जेभोजेंनाचवीकोडें ॥ ब्रह्मादिकांतें ॥ ३८ ॥ सृष्ट्यादि
व्यापार ॥ जोकरीजगदीश्वर ॥ तोहीमायेचाबडिवार ॥ ऐसाजाणतूं ॥ ३९ ॥ हेंअसंभवनीय
॥ मायाअनिर्वचनीय ॥ मिथ्याचपारिवाय ॥ आभासतसे ॥ ४० ॥ तूंऐसेंह्मणसी ॥ मायाअ
निर्वचनीयकैसी ॥ तरीउत्तरार्थीबुझसी ॥ अनायासें ॥ ४१ ॥ अहोब्रह्मआपणातें ॥ मी
ब्रह्मऐसेंनह्मणतें ॥ तरीब्रह्मींचेंकायउणेंहोतें ॥ ब्रह्मपणगा ॥ ४२ ॥ ह्मणूनिमिथ्याभूतमा
या ॥ विश्वमायामयजाणूनियां ॥ तरीब्रह्मतेंअद्वया ॥ कांनह्मणावें ॥ ४३ ॥ जेंमिथ्या
त्वेंकार्यअसे ॥ साचसारखेंआभासे ॥ गगनींगंधर्वनगरजैसें ॥ नाथिलेंची ॥ ४४ ॥ ऐसी
मायाउठिली ॥ तेपरब्रह्मींअधिष्ठिली ॥ तेप्रकृतीबोलिली ॥ सांख्यमतें ॥ ४५ ॥ हेमा
यामूळप्रकृती ॥ परमपुरुषाचीनिजशक्ती ॥ तियेसीतेणेंसीसंगती ॥ तेंअवधारीजो ॥ ४६ ॥
घंटजोजोंनिपजे ॥ तोतोआधींचगगनेंव्यापिजे ॥ तैसेंजेंजेंतत्वनिपजे ॥ तेंतेंव्यापिजेचैतन्यें

॥ ४७ ॥ नातरीउठतियातरंगातें ॥ जळआधींचव्यापूनिवर्तें ॥ तैसेस्फूर्तीयेमायेतें ॥ व्यापिलेंपरब्रह्में ॥ ४८ ॥ जेणेंमायेतेंव्यापिलें ॥ तेंसगुणब्रह्मबोलिलें ॥ येरजेंअशेषउरलें ॥ केवळब्रह्म ॥ ४९ ॥ जेणेंमायाअधिष्ठिजे ॥ तेंब्रह्ममायोपाधिकबोलिजे ॥ मायाशबलऐसेंह्मणिजे ॥ तयेतेंचिगा ॥ ५० ॥ तेंब्रह्मसगुण ॥ तोचिपरमात्माजाण ॥ परमपुरुषऐसीखूण ॥ तेथेंचिबोलिजे ॥ ५१ ॥ परमपुरुषाचेंलक्षण ॥ तेंमूळप्रकृतीसीभिन्न ॥ हेंकिजेलकथन ॥ तेंऐकपांतूं ॥ ५२ ॥ मूळप्रकृतीआंतू ॥ पुरुषसाक्षित्वेंअसेवर्ततू ॥ तियेतेंजाणतूं ॥ निजप्रकाशें ॥ ५३ ॥ तैसाभासतोनिराभास ॥ तेंप्रकाश्यतोस्वप्रकाश ॥ तथापिअनादिसर्वांस ॥ तयांप्रकृतिपुरुषांसी ॥ ५४ ॥ तेंवेद्यतोवेत्ता ॥ तेंज्ञेयतोज्ञाता ॥ परीनवलअभिन्नता ॥ तयादोघांची ॥ ५५ ॥ पुरुषप्रकृतितेजाणे ॥ आपुलेनिसर्वज्ञपणें ॥ तियेसीनेणवेपरिसणें ॥ तेणेंपुरुषेंसी ॥ ५६ ॥ हाअनादिसिद्धरोळू ॥ जोप्रकृतोपुरुषांचामेळू ॥ एकावीणएकासीवेळू ॥ नफिटेक्षणभरी ॥ ५७ ॥ वर्णव्यक्तीरहितें ॥ प्रकृतोपुरुषेंदोघेंअमूर्तें ॥ त्यांचियास्वरूपनिर्धारातें ॥ जाणस्वानुभवें ॥ ५८ ॥ हापुरुषपरमात्मा ॥ स्वयंज्योतीविज्ञानात्मा ॥ येणेंअनुगृहीतजीवात्मा ॥ जोजाणेपुरुषातें ॥ ५९ ॥ प्रकृतीचेनिदृश्यपणें ॥

दृष्टयापुरुषालागेजाणणें ॥ अनुभवीयोयाखुणें ॥ जाणेलगा ॥ ६० ॥ हाज्ञाननिग्रहोपरमेश्वर ॥
सर्वात्मानिर्विकार ॥ तयास्वरूपाचाविसर ॥ कदाचिनाहीं ॥ ६१ ॥ प्रवृत्तिनिवृत्तिमायेची ॥
करावयासमर्थहाची ॥ तेथेंहरिहरब्रह्मादिकांची ॥ मातकायसी ॥ ६२ ॥ ब्रह्माविष्णुमहेश्वर ॥
हेश्रीप्रभूचेअवतार ॥ तथापितेआज्ञाधार ॥ तयापरेशाचे ॥ ६३ ॥ मायेचेगुणत्रय ॥ तेंब्रह्मा
दिदेवत्रय ॥ करितीसृष्टयादिककार्य ॥ आज्ञेश्रीपतीचिया ॥ ६४ ॥ आणीकयांचाव्यापार ॥
करावयाससमर्थनव्हेइतर ॥ ह्मणूनिगोसावीसर्वेश्वर ॥ ब्रह्मादिकांसी ॥ ६५ ॥ अहोसमस्त
मायेतें ॥ सगुणब्रह्मचेष्टतें ॥ ह्मणूनिसर्वेश्वरआणिकातें ॥ ह्मणूंचिनये ॥ ६६ ॥ तेणेंसर्वेश्वरें
अवलोकिली ॥ मायामहत्तत्वातेंव्याली ॥ सृष्टीव्हावयाचीइच्छाझाली ॥ तेंमहत्तत्वगा ॥ ६७ ॥
जेंमायेचेंशुद्धत्व ॥ तेंचिओतींवमहत्तत्व ॥ जेथरजतमाचेंगूढत्व ॥ वर्तेसत्वगर्भी ॥ ६८ ॥
हेगुणक्षोभिणीमाया ॥ देवाचेंकारणदेहजिया ॥ घडविलेंमहाप्रळया ॥ रुद्राकरवीं ॥ ६९ ॥
तेसर्वेश्वरेंअधिष्ठित ॥ त्रिविधअहंकाराप्रसवत ॥ मायागुणींचेष्टित ॥ प्रकटली ॥ ७० ॥
सात्विकराजसतामस ॥ त्रिविधअहंकारजाणजस ॥ तेथेंशक्तित्रयाचाविकास ॥ दिसेअनुक्रमें
॥ ७१ ॥ सात्विकअहंकारींज्ञानशक्ती ॥ राजसींवर्तेक्रियाशक्ती ॥ तामसींअसेद्रव्यशक्ती ॥

निरंतरपैं ॥ ७२ ॥ सर्वैश्वरूअवलोकित ॥ द्रव्यशक्तीसमवेत ॥ तामसअहंकारप्रसवत्त ॥
पंचमहाभूतें ॥ ७३ ॥ तामसअहंकारगगनातें ॥ गगनेंव्यापिलेंपवनातें ॥ तोपवनदहनातें ॥
प्रसवताझाला ॥ ७४ ॥ दहनव्यापिलाउदकातें ॥ उदकव्यापिलेंपृथ्वीतें ॥ यापरीपंचमहाभूतें ॥
जनितीझालीं ॥ ७५ ॥ शब्दविषयगगनीं ॥ स्पर्शविषयपवनीं ॥ रूपसारेंदहनीं ॥ विशेषगुण
॥ ७६ ॥ आपाचाविषयरस ॥ पृथ्वीचागंधजाणजस ॥ कार्यकारणभावेंप्रवेश ॥ दिसेअन्य
गुणांचा ॥ ७७ ॥ तंवचैतन्यनाथअधिष्ठित ॥ क्रियाशक्तिसमायुक्त ॥ राजसअहंकारप्रसवत ॥
पंचदशतत्वें ॥ ७८ ॥ व्यानउदानसमान ॥ प्राणआणिअपान ॥ एवंपंचदशतत्वांचागुण ॥
एकत्रसंभूत ॥ ७९ ॥ श्रोत्रत्वक्चक्षुजिव्हाघ्राण ॥ हेंज्ञानेंद्रियपंचकजाण ॥ कर्मेंद्रियपंचक
सांगेन ॥ तेंऐकपांतूं ॥ ८० ॥ वाचापाणीपाद ॥ चौथेंशिश्नपांचवेंगुद ॥ हेंकर्मेंद्रियपंचकशुद्ध ॥
तुजनिरूपिलें ॥ ८१ ॥ मगसात्विकअहंकारें ॥ ज्ञानशक्तीचेसहकारें ॥ अंतःकरणपंचकबारे ॥
जन्मलेंकैसें ॥ ८२ ॥ एकचिअंतःकरण ॥ चतुर्धाभेदेंभिन्न ॥ मनबुद्धीचित्तअहंकारजाण ॥
येणेंचिन्यायें ॥ ८३ ॥ सात्विकअहंकारतत्वेंजनिलीं ॥ तींभोगसाधनेंबोलिलीं ॥ कर्ताभोक्ता
ह्मणितलीं ॥ तत्वविदीं ॥ ८४ ॥ राजसअहंकारतत्वजनित ॥ श्रोत्रादित्वचेचासंघात ॥

तोसाधनशब्दैंविख्यात ॥ सकलविषयीं ॥ ८५ ॥ तामसअहंकाराचीसृष्टी ॥ तेभोग्यसाम्य
ऐसीगोष्टी ॥ कार्यभोग्यहेपरिपाठी ॥ तेथेंविवर्तीं ॥ ८६ ॥ एवंअहंकारेंत्रिविधें ॥ तत्वेंजालीं
त्रिविधें ॥ तियेंत्रिपुटीयेणेंशब्दें ॥ बोलिजेती ॥ ८७ ॥ ज्ञाताज्ञानज्ञेय ॥ भोक्ताभोगणेंभोग्य ॥
कर्ताकारणकार्य ॥ ऐसीहेत्रिपुटी ॥ ८८ ॥ अंतःकरणभोक्ता ॥ इंद्रियांसीभोगसाधनता ॥
पंचभूतांसीभोग्यता ॥ विषयरूपत्वें ॥ ८९ ॥ एकैकभोक्तासाधक ॥ तिहींसाधनांचामेळापंचक ॥
करूनिप्रवेशलानिःशंक ॥ एकैकभूतीं ॥ ९० ॥ त्यांपरस्परानुप्रवेश ॥ सांगिजेलतेंऐकजस ॥
ऐकूनिधरीजस ॥ निजमानसीं ॥ ९१ ॥ अंतःकरणव्यानाधारें ॥ श्रोत्रइंद्रियाचेनिद्वारें ॥
वाचासहितसंचरे ॥ शब्दगुणआकाशीं ॥ ९२ ॥ मनसमानाचेनियोगें ॥ त्वचेंद्रियाचेनिभोगें ॥
पाणींद्रियसहितरिघे ॥ स्पर्शगुणपवनीं ॥ ९३ ॥ बुद्धिउदानाचेनिबडिवारें ॥ चक्षुइंद्रियांचे
निआधारें ॥ पादेंद्रियसहितबारे ॥ रूपगुणातेजीं ॥ ९४ ॥ चित्तप्राणाचेनिबळें ॥ जिव्हेंद्रियाचे
निमेळें ॥ शिश्नसहितमिळे ॥ रसगुणआपीं ॥ ९५ ॥ अहंकारअपानीवसे ॥ घ्राणाचेनिसहवासें ॥
वायुसहितप्रवेशे ॥ गंधगुणपृथ्वीसी ॥ ९६ ॥ एवंविषयरूपभूतांसी ॥ चारीचारीमिळालेएकासी ॥
पांचांचींपंचवीसऐसीं ॥ जाहलींमहाभूतें ॥ ९७ ॥ पंचविषयपंचभूतें ॥ तियेंतामसाहंकार

जनितें ॥ म्हणोनितत्वेंसमस्तें ॥ मिळालींतेथेंचिपैं ॥ ९८ ॥ होतीअतिसूक्ष्मअव्यक्तें ॥ जींपंच
महाभूतें ॥ तींपावलींस्पष्टदशेतें ॥ परस्परानुमेळें ॥ ९९ ॥ एवंपरस्परानुप्रवेश ॥ जेतत्वेंसी
पंचधासहवास ॥ हाईश्वरइच्छामायाविकाश ॥ विस्तार झाला ॥ १०० ॥ याप्रसंगानंतरें ॥
श्रीमुकुंदमुनीचेंदातारें ॥ प्रपंचविस्तारिलासर्वेश्वरें ॥ कैसातोअवधारिजे ॥ १०१ ॥ इतिश्री
मद्विवेकसिंधौसृष्टिक्रमेगुरुशिष्यसंवादेतत्वसृष्टिकथनंनामतृतीयप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ३ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मगश्रीपरमपुरुषें ॥ आपुलेनिइच्छावशें ॥ द्विधाकेलींअशेषें ॥ तियेंपं
चमहाभूतें ॥ १ ॥ यामध्येंएकाभागाचा ॥ तयांपंचविसांकळांचा ॥ लिंगदेहसर्वेश्वराचा ॥
आरंभिताझाला ॥ २ ॥ जींतत्वेंपंचवीस ॥ तींहिरण्यगर्भाचेअंश ॥ लिंगशरीरसाभास ॥ एक
देवाचें ॥ ३ ॥श्रोत्रदिशात्वचापावन ॥ चक्षुसूर्यजिव्हावरुण ॥ अश्विनौदेवतेंघ्राण ॥ हिरण्य
गर्भाचें ॥ ४ ॥ वाचावन्हीपाणीसुरपती ॥ पादवामनशिश्नप्रजापती ॥ गुदेंद्रियतोनैर्ऋती ॥
प्रसिद्धजाणावा ॥ ५ ॥ जयांब्रह्मांडींविहरण ॥ तेचिप्रसिद्धपंचप्राण ॥ दशधाभेदेंभिन्न ॥ सप्त
चक्रेंसप्तस्कंधजे ॥ ६ प्रथमजाणावाआवस्कंध ॥ वायुभूमीपासूनप्रसिद्ध ॥ मेघपर्यंतस्वतः
सिद्ध ॥ ओळखावा ॥ ७ ॥ प्रवस्कंधदुसरा ॥ मेघापासूनअवधारा ॥ सूर्यापर्यंतखरा ॥

व्यापूनीअसे ॥ ८ ॥ तिसराउद्वस्कंध ॥ सूर्यापासूनिविशद ॥ चंद्रमापर्यंतभेद ॥ ओळ
खावा ॥ ९ ॥ सहस्कंधचवथा ॥ चंद्रमंडळापासोनितत्वतां ॥ नक्षत्रपर्यंतपाहतां ॥ विस्तार
लाजो ॥ १० ॥ विवस्कंधपांचवा ॥ नक्षत्रापासूनिजाणावा ॥ शनीपर्यंतबरवा ॥ वि
स्तारलाजो ॥ ११ ॥ षष्ठमपरास्कंध ॥ शनिपासूनित्याचावेध ॥ सप्तऋषीपर्यंतभेद ॥ प्र
सिद्धजाणावा ॥ १२ ॥ परीवाहस्कंधसातवा ॥ सप्तऋषीपासूनिध्रुवावा ॥ ध्रुवपर्यंतजा
णावा ॥ मिळोनिअसे ॥ १३ ॥ अंतःकरणतोविष्णु ॥ चंद्रमातोमन ॥ बुद्धीकमलासन ॥
हिरण्यगर्भाची ॥ १४ ॥ चित्ततोनारायण ॥ अहंकारगौरीरमण ॥ एवंपंचवीसतत्वांचागुण ॥
लिंगदेहप्रभूचा ॥ १५ ॥ हेंसूक्ष्मभूतांचेंदळवाडें ॥ लिंगदेहईश्वराचेंपुढें ॥ तथापिविषयसुख
नातुडे ॥ स्थूळदेहाविण ॥ १६ ॥ तयास्थूळदेहाचेंनिर्माण ॥ नाहींपंचीकृतभूतांविण ॥ म्हणू
निभूतांचेंपंचीकरण ॥ देवेंआरंभिलें ॥ १७ ॥ एकैकभूतपंचधाकीजे ॥ पांचहीपांचांठायींमेळ
विजे ॥ हापंचीकृतप्रकारबोलिजे ॥ वेदांतशास्त्रीं ॥ १८ ॥ तोपंचीकृतप्रकार ॥ करिताझाला
जगदीश्वर ॥ तेथींचासांगिजेलनिर्धार ॥ तोएकजतूं ॥ १९ ॥ सर्वेश्वरेंअवलोकिलें ॥ गगन
पंचधाविभागिलें ॥ तेंअंतःकरणरूपेंराहिलें ॥ आपणपैंचि ॥ २० ॥ त्यानांशेंवायूसीं ॥ श्रोत्रां

शेंतेजासीं ॥ वाचाआपींशब्दपृथ्वीसीं ॥ गगनमिळतेंझालें ॥ २१ ॥ पवनमनोरूपें ॥ आका
शींसमर्पे ॥ समानांशेंआपणपें ॥ अधिष्ठिताझाला ॥ २२ ॥ त्वचांशेंपावकीं ॥ पाणींद्रियें
उदकीं ॥ स्पर्शांशेंपृथ्वीयेसिकीं ॥ वायुमिळताझाला ॥ २३ ॥ तेजबुध्याकारें ॥ आकाशीं
संचरे ॥ पवनींप्रवेशेबारे ॥ उदानरूपें ॥ २४ ॥ चक्षुरूपराहिलेंआपणपां ॥ पादेंद्रियमिळालें
आपा ॥ रूपांशेंपृथ्वीसिपां ॥ तेजमिळतेंझालें ॥ २५ ॥ उदकचित्तांशें ॥ आकाशींप्रवेशे ॥
पवनींसमरसे ॥ प्राणरूपें ॥ २६ ॥ जिव्हांशेंतेजासी ॥ आपणपांस्थिरावलेंशिश्नेंसी ॥ रसांशें
पृथ्वीसी ॥ आपमिळतेंझालें ॥ २७ ॥ अहंकारेंधरणी ॥ प्रवेशलीगगनीं ॥ अपानरूपेंपवनीं ॥
मिळतीझाली ॥ २८ ॥ घ्राणेंद्रियेंतेजासीमिळालीं ॥ गुदेंद्रियेंआपणासींप्रवेशली ॥ गंधरूपें
निजस्थानींराहिली ॥ धरित्रीहे ॥ २९ ॥ यापरीपंचीकृतें ॥ स्थूलपंचमहाभूतें ॥ गुणकर्मधर्म
सहितें ॥ निजपतींझालीं ॥ ३० ॥ कवणभूताचेकवण ॥ कर्मधर्मगुण ॥ तेसांगेनविवंचून ॥
ऐकपांतूं ॥ ३१ ॥ सच्छिद्रताहाधर्म ॥ अवकाशप्रदानकर्म ॥ शब्दगुणबूझवर्म ॥ आकाशींचें
॥ ३२ ॥ शब्दस्पर्शहेगुण ॥ चांचल्यताहाधर्मजाण ॥ वहनादिककर्मकरण ॥ वायूचेंपैं ॥
॥ ३३ ॥ शब्दस्पर्शरूप ॥ हेतेजींगुणत्रयाचाआरोप ॥ उष्णत्वहाधर्मदेख ॥ कर्मपचनादिक ॥

॥ ३४ ॥ शब्दस्पर्शरूपरस ॥ आपींहेगुणसमरस ॥ द्रव्यत्वधर्मबहुवस ॥ कूदनादिक ॥ ३५ ॥
शब्दस्पर्शरसरूपगंध ॥ हेगुणपृथ्वीचेप्रसिद्ध ॥ कठिणत्वधर्मकर्मस्वतःसिद्ध ॥ धारणादिक ॥
॥ ३६ ॥ कारणभूतांचेगुण ॥ कार्यानुरूपवर्ततीजाण ॥ जैसेंजळींचेंसाद्रपण ॥ वर्ततरंगासवें ॥
॥ ३७ ॥ एकैकभूतींएकएक ॥ विशेषगुणमुख्यनायक ॥ अन्यभूतांचेआगंतुक ॥ वर्ततीकार
णत्वें ॥ ३८ ॥ शब्दगुणअसेआकाशीं ॥ ह्मणूनिवेधश्रोत्रेंद्रियासी ॥ गगनापासूनिजन्मवा
यूसी ॥ ह्मणूनिद्विगुणतो ॥ ३९ ॥ शब्दस्पर्शगुणवायूसी ॥ ह्मणोनिवेधश्रोत्रत्वचेसी ॥ वायू
पासावजन्मतेजासी ॥ ह्मणूनित्रिगुणतें ॥ ४० ॥ शब्दस्पर्शरूपहेगुणतेजासी ॥ ह्मणूनिवेध
श्रोत्रत्वचाचक्षूसी ॥ तेजापासावजन्मआपासी ॥ तेचतुर्गुणगा ॥ ४१ ॥ शब्दस्पर्शरूपरस
हेगुण ॥ आपासीह्मणूनिदृश्यपण ॥ श्रोत्रत्वचाचक्षुजिव्हाजाण ॥ जळासिगा ॥ ४२ ॥ उदका
पासूनिजन्मली ॥ ह्मणूनिगुणपंचकेंआथिली ॥ इन्द्रियपंचकासीवेधझाली ॥ धरित्रीहे ॥ ४३ ॥
आपुलेंनिइच्छामात्रें ॥ पंचभूतेंविचित्रें ॥ कालवूनिरसतन्मात्रें ॥ कर्दमकेला ॥ ४४ ॥ असोहीं
स्थूळमहाभूतें ॥ सर्वेश्वरेंकेलींपंचीकृतें ॥ मगस्थूळदेहअनंतें ॥ निर्मिलाकैसा ॥ ४५ ॥ महा
तेजाचेनिप्रभावें ॥ कर्दमशोषिलास्वभावें ॥ मगनिर्मिलेंदेहभावें ॥ ब्रह्मांडहें ॥ ४६ ॥ देवता

मयलिंगदेह ॥ तयाचेंस्थूळशरीरगृह ॥ ह्मणूनिदेवेंअवयवसमूह ॥ रचिलेंब्रह्मांडहें ॥ ४७ ॥ सप्त
पाताळतेंचरण ॥ तेथेंत्रिविक्रमाचेंअधिष्ठान ॥ तेथींचीविवंचनासांगेन ॥ तेंऐकपांतूं ॥ ४८ ॥
सातवेंपाताळतेंतळ ॥ विराटपुरुषाचेंपादतळ ॥ प्रपदतेंरसातळ ॥ जाणावेंपैं ॥ ४९ ॥ गुल्फ
द्वयतेंमहातल ॥ पोटरियातलातल ॥ सुतलतेंजानुयुगुल ॥ विश्वरूपाचें ॥ ५० ॥ वितलआ
णिअतल ॥ हेंजाणावेंऊरुयुगुल ॥ कटिप्रदेशांतमहीतल ॥ ओळखावें ॥ ५१ ॥ तृणवृक्षगुल्म
लता ॥ त्यारोमावलीसमस्ता ॥ गंगादिनानासरिता ॥ त्यानाडिचक्रें ॥ ५२ ॥ सप्तहीसागर ॥
तेंदेवाचेंउदर ॥ तेथेंवडवानळतेंजठर ॥ वन्हीजाणावा ॥ ५३ ॥ नाभिस्थानतेंनभमंडळ ॥ ज्यो
तिर्लोकतेंवक्षस्थळ ॥ महर्लोककंठनाळ ॥ विराटाचें ॥ ५४ ॥ जनलोकतेंवदन ॥ तपोलोकतें
ललाटस्थान ॥ मस्तकब्रह्मभुवन ॥ सत्यलोकपैं ॥ ५५ ॥ इंद्रलोकतेहात ॥ इंद्रासोअधिष्ठान
जेथ ॥ दिशांचापोकळपंथ ॥ तोंकर्णरंध्रें ॥ ५६ ॥ तरणीचेंमंडळ ॥ तेंजाणावेंनेत्रयुगुळ ॥
तेथेंचक्षुरिंद्रियविशाळ ॥ सूर्यासारखें ॥ ५७ ॥ पुत्रकलत्रस्नेहदांत ॥ यमदाढाउद्धत ॥ वरुण
लोकविख्यात ॥ तेजिव्हाजाणावी ॥ ५८ ॥ प्रजापतीलोकतेंशिश्न ॥ निरयलोकगुदस्थान ॥
जलवृष्टीरेतजाण ॥ विराटपुरुषाचें ॥ ५९ ॥ एकाचिदेहामाझारीं ॥ जसीकुर्मीचीभरोवरी ॥

तेणेंसमस्तेंसीचतुरीं ॥ एकचीबोलिजे ॥ ६० ॥ तैशाचौऱ्यायशींलक्षयोनी ॥ असतीब्रह्मांड
भुवनीं ॥ तिहींसहितवेदपुराणीं ॥ ब्रह्मांडबोलिजे ॥ ६१ ॥ ऐसाब्रह्मांडगोल ॥ पंचभूतांचानि
खिल ॥ याभीतरींसकल ॥ जीवसमूह ॥ ६२ ॥ याभूगोलादशगुण ॥ बाह्यपृथ्वीचेंआवरण ॥
पृथ्वीसीदशगुणवेष्टून ॥ आवरणउदकाचें ॥ ६३ ॥ उदकादशोत्तर ॥ धडाडितवैश्वानर ॥
तयादशगुणसमीर ॥ आवरणगा ॥ ६४ ॥ तयादशगुणअधिक ॥ बाहेरीनभाचाकंचुक ॥ नभा
दशगुणकौतुक ॥ अहंकाराचें ॥ ६५ ॥ अहंकारदशगुण ॥ महत्तत्वाचेंपांघुरण ॥ ऐसेंहेंसप्ता
वरण ॥ ब्रह्मांडपैं ॥ ६६ ॥ जैसासप्तकंचुकपिंड ॥ तैसेंचिहेंब्रह्मांड ॥ ह्मणुनिउभयतांचेंकोड ॥
एकसारिखें ॥ ६७ ॥ ऐसीयाब्रह्मांडाच्याकोटी ॥ उपजतीमायादेवीच्यापोटीं ॥ असोहेतत्व
सृष्टीपरिपाठी ॥ तुजनिरूपलीहे ॥ ६८ ॥ हेंब्रह्मांडस्थूलशरीर ॥ श्रीप्रभूचागाविस्तार ॥
तेथेंसृष्टिरचनेचाउभार ॥ तेजागृतीअवस्था ॥ ६९ ॥ स्थूलदेहब्रह्मांड ॥ सृष्टीअवस्थाप्रचंड ॥
यादोहोंचाअभिमानीअखंड ॥ जोब्रह्मासृष्टिकर्ता ॥ ७० ॥ प्रणवाचीप्रथममात्रा ॥ अकाराक्ष
रजेपवित्रा ॥ आतांदोहींच्याचरित्रा ॥ बोलतसें ॥ ७१ ॥ हिरण्यगर्भाख्यलिंगदेह ॥ जेथेंहरी
अभिमानीहोय ॥ तेथेंस्थितीअवस्थानिःसंदेह ॥ स्वप्नबोलिजे ॥ ७२ ॥ हिरण्यगर्भस्थिती

अवस्था ॥ यादेहींचाअभिमानीभोक्ता ॥ जोविष्णुतासीबुडतां ॥ भवसागरीं ॥ ७३ ॥ यात्र
यातेंअसेबोलत ॥ प्रणवींचाउकारजोविख्यात ॥ द्वितीयमात्राऐसासंकेत ॥ तेथेंबोलिजे ॥ ७४ ॥
देवाचाकारणदेहप्रकृती ॥ जेथेंमहाप्रळयसुषुप्ति ॥ यादेहींचाअभिमानीगौरीपती ॥ तेथेंबोलिजे
॥ ७५ ॥ यातिहींचाउच्चार ॥ करीतृतीयमात्रामकार ॥ असोसकलहीओंकार ॥ विस्तारला ॥
॥ ७६ ॥ विराटहिरण्यगर्भमाय ॥ हेंसर्वेश्वराचेंदेहत्रय ॥ उत्पत्तिस्थितिप्रलय ॥ अवस्था
त्रयपैं ॥ ७७ ॥ ब्रह्माविष्णुमहेश्वर ॥ हेअभिमानीसुरवर ॥ अकारउकारमकार ॥ मात्रात्रयहें ॥
॥ ७८ ॥ रजसत्वतमहेंगुणत्रय ॥ प्रणवाचेंपादत्रय ॥ असोहेउभवणीमायामय ॥ येणेंरचिली ॥
॥ ७९ ॥ हेकारणरूपउपाधी ॥ सर्वेश्वरींवर्तेत्रिशुद्धी ॥ केवळब्रह्मींविशुद्धी । तेआथीचिना ॥
॥ ८० ॥ हाकारणोपाधिमिश्रित ॥ निरूपिलाशबलतत्पदार्थ ॥ श्रीमुकुंदमुनीत्वंपदार्थ ॥
आतांसांगिजेल ॥ ८१ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसृष्टिक्रमेगुरुशिष्यसंवादेईश्वरतनुत्रयकथनंनाम
चतुर्थप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ४ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

॥१६॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ तंवबोलिलाशिष्याचाराणा ॥ जीवईश्वरब्रह्मींचेंलक्षण ॥ राउळेंनिरू
पिलेंपूर्ण ॥ मजकृपाबुद्धी ॥ १ ॥ आतांजीवसृष्टीचीकथा ॥ सांगावीश्रीगुरुनाथा ॥ माझी

फिटेसंदेहव्यथा ॥ आत्मविषयींची ॥ २ ॥ ऐसीशिष्याचीविनवणी ॥ श्रीगुरुराजेंऐकूनी ॥
मगप्रेमभावेंआलिंगूनी ॥ बोलताझाला ॥ ३ ॥ बारेतुझेप्रश्नें ॥ झालेंसुखाचेंपारणें ॥ ऐक
सावधानपणें ॥ बोलिजेलजें ॥ ४ ॥ हागाआपुलाअलंकार ॥ चोखकरीजोसोनार ॥ तयाच्या
उपकार ॥ नविसरीजेपैं ॥ ५ ॥ तैसेंआपुलेंनिजसुख ॥ तुवांस्मरविलेंदेख ॥ जेंस्फुरलेंउन्मेख ॥
मजईश्वरविषयीं ॥ ६ ॥ घरोघरींरेटमकाहणी ॥ एकपुसेएकवाखाणी ॥ तयाब्रह्मसुखाची
शिराणी ॥ हतदैवांसकैंची ॥ ७ ॥ आत्मयाचेंपरिज्ञान ॥ हेंतत्पदार्थशोधन ॥ एतदर्थींसंन्या
सादिकसाधन ॥ श्रुतीबोलती ॥ ८ ॥ तत्पदार्थईश्वरेंवीण ॥ त्वंपदार्थानाहींवर्तन ॥ ह्मणूनि
पुनरपिकथन ॥ ऐकतत्पदींचें ॥ ९ ॥ जोपरमात्मामहाविष्णु ॥ आदिपुरुषभगवानु ॥ जोसच्चि
दानंदतनु ॥ पूर्वींनिरूपिला ॥ १० ॥ जोसर्वात्मासर्वसाक्षी ॥ सर्वेश्वरसर्वकुक्षी ॥ जोकांहींच
नुपेक्षी ॥ निजभक्तांतें ॥ ११ ॥ जोदेवअतिलाघवी ॥ नाहींतेंब्रह्मगोलदाखवी ॥ गेलेंह्मणोनी
लपवी ॥ जेथींचेंतेथें ॥ १२ ॥ जयासीकानावीणऐकणें ॥ डोळ्यावीणदेखणें ॥ जिव्हेवीण
चाखणें ॥ सर्वरसांतें ॥ १३ ॥ पायांवीणसर्वचालणें ॥ हातांवीणदेणेंघेणें ॥ तयाजीवांतेंउद्धारणें
इच्छामात्रें ॥ १४ ॥ जोजवळीचापरोअतिदुरी ॥ दूरस्थपरीजीवाभीतरी ॥ जयाचीसत्तानिज

व्यापारीं ॥ वर्तें इंद्रियग्राम ॥ १५ ॥ प्रतिग्रामीं अवभासक ॥ जैसा तरणी चेक ॥ तो सर्व जीवां
प्रकाशक ॥ परमात्मा चि एवं ॥ १६ ॥ तो चि शबल तत्पदार्थ ॥ ज्ञानविग्रह अमूर्त ॥ सर्वव्यापक
परी मूर्तिमंत ॥ भक्तांकारणें ॥ १७ ॥ नटनाट्य आचरिता ॥ आपण यातें न भुले सर्वथा ॥ तैसे नाना
अवतार घेतां ॥ न भुले स्वस्वरूप ॥ १८ ॥ सगुणरूप मायिक ॥ ऐसें मानूनि कांहीं एक ॥ जे न भजती
कौतुक ॥ ते मूढ जाणावे ॥ १९ ॥ सोंग संपादितां तोषलेपणें ॥ नटासी दीजती अलंकार भूषणें ॥
सोंग मिथ्या परि मानणें ॥ नटासीचि ॥ २० ॥ तैसें की मायिक अवतरण ॥ तेथें कीजे जें भजन ॥
तें होय समर्पण ॥ जगदीश्वरीं ॥ २१ ॥ म्हणूनि सर्वेश्वराचें भजन ॥ कांहीं च न व्हे अप्रमाण ॥ जें
भक्तासी कैवल्यसाधन ॥ ज्ञानद्वारें ॥ २२ ॥ श्रवणकीर्तनस्मरण ॥ पादसेवन अर्चन वंदन ॥
दास्य सख्य आत्मनिवेदन ॥ हे भक्ती नवविधा पैं ॥ २३ ॥ नवलक्षण भजनें ॥ सर्वेश्वर आभार
लेपणें ॥ ज्ञान देऊनि बंधनें ॥ तोडी निजसेवकांचीं ॥ २४ ॥ तो देव परमात्मा ॥ ब्रह्म होईना जी
वात्मा ॥ प्रपंच ठाईचा अनात्मा ॥ तो देव कैसेनि म्हणावा ॥ २५ ॥ ब्रह्म तो ईश्वर कां न म्हणावा ॥
ऐसा आक्षेप बोलें कावा ॥ तत्वतः अद्वैत परी जाणावा ॥ भेद औपाधिक ॥ २६ ॥ अहंताम्म
तापयत्नरहित ॥ इच्छादिशक्तिचक्रविवर्जित ॥ तें ब्रह्म तूं आधीं चित्तत्वतां ॥ ईश्वर कैसेनी गा ॥ २७ ॥

इच्छादिशक्तिचक्रासीनियंता ॥ जोसृष्टिस्थितिसंहारकरिता ॥ षड्गुणैश्वर्यांच्याअधिष्ठिता ॥ तो
ईश्वरजाणावा ॥ २८ ॥ जोअविद्याकामकर्मैंवेष्टित ॥ अज्ञानवशेंस्वरूपभुलत ॥ जोसुखदुःखें
व्याकुलित ॥ तोईश्वरकैसेनीगा ॥ २९ ॥ जीवासीतत्वज्ञानावीण ॥ नाहींभवबंधछेदन ॥ तीं
करावीसोडवण ॥ ईश्वरेंचिकीं ॥ ३० ॥ ब्रह्मतंवनिर्गुणनिराकार ॥ तेथेंनाहींउपदेशव्यवहार ॥
अविद्यकजीवअनीश्वर ॥ स्वयेंअज्ञानिये ॥ ३१ ॥ तरल्यानेंबुडतातारावा ॥ प्रबुद्धेंनिद्रितचेव
वावा ॥ तेंविनित्यमुक्तप्रभूनेंसोडवावा ॥ जीवसंघहा ॥ ३२ ॥ अविद्याकीजेंभ्रममिथ्या ॥ परीजीवा
पढियेसत्या ॥ जैसीस्वप्नींचीलटकीव्यवस्था ॥ परीनिद्रितासीसाचहोय ॥ ३३ ॥ अविद्याबंधन
साचहोतें ॥ तरीज्ञानाचेनिकांलोटतें ॥ देवासीथोरसायासपडते ॥ बंधनमोक्षाचे ॥ ३४ ॥ तेंचि
अज्ञानकैसें ॥ केवळनाहींतेचिआभासे ॥ शुद्धचैतन्यालाविलेंपिसें ॥ जीवदशेचें ॥ ३५ ॥
तयाअज्ञानाचीस्थिती ॥ जोओळखेगानिगुती ॥ तयातेंनबाधेहेसंसृती ॥ म्हणूनिएकतूं ॥
॥ ३६ ॥ जोशक्तिशकाचागोसावी ॥ सत्यसंकल्पमायावी ॥ अपारजीवसृष्टीहोवावी ॥ ऐसेंचि
तितताझाला ॥ ३७ ॥ प्रपंचानुसंधानकरितां ॥ किंचितस्वरूपींझालीदुश्चितता ॥ तेथेंउठिलिया
अनंता ॥ अज्ञानशक्ती ॥ ३८ ॥ स्वरूपींदुश्चितपण ॥ हेंचिअज्ञानाचेंलक्षण ॥ जेणेंचैतन्यासी

मरेअवतरण ॥ अहंतेचें ॥ ३९ ॥ अवयवहस्तपादादिक ॥ एकादेहाचेजैसेअनेक ॥ तैसेअज्ञा
नसंगेंअसंख्य ॥ अंशमायादेवीचे ॥ ४० ॥ एकाचबुद्धीच्याअनेकवृत्ती ॥ तेंवीमायेच्याअ
नेकशक्ती ॥ जाणिवेनेंणिवेच्याप्रतीती ॥ जगप्रसिद्धकीं ॥ ४१ ॥ मायादेवीचागोसावी ॥
ज्ञानशक्तीमायावी ॥ प्रविष्टझालायाजीवात्मभावीं ॥ तोचिबोलिजे ॥ ४२ ॥ जैसामुख्यएक
सविता ॥ प्रतिबिंबासीतरीअनेकता ॥ तैसीईश्वरींअसेअनेकद्वैतता ॥ उपाधिभेदें ॥ ४३ ॥
जेंवमुख्यसूर्यमंडल ॥ तेंअसेंनिश्चल ॥ प्रतिबिंबसूर्यतेंव्याकुल ॥ तरंगवशें ॥ ४४ ॥ तैसानि
त्यानंदभरित ॥ ईश्वरअसेवर्त्तत ॥ जीवसंगेंव्याकुलहोत ॥ अज्ञानवशें ॥ ४५ ॥ तळींचेंपाणी
असतचिअसे ॥ तदंशतरंगासीजन्ममरणदिसे ॥ तैसादेवपरीविनाशे ॥ जीवसंगेंहा ॥ ४६ ॥
तरंगाच्याजन्ममरणीं ॥ जेंविंनवेईजेपाणी ॥ तैसीजीवधर्मांचीघाणी ॥ ईश्वरींनलगे ॥ ४७ ॥
पाणीयासीकोजेवेगळें ॥ तरंगचिनाहींकवणयेकाळें ॥ परीतरंगधर्मतेजाळें ॥ त्यजिलेंचिकीं ॥
॥ ४८ ॥ तैसेंपरमात्म्याचियेसत्ते ॥ सकलजीवअसतीवर्तत ॥ परीजीवधर्मांकदांचित ॥
नवेईजेतो ॥ ४९ ॥ आतांअसोहेशब्दरचना ॥ चैतन्येंअधिष्ठितांअज्ञाना ॥ तत्क्षणींविपरीत
ज्ञाना ॥ तेथेंचिआभास ॥ ५० ॥ रज्जूविषयींजेंअज्ञान ॥ तयासीद्रष्टाचिअधिष्ठान ॥ सर्पा

कारेंविपरीतज्ञान ॥ उठिलेंतेथेंचिपैं ॥ ५१ ॥ ह्मणूनिअज्ञानअन्यथाज्ञान ॥ उभयासीचैतन्यअ
धिष्ठान ॥ जडवर्गासीस्वतंत्रपण ॥ तेठाईंचनाहीं ॥ ५२ ॥ रज्जूआपणातेंनेणें ॥ हींसर्पाकार
जाणणें ॥ ह्मणूनिअज्ञानअन्यथाज्ञानें ॥ अजडींआत्मरूपीं ॥ ५३ ॥ सूर्यरश्मीचेचमेघहोती ॥
तेसूर्यातेंचिआवरिती ॥ परीसूर्यातेंलोपवूंनशकती ॥ दिवसपणातें ॥ ५४ ॥ तैसेंआपुलिया
अधिष्ठानातें ॥ अज्ञानअरीआत्मयातें ॥ साक्षित्वलक्षणीप्रकाशातें ॥ कवणनिवारी ॥ ५५ ॥
आत्माआपणयातेंकीरनेणें ॥ परीसर्वातेंसाक्षित्वेंजाणे ॥ हेंनिवारावेंकवणें ॥ विचारींपां ॥
॥ ५६ ॥ अज्ञानअविद्याआवरिका ॥ विपरीतज्ञानविक्षेपिका ॥ द्विविधासंसारदायका ॥
जीवात्मयासी ॥ ५७ ॥ अविद्याप्रकृतीचाप्रवेश ॥ ह्मणूनिप्रकृतिऐसानिर्देश ॥ जीवपरम
पुरुषांचाअंश ॥ ह्मणूनपुरुषतो ॥ ५८ ॥ स्वरूपपरिपूर्णत्वाकारणें ॥ परमपुरुषऐसेंबोलणें ॥
हेंबृहदारण्यकातेंपुसणें ॥ नामनिर्वचन ॥ ५९ ॥ स्थूलदेहतोचिपुर ॥ तेथेंजीवानिद्रितनिरं
तर ॥ ह्मणूनितोपुरुषहेंउत्तर ॥ व्याकरणसिद्ध ॥ ६० ॥ ऐसींप्रकृतीपुरुषांचींद्वंद्वें ॥ उठलीं
अनादिसिद्धें ॥ हेंभगवद्गीतेंगोविंदें ॥ निरूपिलेंअसे ॥ ६१ ॥ ब्रह्मतेंतवनित्यशुद्ध ॥ ब्रह्मवि
वर्तअनादिसिद्ध ॥ मायामयजीवसृष्टीविविध ॥ तेहिअनादीची ॥ ६२ ॥ निरूपिलेंजेंअ

ज्ञान ॥ तेंजीवाचेंदेहकारण ॥ असोहेंव्यापीअन्यथाज्ञान ॥ लिंगदेहातें ॥ ६३ ॥ अविद्याद
र्पणींप्रतिबिंबत ॥ प्रविष्टजीवस्वरूपेंअनंत ॥ हिरण्यगर्भतेथेंसंचरत ॥ लिंगरूपें ॥ ६४ ॥
सूर्यदर्पणींप्रतिबिंबतां ॥ सरसीचचालेप्रकाशता ॥ तैसालिंगदेहप्रकटतां ॥ बिलंबनलगे ॥
॥ ६५ ॥ निर्विषयप्रथमस्फुरण ॥ तेंजाणावेंअंतःकरण ॥ संकल्पविकल्पात्मकमन ॥ ओ
ळखावेंपै ॥ ६६ ॥ स्फुरतपदार्थाचाआकार ॥ तेथींचाकीजेनिर्धार ॥ ऐसानिश्चयात्मकवृ
त्यंकुर ॥ तेबुद्धीजाणावी ॥ ६७ ॥ चित्तचेतव्यलक्षण ॥ जेंवृत्तीचेंस्फुरण ॥ अनुसंधानात्मक
जाण ॥ चित्तरूपें ॥ ६८ ॥ देहींअहंभावातेंउठवी ॥ पदार्थममतेतेंधरवी ॥ तोअहंकारजी
वातेंभोगवी ॥ सुखदुःखातें ॥ ६९ ॥ प्रकृतिपुरुषाच्यासमयोगीं ॥ अंतःकरणपंचकाच्या
अंगीं ॥ स्फुरतीयेचंचलतेच्यावेगीं ॥ झालेपंचप्राण ॥ ७० ॥ कवणप्राणाचेंकवण ॥ कैसें
स्वरूपलक्षण ॥ कवणव्यापारकवणस्थान ॥ तेंजाणावेंपैं ॥ ७१ ॥ आपादतलमस्तकदे
हातें ॥ व्यापूनिभोगीमुक्तरसातें ॥ देहींचियासर्वनाडीतें ॥ व्यापिलेंव्यानें ॥ ७२ ॥ समा
ननाभिदेशींवसे ॥ परीदेहाचेसर्वसंधीपैसे ॥ तेणेंलवतीआपैसे ॥ हस्तपादादिक ॥ ७३ ॥
उदानाचेंकंठस्थानमंदिर ॥ करीइच्छादिव्यापार ॥ स्वप्नदावीनानाविकार ॥ निद्रिस्थासी ॥

॥ ७४ ॥ अपानासीगुदस्थानींबैसणें ॥ सदाअधोगतीचालणें ॥ मलमूत्रविसर्गकरणें ॥
व्यापारतयाचा ॥ ७५ ॥ नासामार्गींप्राणासीरिघनिघ ॥ प्रवेशनिर्गमाचीलगबग ॥ क्षुधा
तृषेचीलगसग ॥ होयतयाचेनी ॥ ७६ ॥ अंतःकरणवृत्तीशब्दोन्मुख ॥ तेश्रोत्रेंद्रियओ
ळख ॥ तयातेंकर्णरंध्रींबैसक ॥ तेथूनिघेईशब्दातें ॥ ७७ ॥ स्पर्शविषयातेंनिवाडिती ॥ ज्या
मनाचियावृत्ती ॥ तेंत्वगिंद्रियऐसीस्थिती ॥ ओळखावी ॥ ७८ ॥ जोवृत्तिबुद्धीच्यापोटीं ॥
स्वरूपग्रहणोन्मुखउठी ॥ तेचक्षुडोळ्याचेवाटी ॥ बैसूनिघेरूपातें ॥ ७९ ॥ रसग्रहणोन्मुख
चित्तवृत्ती ॥ तोचिनर्तकोमिरविती ॥ मुखरंगींहोयनाचती ॥ रसभावें ॥ ८० ॥ अहंकार
गजाच्याकुंभस्थानीं ॥ घ्राणमुक्ताफळझालेंसुपाणी ॥ गंधप्रकाशाचीफुलावणी ॥ तेनासा
पुटीं ॥ ८१ ॥ शब्दबोलूंपाहाती ॥ जेअंतःकरणाचीवृत्ति ॥ तेवागिंद्रियसुखेंकरिती ॥ बोले
मातृकाक्षरीं ॥ ८२ ॥ मनींचीएकवासना ॥ करीग्रहणोपादानकल्पना ॥ व्यापारार्थहोती
आरोहणा ॥ पाणींद्रियेंकरिती ॥ ८३ ॥ बुद्धीचावृत्तिविशेष ॥ अध्वसंक्रमणदोषउन्मेष ॥
होउनीगगनासन्मुख ॥ चेष्टवीतचरणांतें ॥ ८४ ॥ आत्मयाकृष्णाच्याघरीं ॥ झालाचित्त
रुक्मिणीच्याउदरीं ॥ शिश्नमन्मथाचाचाडधरी ॥ रतिसुखाची ॥ ८५ ॥ अहंकारबीजाचा

अंकुर ॥ करूंपाहेमळोत्सर्गव्यापार ॥ गुदस्थानींबैसूनिनिर्धार ॥ पायुइंद्रियेंकरी ॥ ८६ ॥
अंतःकरणपंचकवृत्ती ॥ शब्दादिविषयाकारस्फूर्ती ॥ तेचिपंचविषयओळिजेती ॥ लिंगदेहा
चे ॥ ८७ ॥ एवंपंचवीसकळांचा ॥ सूक्ष्मदेहजीवाचा ॥ हिरण्यगर्भतेथींचा ॥ अधिदैवतपैं॥
॥ ८८ ॥ इंद्रियेंसर्वेश्वराचीं ॥ तींआधिदैवतेंजीवाचीं ॥ हेंजाणावीविवंचनातेथींची ॥ अधि
भूतसहित ॥ ८९ ॥ अध्यात्मअंतःकरण ॥ अधिभूतनिर्विकल्पस्फुरण ॥ तेथींचेंअधिदै
वतजाण ॥ वैकुंठनाथ ॥ ९० ॥ मनअध्यात्मनिश्चित ॥ मंतव्यअधिभूत ॥ चंद्रमाअधिदै
वत ॥ जाणावेंपैं ॥ ९१ ॥ बुद्धीअध्यात्मजेथ ॥ बोद्धव्यअधिभूततेथ ॥ ब्रह्माअधिदैवत ॥
जाणावेंपैं ॥ ९२ ॥ चित्तअध्यात्मजेथ ॥ चेतव्यअधिभूत ॥ ब्रह्माअधिदैवत ॥ जाणावें
पैं ॥ ॥ ९३ ॥ अहंकारअध्यात्मजेथ ॥ अहंकृतत्वअधिभूत ॥ श्रीरुद्रअधिदैवत ॥ निरं
तरपैं ॥ ९४ ॥ श्रोत्रअध्यात्मजेथ ॥ श्रोतव्यअधिभूत ॥ दिशाअधिदैवत ॥ सर्वथेंजा
॥ ९५ ॥ त्वचाअध्यात्मजेथ ॥ स्पर्शत्वअधिभूत ॥ वायुअधिदैवत ॥ प्रसिद्धजाणावा ॥
॥ ९६ ॥ चक्षुअध्यात्मजेथ ॥ दृष्टत्वअधिभूत ॥ सूर्यअधिदैवत ॥ विख्यातपैं ॥ ९७ ॥
जिव्हेंद्रियअध्यात्मजेथ ॥ रसयितव्यअधिभूत ॥ वरुणअधिदैवत ॥ ओळखावें ॥ ९८ ॥

घ्राणेंद्रियअध्यात्मजेथ ॥ गंधत्वअधिभूत ॥ अश्विनौदेवअधिदैवत ॥ विख्यातपैं ॥ ९९ ॥
वाचाअध्यात्मजेथ ॥ वक्तव्यअधिभूत ॥ वैश्वानरअधिदैवत ॥ जाणावेंपैं ॥ १०० ॥ पाणीं
द्रियअध्यात्मजेथ ॥ ग्रहीतृत्वअधिभूत ॥ इंद्रअधिदैवत ॥ निश्चांतपैं ॥ १०१ ॥ पादेंद्रियअ
ध्यात्मजेथ ॥ गंतव्यअधिभूत ॥ त्रिविक्रमअधिदैवत ॥ बुझावेंगा ॥ २ ॥ उपस्थेंद्रियअध्या
त्मजेथ ॥ आनंदयितव्यअधिभूत ॥ प्रजापतिअधिदैवत ॥ जाणावेंगा ॥ ३ ॥ पायूअ
ध्यात्मजेथ ॥ विसर्गअधिभूत ॥ नैर्ऋतीअधिदैवत ॥ प्रसिद्धजाणावें ॥ ४ ॥ अज्ञानअ
ध्यात्मजेथ ॥ विकारयितव्यअधिभूत ॥ पुरुषअधिदैवत ॥ निश्चांतपैं ॥ ५ ॥ जडत्वकार
णप्राणासी ॥ तेंवीचविषयपंचकासी ॥ अध्यात्मादीकतथासी ॥ विभागतानाहीं ॥ ६ ॥ आणी
कएककौतुक ॥ हालिंगदेहजाणपुर्यष्टक ॥ एकाग्रहोऊनिऐक ॥ निरूपिजेल ॥ ७ ॥ अविद्या
कामकर्म ॥ हेंपुरत्रयऐसेंवर्म ॥ अंतःकरणपंचकनाम ॥ चतुःपुराचें ॥ ८ ॥ ज्ञानेंद्रियाचेंपंचक ॥
तेंपांचवेंपुरसम्यक ॥ षष्ठपुरओळख ॥ कर्मेंद्रियपंचक ॥ ९ ॥ पंचप्राणपुरसातवें ॥ विषय
पंचकतेंआठवें ॥ हेंपुर्यष्टकजाणावें ॥ महानुभावीं ॥ १० ॥ द्रष्ट्याचेंद्रष्टेपण ॥ तेंचिपुर्य
ष्टकाचेंदहन ॥ जाहालियानिरसेबंधन ॥ जीवात्मयाचें ॥ ११ ॥ असोहाशब्दविस्तार ॥ सां

गितलालिंगदेहविचार ॥ आतांस्थूलदेहाचाविस्तार ॥ ह्मणेमुकुंदराज ॥ १२ ॥ इतिश्री
मद्विवेकसिंधौसृष्टिक्रमेगुरुशिष्यसंवादेलिंगदेहनिरूपणंनाम पंचमप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ५ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अनादिअज्ञानेंभ्रमला ॥ जीवलिंगशरीरेंआवरला ॥ शुभाशुभकर्मे
बांधिला ॥ जाहलापरवशतो ॥ १ ॥ पुण्यपापाचेंफळ ॥ सुखदुःखपावतूकेवळ ॥ स्वर्गनरक
अविचळ ॥ भोगीकर्मवशें ॥ २ ॥ मनुष्यदेहपावोनी ॥ संतअसंतकर्मेंअर्चुनी ॥ संसारीपावे
नानायोगी ॥ श्वानशूकरादिक ॥ ३ ॥ पुण्याचेनिअधिकपणें ॥ स्वर्गसुखभोगणें ॥ पापअ
धिकतरीजाणें ॥ निरयासी आधीं ॥ ४ ॥ आधींकर्मफलभोगी तूं ॥ पुण्यपापसमतुल्यकरीतूं ॥
मगमनुष्ययोगीपावतू ॥ जननीयेगर्भीं ॥ ५ ॥ आधींपितृदेहींसंचरे ॥ कवणोजीवश्वासरंध्रें ॥
कवणीएकजळपानद्वारें ॥ कर्माधीनहोय ॥ ६ ॥ कवणोएकवृष्टीसरिसा ॥ धान्यावरीपडेअष्टा
दशा ॥ लीनहोयमाजीअन्नरसा ॥ षड्विधासीगा ॥ ७ ॥ सुषुप्तीचियामाळिका ॥ मूढदशापावे
सम्यका ॥ अन्नरसासरिसेंएका ॥ पडतीपितृदेहीं ॥ ८ ॥ जठराग्नोचेनिसंपर्कें ॥ षडधातूचेनि
परिपाकें ॥ पावेतिसरेनिसमकें ॥ शुक्रदशेतें ॥ ९ ॥ पंचभूतांचेंधान्यनिपजे ॥ तयाचाअन्नरस
आपजे जे ॥ अन्नरसातेंशुक्रबोलिजे ॥ पंचभूतात्मक ॥ १० ॥ पितयाचेंरेत ॥ आणिमा

तेचें शोणित ॥ जननीगर्भीं होयमिश्रित ॥ ऋतुकाळीं ॥ ११ ॥ प्राणापानाचेनिमेळें ॥
योनिमुखींपितृरेतउसळे ॥ तेथेंलिंगदेहमिसळे ॥ मनोमेळें ॥ १२ ॥ जरीअधिकपितयाचेंरेत ॥
उणेंहोयमातेचेंशोणित ॥ तरीपुत्रनिपजेनिश्चित ॥ जननीयेगर्भीं ॥ १३ ॥ स्त्रीरक्ताचेनि
अधिकपणें ॥ कुमारीसीउपजणें ॥ शुक्रशोणिताचेनिसमतुल्यपणें ॥ नपुंसकहोय ॥ १४ ॥
पितयाचियारेताचिया ॥ तिन्हीधातुसारिखया ॥ अस्थिशिरामज्जायेणेंनांवेंतिया ॥ निपजती
पैं ॥ १५ ॥ मातेच्याशोणिताचिया ॥ तिन्हीधातुसारिखया ॥ त्वचामांसरक्तऐसिया ॥
जननीचेगर्भीं ॥ १६ ॥ ऐसेंस्थूलदेहजीवाचें ॥ निपजेसहाधातूंचें ॥ षट्कोशिकनामयाचें ॥
ऐसेंबोलिजे ॥ १७ ॥ असोनाशुक्रशोणिताचामेळ ॥ एकअहोरात्रेंहोयनिश्चळ ॥ पांचअहो
रात्रेंसुढाळ ॥ बुद्बुदाकार ॥ १८ ॥ पक्षदिवसींअंडाकार ॥ मासानिपजेशिर ॥ भुजवक्ष
स्थळहाविचार ॥ होयदोमासीं ॥ १९ ॥ तीमासींउदरकटीपृष्ठी ॥ चौथ्यासमग्रपादहस्ती ॥
पांचव्याअस्थिशिरांचीदाटी ॥ गर्भासीहोय ॥ २० ॥ षण्मासींत्वचारोम ॥ सातव्यानखं
केशोद्गम ॥ तेव्हांचप्रगटतीचित्तधर्म ॥ स्मरणादिक ॥ २१ ॥ वरीलदोमासींअतिशोच्यता ॥
तवगर्भासी उडलीप्रसूतव्यथा ॥ मगतोपावेमूर्च्छावस्था ॥ बाहेरपडे ॥ २२ ॥ व्यथेचेनि

अतिभरें ॥ जातीस्मरत्ववीसरे ॥ कोहंकोहंदीर्घस्वरें ॥ रुदनकरी ॥ २३ ॥ ऐसापंचीकृतभू
तांचा ॥ स्थूलदेहजीवात्मयाचा ॥ कवणअंशकवणभूतांचा ॥ तोतूंऐकपां ॥ २४ ॥
रोमआणित्वचामांस ॥ अस्थिनाडीकठिनांश ॥ पंचीकृतपृथ्वीचेसाभास ॥ जाणावेपैं ॥ २५ ॥
लाळमूत्रशोणित ॥ मज्जाआणिपाचवेंरेत ॥ हेद्रवांशआपाचेसत्य ॥ स्थूलशरीरीं ॥ २६ ॥
क्षुधाआणितृषानिद्रा ॥ आलस्यसंगशिष्येंद्रा ॥ हेउष्णांशबूझसमग्रा ॥ तेजाचेपैं ॥ २७ ॥
धावनवलनआकुंचन ॥ प्रसरणआणिनिरोधन ॥ हेचलनांशपांचहीजाण ॥ पंचीकृतवायूचे
॥ २८ ॥ कामक्रोधशोकमोहभये ॥ हेव्यापकांशपाहें ॥ पंचीकृतनभाचेनिःसंशयें ॥ जाण
स्थूलशरीरीं ॥ २९ ॥ ऐसेंहेंस्थूलशरीर ॥ लिंगदेहाचेंविकार ॥ तेथेंअसतीषड्विकार ॥ तेऐक
पांतूं ॥ ३० ॥ प्रथमविकारजायते ॥ दुजाअस्तितिसराविवर्धते ॥ तुरीयविपरिणमतेपंचम
अपक्षीयते ॥ सहावाविनश्यतिहे ॥ ३१ ॥ जायतेह्मणजेंन्हहोउनीहोणें ॥ अस्तिह्मणजेंनसुनी
असणें ॥ विवर्धतेह्मणजेपावणें ॥ अभिवृद्धीतें ॥ ३२ ॥ विपरिणमतेतेंतारुण्य ॥ अपक्षीयते
तेंवार्धक्यपण ॥ विनश्यतिह्मणजेमरण ॥ षड्विकारहे ॥ ३३ ॥ निरूपिलेसाहाहीविकार ॥
इहींयुक्तस्थूलशरीर ॥ तेथेंजागृतीनिरंतर ॥ अवस्थावर्ते ॥ ३४ ॥ स्थूलदेहजागृतीअवस्था ॥

यादोहींचाअभिमानीविश्वनिरुता ॥ यातिहींसआकारव्यवस्था ॥ पुढेंजाणावी ॥ ३५ ॥
नेत्रस्थानभोगस्थूळ ॥ रजोगुणषड्विधमेळ ॥ प्रणवाचाआद्यचरणसकळ ॥ ऐसेंबुझावें
॥ ३६ ॥ प्रणवाचाप्रथमचरण ॥ हाषड्विधपैंगुण ॥ तेथींचाअर्थकैसाकवण ॥ तोअव
धारिजे ॥ ३७ ॥ पंचीकृतभूतांविण ॥ नाहींपिंडब्रह्मांडाचेंवर्तन ॥ उत्पत्तीजागृतीजाण ॥
तिहींवीणनाहीं ॥ ३८ ॥ उत्पत्तीजागृतीवीण ॥ ब्रह्माविश्वअभिमानीकवण ॥ तिहींविणआ
कारहेखूण ॥ बोलूंचिनये ॥ ३९ ॥ हेंसकळहीजेथेंनाहीं ॥ तेथेंनेत्रस्थानतेंकायी ॥ स्थूल
भागतोही ॥ अघटमान ॥ ४० ॥ रजोगुणाचेनिअभावें ॥ मागीलकांहींचनसंभवे ॥ ह्मणूनि
सकळहीजाणावे ॥ प्रथमचरण ॥ ४१ ॥ जीवाचेंलिंगशरीर ॥ तेंस्वप्नावस्थेचेंबिढार ॥
तैजसअभिमानीनिरंतर ॥ तयादोहींचापैं ॥ ४२ ॥ तैजसस्वप्नावस्थालिंगशरीर ॥ यातिहीं
उकारविस्तार ॥ कंठस्थानतेंमंदिर ॥ यात्रितयाचें ॥ ४३ ॥ सुखदुःखमिश्रित ॥ तेथेंभोगप्र
विविक्त ॥ सत्वगुणअसेप्रसवत ॥ यथापंचकातें ॥ ४४ ॥ तेणेंसिसाहितपंचक ॥ जोलिंगदेहप्र
वर्तक ॥ द्वितीयचरणऐसीव्याख्य ॥ बुझप्रणवाची ॥ ४५ ॥ प्रणवाचाद्वितीयचरण ॥
कैसेनिहासमस्तगुण ॥ ऐशासाक्षेपींयुक्तीचीखूण ॥ तेऐकपांतूं ॥ ४६ ॥ नवहेसूक्ष्मभूतांवीण ॥

हिरण्यगर्भलिंगदेहाचेंवर्तन ॥ तीहींवीण कैंचेंसंभवन ॥ स्थितीस्वप्नावस्थेची ॥ ४७ ॥ जेथें
स्थितीअवस्थाचिनाहीं ॥ तेथेंअभिमानीकवणाचाकाई ॥ ह्मणूनिविष्णुतेजसदोघेही ॥ अभि
मानीकैसे ॥ ४८ ॥ तिहींवीणकंठस्थानासीयोग ॥ नाहींप्रविविक्तभोग ॥ तेथेंसत्वगुणाचाप्रसंग ॥
केंविबोलावा ॥ ४९ ॥ येणेंसमस्तेंवीणसर्वज्ञा ॥ नाहींद्वितीयचरणऐसीसंज्ञा ॥ ह्मणूनितोचि
तोअवज्ञा कवणेंकरावी ॥ ५० ॥ अज्ञानजेंकारणशरीर ॥ तेंसुषुप्तीचेंक्रीडामंदिर ॥ तयादोहींचा
निरंतर ॥ प्राज्ञअभिमानी ॥ ५१ ॥ प्रज्ञासुषुप्तीअज्ञान हेंत्रयमकारजाण ॥ तयासीहृदयस्थान ॥
जाणपैंगा ॥ ५२ ॥ आनंदभोगहृदयींचा ॥ हाविस्तारतमोगुणाचा ॥ तृतीयचरणप्रणवींचा ॥
हेंसकळहिगा ॥ ५३ ॥ हेंसकळहितृतीयचरण ॥ हाअर्थकेंविहोयघटमान ॥ ऐसाआक्षेपजाण ॥
सांगिजेलजें ॥ ५४ ॥ प्रसिद्धमहामायेवीण ॥ नाहींमायाअविद्येचेंअधिष्ठान ॥ प्रळयसुषुप्ती
रुद्रप्राज्ञअभिमान ॥ हेकवणासिपां ॥ ५५ ॥ जरीअभावयात्रितयासी ॥ तरीमकारहीसंज्ञा
कवणासी ॥ तेथेंहृदयस्थानहेंकवणासी ॥ इहींविण ॥ ५६ ॥ तिहींअभिमानावीण ॥ यासम
स्तांशींअसंभावन ॥ आनंदभोगतोकवण ॥ तेथेंतमोगुणकैचा ॥ ५७ ॥ येणेंषड्विधेंवीण ॥
तृतीयचरणबोलिजेकवण ॥ ह्मणूनितेंचितेंहेंअप्रमाण ॥ कांहींचनव्हे ॥ ५८ ॥ एवंतिन्ही

मात्राप्रणवाचिया ॥ प्रपंचाकारेंविस्तारलिया ॥ ऐशाश्रुतीअथर्वणशाखेचिया ॥ बोलत
असती ॥ ५९ ॥ एवंस्थूळलिंगकारण ॥ हेंजीवाचेंदेहत्रयजाण ॥ जागृतीस्वप्नसुषुप्तीपूर्ण ॥
अवस्थात्रयगा ॥ ६० ॥ विश्वतैजसप्राज्ञ ॥ अभिमानीत्रयसर्वज्ञ ॥ अकारउकारमकारहीसंज्ञ ॥
मात्रात्रयींगा ॥ ६१ ॥ नयनकंठहृदय ॥ हेंअवस्थेचेंस्थानत्रय ॥ स्थूलप्रविविक्तआनंदभोग ॥
भोगत्रयपैं ॥ ६२ ॥ रजसत्वतमहेगुण ॥ अविद्येचेंप्रसिद्धजाण ॥ आद्यद्वितीयतृतीयचरण ॥
प्रणवाचे ॥ ६३ ॥ असोहेसुषुप्तीअज्ञानाची ॥ जागृतीस्वप्नहीअवस्थाअन्यथाज्ञानाची ॥
ऐसीसंसृतीअविद्येची ॥ जीवात्मयासी ॥ ६४ ॥ जीवासीअविद्याअसाधारण ॥ म्हणोनिसं
सारासीकारण ॥ नानायोनीसंसरण ॥ तेगुणकर्मयोगें ॥ ६५ ॥ एकैकिअवस्थेआंत ॥ गुणत्र
याचीऐकमात ॥ जेणेंनानायोनीसीहेत ॥ कर्मद्वारें ॥ ६६ ॥ गुणत्रयाचीवृत्ती ॥ साक्षीचैतन्यें
चित्तवृत्ती ॥ मगइन्द्रियेंव्यापारकरिती ॥ चित्तानुसारें ॥ ६७ ॥ सत्वगुणचित्तींप्रगटे ॥ तेंवेळीं
पुण्यवासनाउठे ॥ इन्द्रियेंकरूनीआदटे ॥ पुण्यअंतींहोतीशांत ॥ ६८ ॥ निपजतीकर्मेंसात्विकें ॥
जींउत्तमयोनीदायकें ॥ तियेंपुरवितीकौतुकें ॥ स्वर्गसुखाचीं ॥ ६९ ॥ रजोगुणउठेचित्तीं ॥
तेवेळींअभिलाषीपावेस्थिती ॥ मगइंद्रियेंप्रवर्तती ॥ विषयोद्यमीं ॥ ७० ॥ कर्मेंनिपजती

राजसें ॥ जियेविषयांचेनिअध्यासें ॥ रजोयोनीकर्मवशें ॥ पावेअनुक्रमें ॥ ७१ ॥ ज्रिती
तमोगुणाचाहोयअवतार ॥ तेवेळींउठेक्रोधज्वर ॥ पापवासनेचेंअभ्यंतर ॥ वर्ततेंइन्द्रियग्रामीं
॥ ७२ ॥ कर्मैंनिपजतीतामसें ॥ जेंहनरकपहोतीआपैसें ॥ मूढयोनीतकर्मवशें ॥ जीव
जन्मपावे ॥ ७३ ॥ जेवेळींजोगुणउठी ॥ तोयेरादोहींतेंआणीतळवटीं ॥ तेथेंविषयपरिपाठी ॥
तेसर्वथानाहीं ॥ ७४ ॥ हेंगुणत्रयाचेंबंधन ॥ जीवासीपडलेंगहन ॥ तंववरीनचुकेजन्ममरण ॥
कल्पकोटी ॥७५॥ हेगुणत्रयाचीव्याख्या ॥ जोत्रिगुणस्रष्टोअसंख्या ॥ जेथेंमहाप्रळयींसौख्या ॥
नाहींस्वरूपाचें ॥ ७६ ॥ जंवजीवासीमलिनदशा ॥ तंवनचुकेगर्भवासा ॥ आणिलटकेसहसा ॥
तुर्याभूमीपैं ॥ ७७ ॥ ते तुर्यादशाकैसी ॥ तुजनिरूपिजेलऐसी ॥ तरीअवधानंनिजमानसीं ॥
दृढकरावें ॥ ७८ ॥ स्वरूपाचेंअनुसंधान ॥ तोचिदेहमहाकारण ॥ तेथेंतुर्याअवस्थाजाण ॥
सर्वसाक्षिणी ॥ ७९ ॥ तेंचिसाक्षित्वआइक ॥ तुजसांगिजेलकौतुक ॥ जेणेंतरलेजनकादिक ॥
भवसागरीं ॥ ८० ॥ मीजागृतीनास्वप्न ॥ सुषुप्तीनाकल्पनाकवण ॥ हेअवस्थात्रयमीन ॥
नामजयाआथी ॥ ८१ ॥ मीस्थूलनालिंगदेह ॥ अज्ञाननातत्कार्यमोह ॥ निर्विकारविदेह ॥
परमात्मामी ॥ ८२ ॥ मीविश्वनातैजस ॥ प्राज्ञतोहीपरवश ॥ हेअभिमानीमीउदास ॥

अभिमानशून्य ।। ८३ ।। नयनकंठहृदय ।। मजनाहींस्थानत्रय ।। स्थानमानरहितअद्वय ।।
तेंपरब्रह्ममी ।। ८४ ।। मीस्थूलनापविविक्त ।। आनंदहीनोहेंसुषुप्त ।। असोंहेंमीनगुणातीत ।।
परब्रह्ममी ।। ८५ ।। यापरीस्वरूपातें ।। स्वयेंबुझणेंनिरुतें ।। तयेअवस्थातुर्यैतें ।। ह्मणोजसू
।। ८६ ।। तुर्येचीपरिपक्वता ।। तेचिउन्मनीअवस्था ।। निर्गोळिस्यासमधुरता ।। जैसीपक्वद्रुशें
।। ८७ ।। तुर्यातेशुद्धवासना ।। तेथेंहाचिरूढवटपणा ।। उन्मनीबुझनिर्वासना ।। ह्मणूनि
गोडते ।। ८८ ।। जैसीसाखरउदकींविरे ।। परीतेथीचीमधुरताउरे ।। तैसीतुर्यास्वरूपींमुरे ।।
तेउन्मनीगा ।। ८९ ।। अवस्थापंचमानास्ति ।। ऐसोहेंवदेश्रुती ।। ह्मणूनितुर्येचीपरिणामस्थिती ।।
तेउन्मनीकीं ।। ९० ।। त्वंपदार्थाचीशोधणूक ।। तेयेंझालोसार्थक ।। तदात्मतोशिष्यदिक्क ।।
बुझसीउत्तरार्धीं ।। ९१ ।। असोहोअवस्थातुर्या ।। आणिशरीरमायामाया ।। तेथींच्याअभिमानो
निश्चया ।। तोप्रत्यगात्मा ।। ९२ ।। हेंचतुर्थांगमैत्र ।। प्रणवाचीअर्धमात्रा ।। याचेंस्थान
पवित्रा ।। ब्रह्मरंध्र ।। ९३ ।। आनंदाभासभंग ।। यामहांचासमयोग ।। ऐसाविपजळाप्रसंग ।।
शुद्धसत्वें ।।९४।। यासमस्तांचागुण ।। तोप्रणवाचाचतुर्थचरण ।। स्वरूपींनिर्गुण ।। नादात्मकतो
।।९५।। प्रणवाचेनिचतुर्थचरणें ।। हेंसर्वकैसेंनिहोणें ।। ऐशाअक्षेपींशाहणें ।। आईकतूं ।।९६।। गुण

सामर्थ्यव्यतिरेकें ॥ महामायाआत्मज्ञानाचानावविदेखे ॥ तरी सर्वसाक्षित्वतुर्याकें ॥ अवस्था
द्वयगा ॥१७॥ याअवस्थेचेनिसंबंधें ॥ अभिमानीयेणेंशब्दें ॥ परमात्माप्रत्यगात्माऐसींद्विविधें ॥
नांवेंब्रह्मासचिकीं ॥ १८ ॥ नभासेजैंमहामाया ॥ तैंकैंचेंसाक्षित्वआणितुर्या ॥ तीवीणपरमा
त्मप्रत्यगात्मया ॥ अभिमानित्वकैंचें ॥ ९९ ॥ येणेंपूर्वोक्तेंविण ॥ कवणाचेंमूर्ध्निस्थान ॥ आनं
दाभासभोगकवण ॥ बोलेचिंगा ॥ १०० ॥ येणेंशुद्धपंचकेंविण ॥ शुद्धसत्वाचाविस्तारतो
कवण ॥ ह्मणूनहेंसर्वचतुर्थचरण ॥ प्रणवाचापैं ॥ १०१ ॥ जेथेंवर्णाचानाहींउच्चार ॥ ध्वनि
मात्राचाव्यवहार ॥ ह्मणूनिअर्धमात्राऐसानिर्धार ॥ जाणिजसतूंचि ॥ २ ॥ तथापिचतुर्थच
रण ॥ येणेंशब्देंबोलेयोगिजन ॥ तेथेंपरमात्माचिसगुण ॥ निरूपिजेपैं ॥ ३ ॥ मगनादासी
होयविश्रांती ॥ मायेसीहोयउपशांती ॥ उरेकेवळज्ञप्ती ॥ ब्रह्मसत्तामात्रजें ॥ ४ ॥ असोयामहा
कारणव्यतिरिक्त ॥ कांहींचनाहींकार्यजात ॥ ह्मणूनिप्रपंचासीभिन्नत्व ॥ नाहींपरब्रह्मीं ॥ ५ ॥
परब्रह्माचियासत्ता ॥ कारणप्रपंचासीअस्तिाता ॥ तेणेंहोयविद्यमानता ॥ सूक्ष्मप्रपंचासी ॥ ६ ॥
सूक्ष्मप्रपंचाविण ॥ स्थूलप्रपंचासीनाहींवर्तन ॥ ह्मणूनिकार्यचिकारण ॥ जाणयेणेंन्यायें ॥ ७ ॥
ह्मणूनिअकारतोचिउकार ॥ उकारतोचिमकार ॥ मकारतोचिअनाक्षर ॥ परमात्मापैं ॥ ८ ॥

ऐसेंआपणयाआपणबुझे ॥ तोजीवशुद्धबोलिजे ॥ ब्रह्मसाक्षात्कारपाविजे ॥ तेणेंचियें ॥ ९ ॥
असोहेंईश्वरोपाधिसमष्टी ॥ जीवोपाधिबोलिजेव्यष्टी ॥ ऐसोव्यष्टीसमष्टीचीगोष्टी ॥ तेपादत्रयथें ॥
॥ १० ॥ एवंशबलत्वंपदार्थ ॥ प्रणवाचेंपादत्रययथार्थ ॥ अर्धमात्राशोधिलीयाऐक्यार्थ ॥ होती
असिपदीं ॥ ११ ॥ तोशोधनक्रमकैसा ॥ ऐसेंह्मणसीगावत्सा ॥ तरीउत्तरार्धींस्वेच्छा ॥ बुझ
सीतूं ॥ १२ ॥ ऐसीश्रीगुरूचीवाणी ॥ ऐकोनिशिष्यशिरोमणी ॥ करिताझालाविनवणी ॥
श्रीमुकुंदराजह्मणे ॥ १३ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसृष्टिक्रमेगुरुशिष्यसंवादेस्थूलदेहकथनंनामषष्ठ
प्रकरणंसमाप्तम् ॥ ६ ॥ ॥ श्रीगुरुसमर्थ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ जयजयश्रीगुरुनाथा ॥ माझियाप्रश्नाचीकथा ॥ राउळेंनिरूपिलीसमस्ता ॥
अनुक्रमें ॥ १ ॥ मायाअविद्यातेआरिसे ॥ तेथेंब्रह्मप्रतिबिंबेंआपैसें ॥ तेजीवेश्वरऐसें ॥ वेदांती
बोलिले ॥ २ ॥ परब्रह्मस्वसंवेद्य ॥ जेंजीवेश्वरावंद्य ॥ तेथूनिउठतीमायाअविद्य ॥ विवर्तरूपें
॥ ३ ॥ येथेंआक्षेपअसेथोरू ॥ मुख्यबिंबाहोयआकारू ॥ तरीप्रतिबिंबाचाआडंबरू ॥ दिसे
रसदर्पणीं ॥ ४ ॥ निराकारब्रह्मासी ॥ प्रतिबिंबाचीकुटीकायसी ॥ तरीयाआक्षेपासी ॥
उत्तरदीजेस्वामियां ॥ ५ ॥ ऐसाशिष्याचासंदेह ॥ ऐकूनिउठिलास्नेह ॥ मगसर्वज्ञाचाराव ॥

बोलेश्रीगुरुनाथ ॥ ६ ॥ बिंबप्रतिबिंबन्याय ॥ तेथींचातुझसीअभिप्राय ॥ तेवेळींतुझाआक्षेप
वांय ॥ तूंचिह्मणसी ॥ ७ ॥ निराकारनिराभासे ॥ बिंबप्रतिबिंबकायसें ॥ हेंवाक्यतुझेंअना
रिसें ॥ कैंविह्मणावें ॥ ८ ॥ तथापिमायातेसाभास ॥ अविद्यातेहीतदंश ॥ उभयांचेंलक्षण
अनादृश्य ॥ नव्हेस्फूर्तीवीण ॥ ९ ॥ आपणापेंअवलोकितां ॥ ब्रह्मींस्फुरेपूर्णअहंता ॥
ह्मणूनिमायेसीसाभासता ॥ असेचिकीं ॥ १० ॥ अज्ञानपूर्वकअन्यथाज्ञान ॥ ऐसेंअविद्येचें
लक्षण ॥ ह्मणूनितेहीसाभासखुण ॥ बोलिजेवेदांतीं ॥ ११ ॥ पांचहीदर्शनेंजंबुकें ॥ वेदांत
सिंहाचेहांकें ॥ ऐकूनिह्मणतीशरवें ॥ भजलोंजो ॥ १२ ॥ पांचहोदर्शनें ॥ परस्परेंकाशितीसाजणें ॥
वेदांताचेनिभ्यालेपणें ॥ ऐसेंगमे ॥ १३ ॥ पांचहीदर्शनासींझुंजार ॥ हावेदांतासीसाजेबाडेवार ॥
जोएकांगवीर ॥ ख्यातिवादियां ॥ १४ ॥ ह्मणूनिवेदांतेंबोलावें ॥ तेंचिसाचमानावें ॥ येरतें
सोडावें ॥ पाखांडमत ॥ १५ ॥ वेदांताच्याएकदेशीं ॥ वर्तननैय्यायिकवैशेषिकांसी ॥
तीपूर्वपक्षवेदांतासी ॥ ह्मणूनिसांडावी ॥ १६ ॥ वेदांताचियापूर्वभागातें ॥ भाट्टप्राभाकरबोलते॥
चित्तशुद्धीसीहेतुभूतें ॥ परसिद्धांतनव्हती ॥ १७ ॥ वेदांगत्वप्रमाणें ॥ ह्मतोकीरहीदर्शनें ॥
परीसाधनींचसाध्यकवणें ॥ बोलिजेल ॥ १८ ॥ जैसेंबहिरंगसाधन ॥ देवब्रह्मोसीकारण ॥

तैसेंमुक्तीविषयींअप्रमाण ॥ कर्मकांडहें ॥ १९ ॥ येरेंदर्शनेंसमस्तें ॥ वेदबाह्यह्मणूनिकुमतें ॥
वेदार्थाचातत्त्वार्थवेदांतें ॥ बोलावागा ॥ २० ॥ असोहेमायाअविद्येचेंलक्षण ॥ जेथेंनाहीं
साचारपण ॥ परीसाभासपणाचोखूण ॥ तेअनारसीनव्हे ॥ २१ ॥ एकस्वरूपोन्मुखस्फुरण ॥
दुसरीतेविपरीतकल्पनाजाण ॥ तरीवेद्यत्वेंसाभासपण ॥ तेंबोलूंचिनये ॥ २२ ॥ ब्रह्मकीर
निराभास ॥ परीमायाअविद्यासाभास ॥ ह्मणूनितेथेंउठतीप्रतिभास ॥ परब्रह्मींचे ॥ २३ ॥
शुद्धचैतन्येंवीण ॥ नाहींमायाअविद्येचेंस्फुरण ॥ ह्मणूनित्यासीअधिष्ठान ॥ चैतन्यचिकीं ॥ २४ ॥
जेथेंमायाअविद्यास्फुरे ॥ तेथेंचैतन्यआधींसंचरे ॥ तेणेंवीणयातेंबारे ॥ कवणदाखवोपां ॥ २५ ॥
मायाअविद्येचीअवभासा ॥ चैतन्यांउठेसरसा ॥ तेथेंप्रतिबिंबऐसा ॥ शब्दबोलिजे ॥ २६ ॥
घटमठासरिसें ॥ निरालंबगगनप्रवेशे ॥ तेंघटाकाशमठाकाशऐसें ॥ नांवठेविलें ॥ २७ ॥
हांगातुझियावासना ॥ स्फूर्तियेतत्क्षणींअधिष्ठिजेचैतन्या ॥ तैसेंमायाअविद्याजाणा ॥ ब्रह्म
अधिष्ठी ॥ २८ ॥ मायाअविद्याकोरसाभास ॥ तेथेंअनुभविजेब्रह्मनिराभास ॥ जेणेंवसविजेबोस ॥
वासनात्मकहें ॥ २९ ॥ अगापरब्रह्मनव्हेतेंशून्य ॥ जाणशुद्धचैतन्य ॥ ह्मणूनिजाणतीतेधन्य ॥
निराभासजरी ॥ ३० ॥ बिंबस्थानींब्रह्मउपमिजे ॥ प्रतिबिंबजीवेश्वरबोलिजे ॥ हाबिंबप्रतिबिंब

न्यायजाणिजे ॥ वेदांतशास्त्रीं ॥ ३१ ॥ परब्रह्मींनाहींबिंब ॥ तेथेंकायसेंप्रतिबिंब ॥ तथापिजो
दृष्टांतबिंब ॥ बुझावयादेणें ॥ ३२ ॥ जोसाम्यचिपरिविकळ ॥ तोदृष्टांतनव्हेनिर्मळ ॥ अहो
प्रसादकैसाधवळ ॥ कृष्णकागजैसा ॥ ३३ ॥ एवंमायीकदोष ॥ दृष्टांतासीओळख ॥ इहींवर्जित
दूषिततेमूर्ख ॥ शास्त्राबहिर्मुखपैं ॥ ३४ ॥ शास्त्रबाह्यदूषण ॥ दृष्टांतासीदेतीमूर्खजन ॥ तया
दृष्टांताखंडन ॥ तेणेंचिन्यायें ॥ ३५ ॥ मुखश्लेष्मानेंजडलें ॥ अस्थिमांसेंसकळभरलें ॥ तथा
पिचंद्रासीउपमिलें ॥ तेंदूषणकाई ॥ ३६ ॥ पूर्णचंद्रासीवर्तुळता ॥ आणिअसेनिर्मळता ॥
ह्मणुनिउपमिजेवक्ता ॥ पूर्णचंद्रेंसी ॥ ३७ ॥ अगाएकदेशीदृष्टांत ॥ दृष्टांतकीरअसेवर्तत ॥
ह्मणूनिशास्त्रबाह्यवितर्क ॥ तूंनकरीपां ॥ ३८ ॥ कवणप्रमाणासीअंत ॥ शास्त्रेंबोलिजेदृष्टांत ॥
ऐसाजेनेणतीमात ॥ तेंदूषितुकाय ॥ ३९ ॥ कवणेंभूषणेंदूषणें ॥ दृष्टांतासीजोनेणे ॥ तेणेंसी
बोलणें ॥ तेंविटंबनाचकीं ॥ ४० ॥ असोहेमायाअविद्यासंबंधें ॥ तूंनिजीवेश्वरभेदें ॥ जाह
लासीपूर्णविनोदें ॥ विश्वाकारगा ॥ ४१ ॥ हेंतुह्मींचिऐश्वर्य ॥ तेंअनादिमायाकार्य ॥ तेमाया
तूंचिहेंआश्चर्य ॥ नवलतुझें ॥ ४२ ॥ राणेहोआपुल्यासुखा ॥ तुह्मीचझालेतिअसखा ॥
हेंतुह्मींचनोळखा ॥ यासीकवणेंकायकीजे ॥ ४३ ॥ तुह्मियाचिमायेंगुंतलें ॥ अनादिलाघव

हेंनाथिलें ॥ हेंतुजबंधनपडलें ॥ वज्ररूप ॥ ४४ ॥ जैसेंगगनींआभाळ ॥ नातरीतरणींमृगजळ ॥
तैसेंनाथिलेंआडजाळ ॥ तुजपडिलेंहें ॥ ४५ ॥ व्याघ्रनिजछायेसीउफाडे ॥ जैसेंम्याडम्याड
बापुडें ॥ तैसेंकेलेंसेवेडें ॥ संसारेंतुज ॥ ४६ ॥ तरंगाचेनिआटोपें ॥ समुद्रजरीवाशिपे ॥
नातरीशेषहाकांपे ॥ निजफूत्कारीं ॥ ४७ ॥ आपुलियेहांकें ॥ सिंहजैसावचके ॥ नातरीजलधर
धाके ॥ निजगर्जनें ॥ ४८ ॥ निजशक्तीचेनिओडंबरें ॥ तैसातूंमुललासीबारे ॥ येरवींसकलहो
कोररे ॥ तूंचिब्रह्म ॥ ४९ ॥ तरंगाचेनिबडिवारें ॥ समुद्राचिकोरस्फुरे ॥ परोतरंगाचेनि
आकारें ॥ समुद्रचिकीं ॥ ५० ॥ तरंगआपणपेंयोजी ॥ तरीतोचिकींसमुद्रगाजी ॥ ह्मणूनि
देहाएवढेंपणाचिवाजी ॥ तुजनवलवींपांतूं ॥ ५१ ॥ देहाएवढेंपण ॥ हेंआत्मयासीबंधन ॥
ह्मणूनिबूझपरिपूर्ण ॥ परब्रह्मतूं ॥ ५२ ॥ देहाचेनिअध्यासें ॥ आत्मयामीपणाचेंपिसें ॥
लागलेंआदिएसें ॥ ह्मणूनिसांडावें ॥ ५३ ॥ अगासर्वहीआपणव्हावें ॥ अथवाकांहींचनव्हावें ॥
कांहींचनहोऊनअसावें ॥ नेणूंकाईजें ॥ ५४ ॥ कांहींचनव्हावयापासाव ॥ सर्वहीहोणेंहेंबरव ॥
जेथेंसुखदुःखासीवेगळीव ॥ आथोचना ॥ ५५ ॥ आदिअंतींसाळीदेखिली ॥ मध्येंतृणाकार
विस्तारिली ॥ परीसाळीयेणेंशब्देंबोलिली ॥ विबुधजनीं ॥ ५६ ॥ तैसेंआदिअंतींब्रह्मचिअसे ॥

मध्येंप्रपंचाकारभासे ॥ परीसर्वहीब्रह्मचिअसे ॥ वेदींबोलिजे ॥ ५७ ॥ जोआपणब्रह्मझाला ॥
तोप्रपंचातेंविचारूंगेला ॥ तंवब्रह्मचिप्रपंचदेखिला ॥ समूळहा ॥ ५८ ॥ ब्रह्मवृक्षाचेपोटीं ॥
प्रपंचफळउठियेलेंदेठीं ॥ तेथेंब्रह्मत्वाचीतुटी ॥ कांआणावीगा ॥ ५९ ॥ हांगासाचेविण ॥
लटिकेंनाहींऐसेंजाण ॥ तरीतेंचितेंशाहाणे ॥ जाणावेकीं ॥ ६० ॥ तत्वतातूंनिराकार ॥
जगजीवईश्वर ॥ तेतुझेचिअंकुर ॥ आनंदकंदाचे ॥ ६१ ॥ जयाबीजाचाअंकुर ॥ आणितेथून
जोविस्तार ॥ सर्वहीएकहानिर्धार ॥ विश्वविदतूं ॥ ६२ ॥ अहोअंगासीसंलग्न ॥ केशनखें
अचेतनपणें ॥ तींचैतन्यासीवेगळींकवण ॥ निवडावींपां ॥ ६३ ॥ तैसेंअचेतनहेंनिखिल ॥
चैतन्यासीनाहींवेगळ ॥ ह्मणूनिब्रह्मचिकेवळ ॥ तूंचिएक ॥ ६४ ॥ तंवशिष्येंविनवीजे ॥
सर्वब्रह्मश्रुतिबोलिजे ॥ तरीविषयसंगेंकांबुडिजे ॥ भवसागरीं ॥ ६५ ॥ ऐशाआक्षेपींउत्तर ॥
बोलिजेलसुंदर ॥ तेंऐकतूंचतुर ॥ अधिकारभेदें ॥ ६६ ॥ अद्वैतबोधावीण ॥ विषयसंगेंपडे
बंधन ॥ जैसेंनिजशस्त्रेंमरण ॥ भ्रमितासिगा ॥ ६७ ॥ जैसीपंथिचीसिदोरी ॥ वेगळीविटाळे
नानापरी ॥ एकत्वझालियाकुसरी ॥ कार्यविटाळाची ॥ ६८ ॥ देहादिकविषयजात ॥
ब्रह्मचिकीरसमस्त ॥ तथापियजितोविरक्त ॥ नेतिनेतिमुखें ॥ ६९ ॥ जेजेवस्तुअनात्मा ॥

तेंतेंत्यजावीमाहात्मा ॥ तरीस्वयंप्रकाशात्मा ॥ सहजचिभेटे ॥ ७० ॥ लवणपाणीयाचावांध ॥
हाकीरजगींप्रसिद्ध ॥ परीतृषार्थीसेवितांशुद्ध ॥ मरणचिकीं ॥ ७१ ॥ जैसेंरायेणाचेंभातुकें ॥
आरोगितीकौतुकें ॥ परीभीतरीलकडुपणातंतुकें ॥ सांडताकीं ॥ ७२ ॥ जेंपाणियाचेंलवण ॥
तृषार्थीकरीसेवन ॥ तरीतृषेनिमित्तमरण ॥ नचुकेचिकीं ॥ ७३ ॥ जयाचीतृषाबोळे ॥ उदकें
सुशीतळे ॥ मगलवणहोयअतिरसाळे ॥ जेंव्हेंद्रियासी ॥ ७४ ॥ जेंमहारोगेंसदोष ॥ तयां
मिष्टान्नचिविष ॥ तैसेंभवरोगियांअशेष ॥ कुपथ्यहें ॥ ७५ ॥ ह्मणूनसर्वस्वसांडावें ॥ उत्तम
विरक्तव्हावें ॥ ईश्वरातेंधरावें ॥ अनन्यभावें ॥ ७६ ॥ करावाविषयाचात्याग ॥ धरावासाधूचा
संग ॥ रागद्वेषाचाप्रसंग ॥ घडूंचिनद्यावा ॥ ७७ ॥ वेदशास्त्रपुराण ॥ साधुमुखेंनिरूपण ॥
तेंकरावेंश्रवण ॥ विवेकदृष्टीं ॥ ७८ ॥ विवेकविकल्पनासकारण ॥ अन्यथानाहींसाधन ॥
जेंवेदांतश्रवण ॥ साधुमुखें ॥ ७९ ॥ नित्यतोपरमात्मा ॥ अनित्यप्रपंचअनात्मा ॥ हाविवेक
बोलिजेमहात्मा ॥ वेदांतशास्त्रीं ॥ ८० ॥ भक्तिज्ञानवैराग्य ॥ हेंश्रवणाचेंसौभाग्य ॥ भवरोगि
यासीआरोग्य ॥ येणेंचिकीं ॥ ८१ ॥ ह्मणूनिसाधूचेंनिमुखें ॥ श्रवणकरावेंविशेखें ॥ आणिहेंतें
मीढोनदेखे ॥ विवेकार्थीपैं ॥ ८२ ॥ द्रव्यस्त्रीचेअभिलाखें ॥ साधूनेणोकायमुंके ॥ ह्मणूनि

तयाचेंनिमुखें ॥ श्रवणकरावेंगा ॥ ८३ ॥ जयारसाचीआवडी ॥ श्रोतयाचेचित्तींपुडी ॥
वक्तातेंचिबडबडी ॥ अभिलाषेंपैं ॥ ८४ ॥ रसरंगींबोलते ॥ अभिलाषितोजेवक्ते ॥ महारसाळातें ॥
तेंबहिर्मुखकीं ॥ ८५ ॥ श्रोतयाचेंचित्तबाचरे ॥ तेउतेंचितोव्यापारे ॥ तयाचेंबोलणेंबारे ॥
कायकरावें ॥ ८६ ॥ वैषयीकबोलते ॥ घरोघरींबोलतोद्वत्तें ॥ भाटनागरीकऐसेते ॥ ओळखावेंगा
॥ ८७ ॥ एकाचेंनिरूपणऐकिजे ॥ थितिथास्वानुभवासुकिजे ॥ संदेहसागरींबुडिजे ॥ तेंऐकूं
नको ॥ ८८ ॥ साधुहोयभीडखोर ॥ तोचितयासीअपराधथोर ॥ यथार्थसांडूनिउच्चार ॥ जरी
बोलेलतो ॥ ८९ ॥ रोगियासीअपथ्यासीचाड ॥ वरीवैद्यकरीभीड ॥ तेथेंरोगनिवृत्तीचेंकोड ॥
कायकरूंयेईल ॥ ९० ॥ म्हणोनिभक्तिज्ञानविरक्ती ॥ जियेशास्त्रींउपपादिती ॥ तियेबोलावीं
संतीं ॥ यथार्थवादें ॥ ९१ ॥ अगाशास्त्रेंअनेकें ॥ असतीसंदेहकारकें ॥ परीअद्वैतप्रतिपादकें ॥
ऐकावींपां ॥ ९२ ॥ अद्वैतशास्त्रश्रवणें ॥ इन्द्रियहोतोप्रविणें ॥ तरीज्ञानाधिकारपावणें ॥
अनायासें ॥ ९३ ॥ तत्त्वतःअद्वैतचिअसे ॥ द्वैतनाथिलेंचआभासे ॥ तेंमूढजनासीसाचऐसें ॥
वाटतसेपैं ॥ ९४ ॥ मीअनंतुभिन्नतोतेणेंसीमानितीभिन्न ॥ ऐसेंअज्ञानवशमूढजन ॥ उपदेशित
असे ॥ ९५ ॥ श्वानशूकराचिघादृष्टी ॥ भिन्नपरस्परेंस्पष्टी ॥ परीजाणतयाचीहेचिगोष्टी ॥

हाविस्मयपैं ॥ ९६ ॥ आधींचीअनुचितमती ॥ तेंचिगुरुउपदेशिती ॥ उभयतांसीएकचिगती ॥
हेंप्रसिद्धकीं ॥ ९७ ॥ तथापिपूर्वाभ्यास ॥ अन्यत्रहोऊंनेदीविश्वास ॥ तरीअद्वैतींप्रवेश ॥
तयासीकेवींघडे ॥९८॥ पूर्वाभ्यासबळें ॥ देखूनतयाचोदृष्टीमावळे ॥ तेराजपंथसांडूनिआंधळे ॥
जातीअन्यमार्गें ॥ ९९ ॥ ह्मणुनितयाचेंअनुचिता ॥ नमानावेंजाणता ॥ पूर्वकर्मस्वतंत्रता ॥
हारितलीकीं ॥ १०० ॥ द्वितीयाद्वैभयंभवति ॥ ऐसोहीबृहदारण्यश्रुती ॥ द्वैतातेंअसेंनिंदिती ॥
ह्मणुनिसांडावेंतें ॥ १०१ ॥ पूर्वपुण्याचेंनिलवलाहें ॥ ईश्वराचेनिअनुग्रहें ॥ तुजलाधलेंअक
स्मातहें ॥ ब्रह्मज्ञानगा ॥ २ ॥ कवणएकउद्यमेंवीण ॥ सहसापेखेनिधान ॥ तयाचेंदैवासि
कवण ॥ हेवाकरी ॥ ३ ॥ अगातुझेनिदैवें ॥ कवणासीउपमावें ॥ हेंसर्वज्ञतेंव्हावें ॥ तुजचि
साजे ॥ ४ ॥ पूर्वजन्मींचायोगभ्रष्ट ॥ आतांजगींतूंचिएकनिष्ठ ॥ भोगसाम्राज्यशेषपाठ ॥
तुजचिसाजे ॥ ५ ॥ जैसाकस्तुरीयेचानिकरा ॥ तेथेंपरिमळाचाउबारा ॥ तैसाज्ञानीशिष्य
वरा ॥ जन्मलासितूं ॥ ६ ॥ हांगासूर्याचाप्रकाश ॥ कवणेसीनकरीसहवास ॥ परीसूर्यकां
तासीबहुवास ॥ प्रगटेचिकीं ॥ ७ ॥ असोचंद्राचेंअमृतकर ॥ विश्वातेंनिववितीकोर ॥ परी
अमृताचेपाझर ॥ चंद्रकांतींची ॥ ८ ॥ श्रीगुरूचियाकृपादृष्टी ॥ तुजस्वरूपासीझालीभेटी ॥

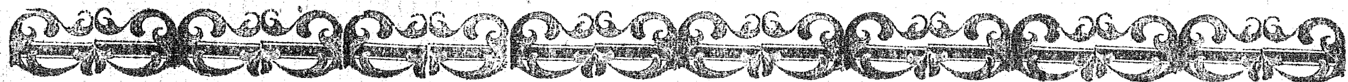
ह्मणुनितुझीगोष्टी ॥ नवलपैं ॥ ९ ॥ देहादिकहाप्रपंच ॥ जीवासीमानलासाच ॥ तोमुमुक्षें
उंचनीच ॥ निरसावा ॥ ११० ॥ क्षीरामध्येंगत ॥ जैसेंनिर्वाडघृत ॥ तैसेंचैतन्यसर्वगत ॥
निवडावेंपैं ११ ॥ तंवशिष्याचाराणा ॥ लागूनिश्रीगुरुचरणा ॥ मगकायविज्ञापना ॥ करि
ताझाला ॥ १२ ॥ गजकमलतंतुवेंबांधला ॥ कींवायुचक्रेंधरिला ॥ तैसाआत्माआवरला ॥
प्रपंचेंहा ॥ १३ ॥ सूर्यतमातेंव्याला ॥ तेणेंचितोआवरला ॥ तैसाप्रसंगघडला ॥ आत्मया
सोजी ॥ १४ ॥ भिरुडलागेमणिस्तंभा ॥ कींअग्नीसोवोळंबा ॥ तैसोआत्मयासीभांबा ॥ अज्ञा
नाची ॥ १५ ॥ आत्मास्वयंप्रकाश ॥ जेणेंजनहोयडोळस ॥ तयाडोळ्याडोळस ॥ हेंआश्चर्य
जी ॥ १६ ॥ परोराउळेंजेंनिरूपिलें ॥ तेंअनुभवासीआलें ॥ अज्ञानद्दष्टयाचिउठिलें ॥ नसूनिहें
॥ १७ ॥ स्वरूपींदुश्चितपण ॥ तेंचिरूढलेंअज्ञान ॥ जेणेंआत्मास्वतंत्रपण ॥ निजविसरे ॥
॥ १८ ॥ राज्याचेजिगाहाळें ॥ जैसारावहारंबळे ॥ तेथेंराणिवेचेसोहळे ॥ तेअन्यमुखें ॥ १९ ॥
तैसेंनिजसुखेंनिवालेपणें ॥ आत्मयासीस्वयेंचिमुलणें ॥ तेणेंचिअज्ञानें ॥ आवरलातो ॥ २० ॥
जैसेंबाबुळेसीमूळ ॥ उदकचिनिर्मळ ॥ तेथीलगोडोहिरूनीखडुळ ॥ करीतयातें ॥ २१ ॥ तैसो
आत्मयाच्याआंगीं ॥ अज्ञानशक्तोतन्वंगी ॥ उठूनितयातेंआळंगो ॥ तोनसुटेचिजैसा ॥ २२ ॥

तयेचेनिआलंबें ॥ तोतयासिनविसंबे ॥ आपणपेंकरीउभें ॥ तयेसीतो ॥ २३ ॥ तयेच्यागुणीं
भुलला ॥ आपणतोचिझाला ॥ ऐसाघराचारमांडला ॥ दोघांतयां ॥ २४ ॥ तेसगुणवनिता ॥
तोनिर्गुणभर्ता ॥ परीदोघांचीएकोपजीविता ॥ नवलहेंपैं ॥ २५ ॥ तेनातोओळखिजे ॥ येर
येरांहोऊनिअसिजे ॥ आतांकैसेंसुटिजे ॥ आत्मयासी ॥ २६ ॥ पुरुषाचेनिसंगेंसुंदर ॥ जाहली
तेगरोदर ॥ पंचवीसकुमर ॥ प्रसवतीझाली ॥ २७ ॥ प्रकृतीयामिथ्यादृष्टी ॥ रचूनविविधदेह
कुटी ॥ तोघररिघवणीपरिपाठी ॥ करिताझाला ॥ २८ ॥ पुत्राचेनिस्नेहेंमोटें ॥ आपुलेंकांहींच
नवटे ॥ तयेसीजेंगोमटें ॥ तेंचिकरी ॥ २९ ॥ तेंजेथेंजथेंजाय ॥ तोतियेवीणनराहे ॥ ऐसापुत्र
कलत्राचेनिमोहें ॥ वेष्टलाजी ॥ ३० ॥ तयांचेंभरणपोषण ॥ करितांसंभवेदूषण ॥ तेणेंपावे
जन्ममरण ॥ नाथिलेंजो ॥ ३१ ॥ मगस्वर्गनरकाहिंडे ॥ भोगुतागर्भवासींपडे ॥ प्रकृतिसंगें
पवाडे ॥ जीवात्मयासीजी ॥ ३२ ॥ असतेंशिवत्वगेलें ॥ नाथिलेंजीवत्वआलें ॥ यापरीराणेंहा
बुडाले ॥ भवसागरीं ॥ ३३ ॥ मेलाचीमरूंनलाहे ॥ गेलाचिजाऊंनसाहे ॥ जियालाचिजोऊं
नलाहे ॥ कर्मवशें ॥ ३४ ॥ ऐसापरवशतापावला ॥ दुःखानळेंपोळला ॥ संसारियाझाला ॥
प्रकृतीसंगें ॥ ३५ ॥ ऐसियाजीवाचियाकोडी ॥ असतीसंसारबांदवडी ॥ त्याचियेसुटकेची

प्रौढी ॥ देवेंचिदाखवावी ॥ ३६ ॥ हासंगत्यागकरावा ॥ संन्यासउपदेशावा ॥ बंधमोक्ष
करावा ॥ जीवासिजी ॥ ३७ ॥ बाह्यकीरकुटुंबसांडे ॥ परीअभ्यंतरींघराचारमांडे ॥ तरीमोसं
न्यासीयेणेंबंडें ॥ संन्यासनघडे ॥ ३८ ॥ जेथेंस्थूळदेहनसंडे ॥ तेथेंअंतरत्यागनघडे ॥ तोसन्या
सूनावडे ॥ चतुरांशीं ॥ ३९ ॥ बाह्यकुटुंबसंहारे ॥ तयाचास्थूलदेहमरे ॥ परीअंतरकुटुंबनसं
हारे ॥ विवेकाविण ॥ ४० ॥ कुटुंबकीरबिघडे ॥ एतावतासंन्यासघडे ॥ ह्मणुनिअसतांचिहें
सांडे ॥ तोसंन्यासीगा ॥ ४१ ॥ तरीसर्वहीन्यासावें ॥ महावाक्याउपदेशावें ॥ जीवातेंब्रह्मक
रावें ॥ तदात्मबोधें ॥ ४२ ॥ तत्वतःजोशिव ॥ वृथाचिझालाजीव ॥ तयासोयाचाउगव ॥
दाखवावा ॥ ४३ ॥ प्रपंचवैरीमारावा ॥ अथवाआपुलासाकरावा ॥ सुकाळहोऊंद्यावा ॥ ब्रह्म
विद्येचा ॥ ४४ ॥ ऐसेंशिष्येंविनविलें ॥ तेथेंपूर्वार्धसंपलें ॥ श्रीमुकुंदमुनीबोले ॥ राजयोगी ॥
॥ ४५ ॥ प्रणवपंचीकृत्यें ॥ येथेंविस्तारिलींसविस्तृतें ॥ माहावाक्यउपदेशग्रंथें ॥ उत्तरार्धीं ॥
॥ ४६ ॥ शंकरोक्तिवरी ॥ मीबोलिलोंमराठीवैखरी ॥ ह्मणुनिनिर्धारावीचतुरीं ॥ शास्त्रबुद्धी ॥
॥ ४७ ॥ असोयुक्तीचेनिप्रसंगें ॥ शास्त्रातेंह्मणतीउगें ॥ तरीमाझेबोलवाउगे ॥ कांहोतील ॥
॥ ४८ ॥ जैसेंआपुलेनिपवित्रपणें ॥ लक्ष्मीसीआणिलेंउणें ॥ ह्मणुनिमस्तकींनारायणें ॥ तुळसी

वंदिजे ॥ ४९ ॥ विवेकसिंधुभीतरी ॥ जोमुमुक्षुअवगाहनकरी ॥ तयासीभेटेश्रीहरी साक्षात्कारें करूनी ॥ १५० ॥ विवेकसिंधूचींशब्दरत्नें ॥ कंठींधरिजेप्रयत्नें ॥ तरीजनकाचेनिमहिमानें ॥ श्लाघ्यतापावे ॥ ५१ ॥ लवणसमुद्रींचींमुक्तें ॥ भूषणेंकीरहोतींसमस्तें ॥ तरीमुक्तत्वभूषित यातें ॥ विवेकसिंधूचेनि ॥ ५२ ॥ विवेकसिंधूचेंपूर्वार्ध ॥ क्षीरसिंधुपासूनिअगाध ॥ तेथेंनिर्गुण निजबोध ॥ भेटीविष्णुरूपें ॥ ५३ ॥ मजश्वासनिमेषाचाश्रम ॥ तेथेंकायसायाग्रंथाचाउद्यम ॥ परीफळलामनोधर्म ॥ सदैवांचा ॥ ५४ ॥ नृसिंहाचाबल्लाळ ॥ त्याचाकुमरजयंतपाळ ॥ तेणें करविलागदारोळ ॥ ग्रंथरचनेचा ॥ ५५ ॥ भगीरथीचेनिदैवयोगें ॥ विश्वसुस्नातगंगे ॥ तैसे जयंतपाळाचेनिप्रसंगें ॥ जगसुखियाहोय ॥ ५६ ॥ म्यांआपुलीनिजवाणो ॥ पवित्रकेलीइहीं वचनीं ॥ तेंप्रीतिपावोपिनाकपाणी ॥ श्रीमुकुंदराजह्मणे ॥ १५७ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसृष्टि क्रमेगुरुशिष्यसंवादेसर्वंब्रह्मइतिविवरणंनामपूर्वार्धेसप्तमप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ७ ॥ ॥ ॥

॥ श्रीमज्जगदीश्वरप्रसन्न ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीगुरुसच्चिदानंदायनमः ॥ सांगितलेंग्रंथाचेंपूर्वार्ध ॥ जोअर्थपहा
तांमहाअगाध ॥ जेथेंनिरूपिलेंविशुद्ध ॥ ब्रह्मचिविश्वाकारें ॥ १ ॥ बोलिलेंप्रपंचरचन ॥
तेंउकलीयाविण ॥ नपविजेपरमनिर्वाण ॥ केवळब्रह्मजें ॥ २ ॥ आतांह्मणोंउत्तरार्ध ॥
विवेकसिंधूचेंप्रसिद्ध ॥ सांगिजेलतरीसावध ॥ करींअंतःकरण ॥ ३ ॥ वेदांतशास्त्रत्रिपदा
व्याख्यान ॥ महावाक्यविवरण ॥ श्रीमुकुंदमुनीकरण ॥ विवेकसिंधू ॥ ४ ॥ जोश्रद्धापूर्व
कऐकतां ॥ निःशेषफिटेभवव्यथा ॥ आणिमुक्तीसायुज्यता ॥ पाविजेरोकडी ॥ ५ ॥ जेथें
महावाक्याचाविचार ॥ बोलिजेलस्वरूपाचानिर्धार ॥ प्रपंचाचाउपसंहार ॥ जेथेंअत्यंतिकू
॥ ६ ॥ तेंचित्रिपदामहावाक्य ॥ जेणेंजीवेश्वराचेंऐक्य ॥ तयापदत्रयाचीव्याख्य ॥ अतांनि
रूपिजेल ॥ ७ ॥ तत्पदार्थतोपरमात्मा ॥ त्वंपदार्थजीवात्मा ॥ उभयासीतदात्मा ॥ बोलि
जेअसिपदीं ॥ ८ ॥ तोचितत्पदार्थद्विविध ॥ शबलआणिशुद्ध ॥ त्वंपदार्थतोहितथाविध ॥
शबलशुद्धभेदें ॥ ९ ॥ जेथेंमायाशक्तिचक्राचाअंगिकार ॥ जोकरीसृष्ट्यादिव्यापार ॥ तोपर
मात्मासर्वेश्वर ॥ शबलतत्पदार्थ ॥ १० ॥ मायोपाधीसीवेगळ ॥ निःप्रपंचनिर्मळ ॥ तें
परब्रह्मकेवळ ॥ शुद्धतत्पदार्थ ॥ ११ ॥ शरीरत्रयासीवर्तत ॥ अविद्याकामकर्मेंवेष्टित ॥

जेंचैतन्यतापत्रयेंसंतप्त ॥ तोशबलत्वंपदार्थ ॥ १२ ॥ देहत्रयासीअतीत ॥ अविद्याकामक
र्मेंविनिर्मुक्त ॥ जेंप्रत्यक्‌चैतन्यतत्वत ॥ तोशुद्धत्वंपदार्थ ॥ १३ ॥ शबलतोवाच्यबोलिजे ॥
शुद्धतोजोलक्ष्यह्मणिजे ॥ दोहींचाशबलांशसांडिजे ॥ घेइजेशुद्ध ॥ १४ ॥ जोशुद्धतत्पदार्थ ॥
तोचिशुद्धत्वंपदार्थ ॥ उभयांचेंऐक्यींपरमार्थ ॥ होयअसिपदीं ॥ १५ ॥ एवंतत्वंपदार्थ
शोधितां ॥ सिद्धचजीवेश्वरासीऐक्यता ॥ घटमठभंगेंकेवळता ॥ जैसीगगनासी ॥ १६ ॥
येथवाक्यार्थनव्हेसंसर्ग ॥ विशिष्टनह्मणिजेचांग ॥ अखंडवाक्यार्थाचासंसर्ग ॥ बोलिजेमहा
वाक्यें ॥ १७ ॥ वाक्यार्थाचोअखंडता ॥ तेंचिब्रह्मींएकरसता ॥ एवंमहावाक्यार्थतत्वता ॥
तुजनिरूपिला ॥ १८ ॥ हेअखंडकडसोता ॥ तोचिबूझगातत्वता ॥ जोत्वंपदार्थाचेंत
त्वता ॥ जाणेपरिशोधन ॥ १९ ॥ तत्वंपदार्थाचेंशोधन ॥ तेथीलविस्तारविवरण ॥ सां
गिजेलतरीमन ॥ एकाग्रकीजे ॥ २० ॥ तत्पदार्थतोआत्माराम ॥ तोशोधितांनलगेश्रम ॥
ह्मणोनिआधींशोधनक्रम ॥ एकतत्वंपदार्थाचा ॥ २१ ॥ जीवअज्ञानेंभ्रमला ॥ लिंगशरीरेंबां
धिला ॥ स्थूलदेहआपणझाला ॥ पराधीन ॥ २२ ॥ तयाअधिकारियाजीवातें ॥ गुरू
ह्मणतोशिष्यातें ॥ स्थूलदेहनव्हसीऐसेंआपणातें ॥ जाणस्वानुभवें ॥ २३ ॥ स्थूलदेहातें

देखतां ॥ तोतूंनव्हेसीसर्वथा ॥ जैसाघटातेंपहातां ॥ चक्षुघटकैसेनी ॥ २४ ॥ द्रष्टादृश्या
चाजाण ॥ तोतयापासूनिविलक्षण ॥ हेंप्रसिद्धउपपत्तिनेणेकवण ॥ स्वानुभवें ॥ २५ ॥
तूंऐसेंह्मणसी ॥ चक्षुपासूनिभिन्नत्वघटासी ॥ हेंद्रष्टादृश्याचेंवैलक्षण्यचित्तासी ॥ मनींप्रत्यक्ष
सिद्ध ॥ २६ ॥ आत्मातंवदेहावेगळानदिसे ॥ तरीतोविलक्षणकैसाअसे ॥ हेंनूंक्षपांआपैसें ॥
दृष्टांतमुखें ॥ २७ ॥ काष्ठींअसतांदाहक ॥ दृश्यकाष्ठाजेंविप्रकाशक ॥ काष्ठव्याप्यतोव्या
पक ॥ ह्मणोनिलक्षणजाणपां ॥ २८ ॥ तेंवीदृश्यदेहामाजीअसतां ॥ द्रष्टाआत्मयावि
लक्षणता हेंस्वानुभावेंबुझतां ॥ सायासनलगे ॥ २९ ॥ देहतंवसाकार ॥ तेथेंअसतीषड्
विकार ॥ आत्मास्वरूपनिर्विकार ॥ तोदेहकैसेनी ॥ ३० ॥ निद्रामरणावस्था ॥ देहकां
हींजरीजाणता ॥ तरीआत्माह्मणोंयेतां ॥ कांहींएक ॥ ३१ ॥ निद्रामरणातेंजाणत ॥ आ
त्मास्वयंबोधेंअसेवर्तत ॥ ह्मणूनिदेहींअसूनिदेहातीत ॥ तोजाणावा ॥ ३२ ॥ जन्मींकाळीं
जन्मातें ॥ स्थितीकाळींस्थितीतें ॥ मरणकाळींमरणातें ॥ जडदेहकेंविजाणे ॥ ३३ ॥
दृश्यासिद्रष्टेपण ॥ द्रष्टयादृश्यकैसेनिहोणें ॥ ह्मणूनिदेहचिआत्माबोलणें ॥ सांडीभ्रांती ॥ ३४ ॥
स्थूळासिआत्मत्वेंमानित ॥ उठिलाजोचार्वाकसिद्धांत ॥ तयाचीप्रचीतीनिभ्रांत ॥ तुवांजिं

कलेंसी ॥ ३५ ॥ देहचिआत्माबोलती ॥ प्रत्यक्षासीप्रमाणमानिती ॥ मरणचिमोक्षह्म
णती ॥ हीनविवेकी ॥ ३६ ॥ वेदशास्त्रेंपुराणें ॥ जेनमानितीप्रमाणें ॥ तयाधीटपाखांडी
यांचीउक्तीकवणें ॥ साचमानावी ॥ ३७ ॥ स्थूलदेहजरीआत्मा ॥ तरीदेहव्हावाऐसेंकवणें
केलेंकर्मा ॥ देहपातानंतरसुखदुःखधर्मा ॥ भोगितोकवण ॥ ३८ ॥ ह्मणुनिआत्मयान
लावींपिसेंदेहाचें ॥ तरीस्थूलदेहकवणदळवाडियाचें ॥ तेंपंचीकृतपंचभूतांचें ॥ ऐसेंजाणतूं
॥ ३९ ॥ तींपंचीकृतपंचभूतेंकैसीं ॥ तुजसृष्टिक्रमींनिरूपिलींजैसीं ॥ जयाचेपंचवीसअंशासी ॥
देहऐसेंनांवझालें ॥ ४० ॥ तींतंवपंचभूतेंजडें ॥ तदंशआत्माहेंसर्वथानघडे ॥ तयाचादेहहेंद
ळवाडें ॥ तोआत्माकैसेनो ॥ ४१ ॥ हापिंडविचारिता ॥ आत्मानव्हेसर्वथा ॥ तेथींची
जागृतीअवस्था ॥ तोआत्माकैसेनी ॥ ४२ ॥ देहाभिमानपुरस्कारें ॥ ज्ञानेंद्रियाचेनिद्वारें ॥
बुद्धीशीबाह्यविषयाचेंज्ञानस्फुरे ॥ तेजागृतीजाणावी ॥ ४३ ॥ स्थूलदेहजागृतीअवस्था ॥
यादोहींचाअभिमानीविश्वविचारित ॥ आत्मानव्हेयेथेंउपपत्तिअनंता ॥ असतीवेदांतशास्त्रीं
॥ ४४ ॥ स्थूलदेहजागृतीविश्व ॥ हारजोगुणाचाप्रपंचतुजदृश्य ॥ नेत्रस्थानस्थूलभोगहेंअ
दृश्य ॥ केंविहोसी ॥ ४५ ॥ यास्थूलप्रपंचातें ॥ तूंजाणतअससीनिरुतें ॥ ह्मणुनिअवलंब

नसाक्षीतूतें ॥ बोलिजेवेदांतीं ॥ ४६ ॥ एकतत्त्वव्यापकह्मणती ॥ देहामध्येंएकस्थानींलक्ष
ती ॥ तेंएककांहींचनेणती ॥ खंडज्ञानीये ॥ ४७ ॥ गुह्यस्थानींआधारकमळ ॥ तेंरक्तवर्ण
चतुर्दळ ॥ वंशंषंसंवर्णींअतिसोज्वळ ॥ एकचिंतिती ॥ ४८ ॥ लिंगस्थानींस्वाधिष्ठान ॥
तेंषट्दळपीतवर्ण ॥ बंभंमंयंरंलंअक्षरींभूशुद्धीतजाण ॥ एकध्याती ॥ ४९ ॥ नाभिस्थानींम
णिपुरकमळ ॥ तेंनीलवर्णदशदळ ॥ डंपासूनिफांकितदेमोक्षफळ ॥ एकचिंतिती ॥ ५० ॥
हृदयींअनाहतकमळ ॥ तेंअग्नीवर्णद्वादशदळ ॥ कंपासूनिठंबीजींकरींझळाळ ॥ प्रतिपत्रीं ॥
५१ ॥ कंठींजाणिजेविशुद्धचक्र ॥ तेंषोडशदळअतिशुभ्र ॥ तेथेंप्रतिपत्रींषोडशस्वर ॥ अका
रादिक ॥ ५२ ॥ भ्रमध्येंआज्ञिकमळ ॥ तेंविद्युद्वर्णद्विदळ ॥ तेथेंहंक्षंबीजींअंकितदेमोक्षफळ ॥
एकह्मणती ॥ ५३ ॥ सबिंदुमातृकाक्षरींअंकितें ॥ ऐसियाषट्चक्रेंमिरवितें ॥ तेंचिपरमतत्व
बोलतीतें ॥ हीनविवेकी ॥ ५४ ॥ षट्चक्रांवरतें ॥ सहस्रदळाअतौतें ॥ नानावर्णप्रकाशातें ॥
एकचिंतिती ॥ ५५ ॥ सप्तचक्राचेंअंतराळ ॥ तेंचिपरमतत्त्वनिर्मळ ॥ ऐसेंबोलतीसरळ ॥ तेज्ञान
हीन ॥ ५६ ॥ एकआधारींबंदघालिती ॥ प्रसुप्तकुंडलनीतेंपवनेंचेतविती ॥ षट्चक्रेंभेदूनिनेती ॥
ब्रह्मरंध्रासी ॥ ५७ ॥ तेथेंअनाहतध्वनीचेनिविकाशें ॥ चित्तमहाशून्यींसमरसे ॥ तेथेंपरमकळा

प्रकाशे ॥ स्वयंज्योती ॥ ५८ ॥ एकमनपवनाचाग्रासकरिती ॥ तेतितकेंनीचआनंदेंस्फुंजतो ॥
परीशुद्धीनेणती ॥ परतत्वाची ॥ ५९ ॥ तूंउडियाननाजालंधरू ॥ कावरुनासूक्ष्मविवरू ॥ पूर्ण
गिरिनाब्रह्मरंध्रु ॥ नव्हेसितूं ॥ ६० ॥ तूंमेरुनात्रिकुट ॥ भ्रमरगुंफानागोल्हाट ॥ तोनग्रंथि
नाश्रीहट ॥ कैसेनितूं ॥ ६१ ॥ तूंभाटिनाताळी ॥ उन्मनीनाआगियाळी ॥ नादबिंदुरो
ळीं ॥ नव्हेसितूं ॥ ६२ ॥ तूंरेचकनापूरक ॥ कुंभकनात्राहाटक ॥ ययांसीतूंप्रवर्तक ॥ तरीं
तेचितूंकैसेनी ॥ ६३ ॥ तूंमंत्रनाअनुष्ठान ॥ धारणानाध्यान ॥ समाधीनाआसन ॥ तेंही
तूंनव्हेसी ॥ ६४ ॥ हेंदेहाचेंस्थानमान ॥ तेंसकळहीखंडज्ञान ॥ यादृश्याचेंनरीतुजज्ञान ॥
तरीचितूंकेंवीहोसी ॥ ६५ ॥ जेथेंदेहचिअनित्य ॥ तेथींचेंलयलक्ष्यकेंविसत्य ॥ म्हणुनिसक
ळहिमिथ्यात्व ॥ खंडज्ञान ॥ ६६ ॥ जेंजेंमनेंजाणिजे ॥ तेंदृश्याआत्माकेंविहोइजे ॥ हेंस
कळहिसांडूनिस्वयेंअनुभविजे ॥ परमतत्व ॥ ६७ ॥ देहादिप्रपंचाचेनिसाक्षित्वें ॥ सांडूनि
देहसंबंधींसकळतत्वें ॥ सुखीयाहोइस्वप्रकाशत्वें ॥ स्वस्वरूपीं ॥ ६८ ॥ तुझेंस्वरूप
निर्विकार ॥ तेथेंनाहींदेहाचेषड्विकार ॥ आणिवर्णाश्रमकुळाचार ॥ तोकेंविकल्पावा ॥
॥ ६९ ॥ ऐसनिरर्थकरूपजाणुनी ॥ सत्यबोलिलोंवचनीं ॥ चित्तदेइजेमुनिजनीं ॥ श्रीमुकुंद

राजह्मणे ॥ ७० ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसंहारक्रमेगुरुशिष्यसंवादेस्थूलदेहनिरसनंनामप्रथम प्रकरणंसमाप्तम् ॥ १ ॥ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ॥ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ तंवशिष्यशिरोमणिबोलिले ॥ वंदूनिश्रीगुरूचींपाउलें ॥ जेंस्थूलदेहबंध नतोडिलें ॥ निकीयापरी ॥ १ ॥ स्थूलदेहअंदिशाळेपासूनिसुटलों ॥ देहादिप्रपंचसाक्षित्व पावलों ॥ अतांकृतार्थझालों ॥ श्रीचरणप्रसादें ॥ २ ॥ तंवबोलेश्रीगुरुनाथ ॥ जंवनव्ह सीलिंगदेहातीत ॥ तंवनचुकसंसृतीपंथ ॥ कदाचीपैंगा ॥ ३ ॥ जंवलिंगदेहआवरणअसे ॥ तंवस्वस्वरूपनप्रकाशे ॥ नाथिलेंअहंतेचेंपिसें ॥ शुद्धचैतन्यासी ॥ ४ ॥ घटावच्छिन्नघटा-काश ॥ घटासरिसेंहिंडेदाहीदिश ॥ तेंविआत्मायातायातोगर्भवास ॥ पावेलिंगदेहासवें ॥ ॥ ५ ॥ जेंविसविताजळींबिंबत ॥ तरंगेचांचल्यदशेपावत ॥ तेंविआत्माअसेसुखदुःखभोगत ॥ लिंगदेहावशें ॥ ६ ॥ अग्नीलोहाचेसंसर्गेंजैसा ॥ घणाचेघाईंपिटेतैसा ॥ आत्माजन्ममरणपावे अपैसा ॥ आवर्तलिंगदेहीं ॥ ७ ॥ शुभाशुभकर्मींवेष्टित ॥ चौऱ्यायशींलक्षयोनीभ्रमत ॥ जंवनहोसीलिंगदेहातीत ॥ तंवमोक्षकैंचा ॥ ८ ॥ तरीतेंलिंगदेहह्मणसीकैसें ॥ तुजपूर्वीं निरोपिलेंजैसें ॥ तयाचेनिरासेंप्रकाशें ॥ स्वस्वरूप ॥ ९ ॥ जोसूक्ष्मभूतांचा ॥ पंचविसां

कळांचा ॥ वासनामयजीवाचा ॥ लिंगदेह ॥ १० ॥ निर्विकल्पप्रथमस्फुरण ॥ जेंमागां
निरूपिलेंअंतःकरण ॥ तेंचिजरीतूंतत्साक्षीकवण ॥ तुजवांचूनियां ॥ ११ ॥ संकल्पविकल्पासी
आपणयातें ॥ करणेंनाहींनिरुतें ॥ तद्रुपमनातेंजाणतें ॥ तेंचितूंकैसेनी ॥ १२ ॥ निश्चयनकरी
निश्चयातें ॥ आत्माप्रकाशीतयातें ॥ तद्रुपदृश्यजाणेबुद्धीतें ॥ तेबुद्धीतूंकैसेनी ॥ १३ ॥ बुद्धीच
आत्मामानित ॥ उठिलेंतेंबौद्धमत ॥ तेंबुद्धिसाक्षित्वेंनिर्जित ॥ केलेंतुवांचो ॥ १४ ॥ पूर्वानु
भूताचेंअनुसंधान ॥ तेंचित्ताचेंचेतव्यलक्षण ॥ चित्तातेंचेतवीताकवण ॥ तुजवांचूनियां ॥ १५ ॥
देहकारेंआपणातेंऐसेंमानित ॥ अभिमानलक्षणेंअहंकारउठावित ॥ तयांतअसूनितयातेंजाणत ॥
तेंचितूंकेंविहोसी ॥ १६ ॥ अहंसुखीअहंदुःखीयेणेंआकारें ॥ अहंतालक्षणवृत्तीस्फुरे ॥ तैसेंवि
कारतुझेआधारें ॥ उठजडतोदेहग्रंथीं ॥ १७ ॥ उत्पत्तीकाळींउत्पत्तीतें ॥ आभासकाळींआ
भासातें ॥ विनाशकाळींविनाशातें ॥ जाणततोतूंवेगळाची ॥ १८ ॥ जैसापुष्पींचापरिमळ ॥
पुष्पींअसूनिपुष्पावेगळ ॥ अहंकृतीसाक्षीआत्मानिर्मळ ॥ तैसाजाणावा ॥ १९ ॥ अहंकारातें
आत्मत्वमानितू ॥ उठिलाजोनैय्यायीकसिद्धांतू ॥ तयातेंसाक्षित्वेंचितूं ॥ जाणतोसी ॥ २० ॥
कवणऐसेंह्मणेल ॥ अहंकारेंआत्माप्रकाशेल ॥ तरीदृश्यानेंद्रष्टयातेंजाणिजेल ॥ हेंकेंविघडे ॥

॥ २१ ॥ एवंअंतःकरणपंचकाचेद्रष्टे ॥ तत्साक्षित्वेंचिभेटे ॥ तेंआत्मस्वरूपनेटेंबोटें ॥ तेंचि
तेंतूं ॥ २२ ॥ प्राणअसतांदेहासिजिणें ॥ कांतेणेंचिविणमरणें ॥ ह्मणूनिप्राणचिआत्माबो
लणें ॥ मूढजनासी ॥ २३ ॥ आत्माप्राणाचाद्रष्टा ॥ तोप्राणआत्मामानितीनिकटा ॥ तयाचा
थोरवाटेवोखटा ॥ योगियांसी ॥ २४ ॥ जरीप्राणचिआत्माह्मणणें ॥ तरीसुषुप्त्यवस्थेंतयासी
कांनाहींजाणणें ॥ चोरींचोरितांवस्त्रेंभूषणें ॥ कांनेणेचितो ॥ २५ ॥ जाग्रतीआणिस्वप्नदशे ॥
प्राणजाणताऐसेंदिसे ॥ परीआपणयाआपणनप्रकाशे ॥ अवस्थात्रयीं ॥ २६ ॥ मीअसेंपिंगले
काइडे ॥ ऐसेंआपणयातेंनेणेंफुडें ॥ ह्मणुनिप्राणचिहेआत्माहेंनघडे ॥ निभ्रांतपैं ॥ २७ ॥ अपा
नासीअधोगती ॥ उदानासीकंठींस्थिती ॥ समानासीनाभिकमळींवस्ती ॥ तेथूनिपसरेसर्वसंधीं ॥
॥ २८ ॥ व्यानसर्वांगींव्यापक ॥ आत्मापंचप्राणासीप्रकाशक ॥ ह्मणुनिअवस्थात्रयींतूंएक ॥
प्राणसाक्षी ॥ २९ ॥ एवंप्राणपंचकातेंजाणतां ॥ तूंप्राणपंचकनव्हेसीसर्वथा ॥ ह्मणुनिअसोहें
आतां ॥ इन्द्रियेंनव्हेसी ॥ ३० ॥ शब्दोन्मुखअंतःकरणवृत्ती ॥ तेंश्रोत्रेंद्रियतुजचिआहेप्रतीती ॥
श्रोत्रद्रष्टाहेस्थिती ॥ केंविघडे ॥ ३१ ॥ स्पर्शाचेग्रहणींउन्मुख ॥ तेंचिमनत्वागेंद्रियवोळख ॥
तेंदृश्यतूंद्रष्टादेख ॥ एककैसेनिहोसी ॥ ३२ ॥ रूपातेंनिवडिती ॥ जेचक्षुबुद्धीचीवृत्ती ॥ तया

तेंजाणेतेज्ञसी ॥ तेंतूंचक्षुइंद्रियकैसेनी ॥३३॥ जिव्हेंद्रियाचीवृत्ती ॥ जेरसुसातेंचाखिती ॥ तयेसी
साक्षिभूतसंवित्ती ॥ तेंरसनेंद्रियनव्हसीतूं ॥ ३४ ॥ अहंकाराचावृत्तिविशेष ॥ जोगंधग्रहणो
न्मुख ॥ तयाघ्राणेंद्रियाचाअवभासक ॥ तूंघ्राणेंद्रियकैसेनी ॥ ३५ ॥ शब्दस्पर्शरूपरसगंध ॥
यांसीजाणतातूंचैतन्यशुद्ध ॥ हेंविषयपंचकजडतूंशुद्धबुद्ध ॥ विषयातीत ॥ ३६ ॥ शब्दातेंबोलूं
पहात ॥ जोअंतःकरणाचावृत्तांत ॥ याक्रियात्मकवाचेआणित ॥ तूंद्रष्टेपणेंची ॥ ३७ ॥ तेवद
नींस्तुतीकरी ॥ मगबोलेमातृकाक्षरीं ॥ तेतुजदृश्यवैखरी ॥ द्रष्टेपणेंची ॥ ३८ ॥ वैखरीनिरास
प्रसंगें ॥ मध्यमाहीनिरसावीलागे ॥ तेउद्भवेबुद्धीचेनिसंगे ॥ नादरूप ॥ ३९ ॥ मनाचेनिआ
कारें ॥ ध्वनीरूपपश्यंतीस्फुरे ॥ पाहतांतत्वनिर्धारें ॥ तियेवेगळाचितूं ॥ ४० ॥ जीआत्मया
चेंप्रथमस्फुरण ॥ तेंपरेवाचेचेंलक्षण ॥ निरूपिलेंजंअंतःकरण ॥ तोचितेंजाणावें ॥ ४१ ॥ ऐसा
चतुर्विधवाचेतेंदेखतां ॥ तूंवाचानव्हेसीसर्वथा ॥ तोतेंहीप्रकाशिता ॥ तूंचिएक ॥ ४२ ॥ मना
चावृत्यंकुर ॥ करूंपाहेस्पर्शविषयव्यापार ॥ तयापाणींद्रियाचादातार ॥ तेंतूंकैंविहोसी ॥ ४३ ॥
बुद्धिवृत्तीचाफांटा ॥ धावोंपाहेरूपाचावांटा ॥ तयापदेंद्रियाचाद्रष्टा ॥ तयावेगळाचितूं ॥ ४४ ॥
चित्ताचावृत्यंकुर ॥ करूंपाहेरतिविषयव्यापार ॥ तयाशिश्नेंद्रियांचाद्रष्टानिर्विकार ॥ तोतूंवेग

ळाची ॥ ४५ ॥ अहंकाराचावृत्तिविभाग ॥ करूंपाहेमळोत्सर्ग ॥ तयापायुरिंद्रियाचासाक्षी
निःसंग ॥ तद्विलक्षणतूं ॥ ४६ ॥ ऐसेअवयवपंचवीस ॥ लिंगदेहाचेसाभास ॥ तेदृश्यतूंद्रष्टा
निराभास ॥ वस्तलिंगदेहातीत ॥ ४७ ॥ स्वप्नावस्थेचेंलक्षण ॥ ऐकतुजसांगेन ॥ जेणेंतुझासी
वेगळेपण ॥ स्वस्वरूपाचें ॥ ४८ ॥ जागृतीदशेमनेंभोगिलें ॥ तेंविषयजडसरलें ॥ परीअभ्या
सरूपठसावलें ॥ तेंस्वप्नबोलिजे ॥ ४९ ॥ द्रष्टयादृश्याचाअभ्यास ॥ साचाविसारिलाअभास ॥
फूलसरेपरीउरेवास ॥ डाहाळियेजेवीं ॥ ५० ॥ कांकापूरकरंडाचावेचे ॥ परंतुतेथीलवासनवेचे ॥
ऐसेंस्वप्नावस्थेचें ॥ जाणिजेसुख ॥ ५१ ॥ निद्राकाळींबुद्धीच्यामाथां ॥ वैसेजागृतीचाअवस्था ॥
तेवासनामयस्वप्नावस्था ॥ तुजदृश्यपैं ॥ ५२ ॥ जरीलिंगदेहनव्हसी ॥ तरीस्वप्नावस्थाकोंवि
होसी ॥ तियेतेंहीप्रकाशितोसी ॥ निजप्रकाशें ॥ ५३ ॥ लिंगदेहस्वप्नावस्था ॥ याद्वोहीं
चाअभिमानीतैजसभोक्ता ॥ तयासात्विकअहंकारतेंजाणता ॥ तयावेगळाचितूं ॥ ५४ ॥
कंठस्थानभोगप्रविविक्त ॥ यादोहींसीतूंव्यतिरिक्त ॥ यासकळकार्यांपंचविधातीत ॥ तत्साक्षि
त्वेंची ॥ ५५ ॥ जैसाकांपसिद्धदाहक ॥ लोहोंअसूनिलोहप्रकाशक ॥ तैसातूंलिंगदेहाआ
भासक ॥ निजप्रकाशें ॥ ५६ ॥ चुंबकसान्निधानमात्रें ॥ लोहभ्रमतसेविचित्रें ॥ तैसातूंआक

तेंनस्वतंत्रें ॥ चेष्टेजडलिंगदेह ॥ ५७ ॥ श्रवणींशब्दऐकणें ॥ त्वचेसीस्पर्शघेणें ॥ नेत्रींरूपा
तेंदेखणें ॥ तुझेंनिपरीतुजनाहीं ॥ ५८ ॥ जिव्हेरसातेंचाखणें ॥ घ्राणेंपरीमळघेणें ॥ तुझेंनि
परीतुजनाहींकरणें ॥ इन्द्रियव्यापार ॥ ५९ ॥ वाचेसीबोलणें ॥ हातासीदेणेंघेणें ॥ पायां
सीचालणें ॥ होयतुझेन ॥ ६० ॥ शिश्नासिरतिसुखभोगणें ॥ पायूसीमलोत्सर्गकरणें ॥
तूंअकर्ताव्यापारेंयेणें ॥ केंविलिंपसी ॥ ६१ ॥ मनासीमंतव्य ॥ बुद्धीसीबोद्धव्य ॥ अहंतेसी
अहंतव्य ॥ अकर्तेंनतुवांची ॥ ६२ ॥ चेतव्यचित्ताचें ॥ निर्विकल्पस्फुरणअंतःकरणाचें ॥
हेंसंन्निधानफळआत्मयाचें ॥ परोतोअतीत ॥ ६३ ॥ जंवतुजनाहींस्वरूपाचानिर्धार ॥ तंव
आपणपाकल्पिसीइन्द्रियव्यापार ॥ शुभाशुभकर्मींवेष्टिलासंसार ॥ तुजनाथिलाची ॥ ६४ ॥
आतांतुवांद्रष्टेनआपणपेंजाणितलें ॥ तंवदेहद्वयनिरसिलें ॥ बंधत्वअविद्यामयदेखिलें ॥ ह्याण
वोनीची ॥ ६५ ॥ अविद्येसीअसतांअनादित्व ॥ पूर्वींचइयेसीमिथ्यात्व ॥ तत्कार्यदेहद्वया
अनित्यत्व ॥ तेंसांगावेंचिनलगे ॥ ६६ ॥ स्वप्नेंद्रियाचेनिद्वारें ॥ जीवींपुण्यपापाविस्तारें ॥
तयासीप्रबोधेंचिप्रायश्चित्तबारे ॥ येरेंकाजनाहीं ॥ ६७ ॥ तैसेंदेहद्वयाचेनिमित्तें ॥ कर्मेंघडती
सदसतें ॥ तींजळतींसमस्तें ॥ तत्साक्षित्वेंची ॥ ६८ ॥ आतांअसोहायुक्तिप्रसंग ॥ जहालाया

लिंगदेहाचाभंग ॥ चुकेस्वर्गनरकाचामार्ग ॥ स्वभावेंचि ॥ ६९ ॥ देहद्वयाचाद्रष्टा ॥ नव्हे
शुभाशुभकर्माचियावाटा ॥ ह्मणूनिविलक्षणसाक्षीसुभटा ॥ तूंतेंह्मणिपें ॥ ७० ॥ ऐसापरीलिंग
देहनिरासु ॥ झालियाचुकेगर्भवासु ॥ आत्माभेटेस्वयंप्रकाशु ॥ ह्मणेमुकुंदराजु ॥ ७१ ॥
इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसंहारक्रमेगुरुशिष्यसंवादेलिंगदेहनिरसनंनामद्वितीयप्रकरणंसमाप्तम् ॥ २ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ देहद्वयातेंद्रष्टा ॥ देहद्वयनव्हसीसर्वथा ॥ तेणेंतुझेंनिरसलेंतत्वतां ॥
विपरीतज्ञान ॥ १ ॥ जेंदेहद्वयातेंव्यालें ॥ देहद्वयामीऐसेंजेणेंभुलविलें ॥ तेंअन्यथाज्ञाननिर
सलें ॥ विलक्षणसाक्षित्वें ॥ २ ॥ निरसलेंअन्यथाज्ञान ॥ तेथींचेनिरसलेनवगुण ॥ तेचिकैसे
कवण ॥ सांगिजेल ॥ ३ ॥ बुद्धीसुखदुःखप्रयत्न ॥ इच्छाद्वेषसंस्कारण ॥ पुण्यपापहेनवगुण ॥
बोलिजेती ॥ ४ ॥ यांचाविनाशहाचिमोक्ष ॥ ऐसावैशेषिकांचापक्ष ॥ परीअज्ञाननिरासेंवीण
नव्हेअपरोक्ष ॥ आत्मसाक्षात्कार ॥ ५ ॥ आत्मयासीदेहद्वयबंधन ॥ तयाअज्ञानचिमूळका
रण ॥ ह्मणूनिअज्ञाननिवृत्तीवीण ॥ मोक्षकैंचा ॥ ६ ॥ जंवअज्ञाननफिटे ॥ तंवसंसारनिःशेष
नतुटे ॥ विपरीतज्ञानाचाकोंबफुटे ॥ मागुताह्मणुनी ॥ ७ ॥ तयाआत्मयाचेंअज्ञान ॥ फिटा
वयानाहींसाधन ॥ एकस्वस्वरूपपरिज्ञान ॥ वांचोनियां ॥ ८ ॥ जेणेंस्वरूपज्ञानप्रकाशे ॥

॥ ७ ॥

तेंचिअज्ञानजाणिजेकैसें ॥ ऐसेंह्मणसीतरीपुसोंप्रसंगवशें ॥ तेंसांगपांतूं ॥ ९ ॥ देहद्वयासी
विलक्षण ॥ तोतूंसांगपांआपणकवण ॥ जोस्थूलसूक्ष्मप्रपंचाचाजाण ॥ तूंचिएक ॥ १० ॥
देहद्वयातीतमीहेंजाणिव ॥ तेतुझियाप्रकाशाचीवाटिव ॥ तरीअमुकाचिमीस्वयमेव ॥ तोसांग
कवणतूं ॥ ११ ॥ ऐसेंबोलिलेश्रीगुरुनाथ ॥ तंवशिष्यझालाविचारस्थित ॥ ह्मणेदेहद्वयातीत ॥
तोमीकवण ॥ १२ ॥ मीपृथ्वीनाजळ ॥ तेजनाअनिळ ॥ आकाशजेंनिर्मळ ॥ तेंहीमीनव्हे ॥
॥ १३ ॥ यास्थूलभूतांचेअंश ॥ निरूपिलेजेदृश्यपंचवीस ॥ तेमीनव्हेअस्थिमांस ॥ रक्तभू
तिक ॥ १४ ॥ सूक्ष्मभूतांचेंदळवाडें ॥ जेणेंलिंगदेहअन्यथावाढे ॥ तेंमीनव्हेफुडें ॥ तोमी
कवण ॥ १५ ॥ नव्हेमीपंचप्राण ॥ जेंमजदृश्यमान ॥ विषयपंचकतेंअन्य ॥ मजचिपासाव ॥
॥ १६ ॥ ज्ञानेंद्रियपंचकमजदृश्य ॥ कर्मेंद्रियेंनव्हेमीअवश्य ॥ अंतःकरणपंचकतेंप्रकाश्य ॥ मी
प्रकाशक ॥ १७ ॥ मनमनाचाव्यापार ॥ बुद्धीबुद्धीचानिर्धार ॥ चित्तचित्ताचाविचार ॥ तो
मीनव्हे ॥ १८ ॥ नव्हेमीअहंकार ॥ आणिअहंतेचाव्यापार ॥ तयाहीज्ञातार ॥ तोमीवेग
ळाची ॥ १९ ॥ स्थूलदेहाचीसाकारता ॥ लिंगदेहाचीसत्ता ॥ यादोहोंतेंमीजाणता ॥ नव्हेमी
विपरीतज्ञान ॥ २० ॥ मीसाकारनासाभास ॥ देहद्वयाचाद्रष्टामीउदास ॥ तोमीकवणहानाहीं

प्रकाश ॥ माझामजची ॥ २१ ॥ ऐसेंशिष्येंविचारिलें ॥ मगश्रीगुरूतेंविनविलें ॥ जीमजाचि
मीचोरिलें ॥ तेंप्रकाशिजेस्वामी ॥ २२ ॥ यासर्वांतेंजाणे ॥ तोमीआपणयातेंनेणें ॥ तोमातें
मजभेटवणें ॥ श्रीगुरुराया ॥ २३ ॥ आतांश्रीगुरुनाथबोले ॥ तुवांआपुलेंदेहद्वयजाणितलें ॥
परीअज्ञाननाहींनिरसलें ॥ आत्मविषयींचें ॥ २४ ॥ तूंआपणयातेंजाणतचिनेणसी ॥ हेंचिल
क्षणअज्ञानासी ॥ नाथिलेंअज्ञानकांवाहातोसी ॥ निजमस्तकीं ॥ २५ ॥ मीनेणेआपणातें ॥
आहेसित्याअज्ञानातेंजाणतें ॥ ह्मणुनिअज्ञानासीअधिष्ठाननिरुतें ॥ जाणपणाचि ॥ २६ ॥ अज्ञा
नाशींअधिष्ठान ॥ तूंचिप्रत्यक्चैतन्य ॥ अपरोक्षासीआश्रयअचेतन ॥ ऐसेंबोलोंचनये ॥ २७ ॥
साचारज्जूआश्रयसर्पासी ॥ परीलटिकासर्पआश्रयनव्हेरज्जूसी ॥ मिथ्याभूतअज्ञानतुजरूपासी ॥
आश्रयकेंविघडे ॥ २८ ॥ मीआपणयातेंनेणे ॥ ऐसेंअज्ञानासीनाहींह्मणणें ॥ ह्मणुनिसत्यरू
पातुजधरणें ॥ अज्ञानासीपैं ॥ २९ ॥ सांडूनिस्थूळसूक्ष्मप्रपंचातें ॥ पाहूंगेलासीनिःप्रपंच
द्रष्टयातें ॥ तंववर्णव्यक्तीरहितनिरालंबातें ॥ पहातांभांबावलासी ॥ ३० ॥ येऱ्हवींकीरतूंतेथें
चिअससी ॥ नाथिलेंअज्ञानजाणतचिकवळसी ॥ जेंकांमीनेणेंऐसेंजाणतोसी ॥ तोतूंसांगकवण ॥
॥ ३१ ॥ जैसेंउदकबाहुलीतेंव्यालें ॥ परीतयातेंचिकवळिलें ॥ तैसेंअज्ञानेंआवरिलें ॥ तुझेंनिज

स्वरूप ॥ ३२ ॥ स्थूळसूक्ष्मदेहद्वयातें ॥ आणिविपरीतज्ञानातें ॥ अज्ञानचिप्रसवलेंतयातें ॥
ह्मणुनिकारणबोलिजे ॥ ३३ ॥ जेंअज्ञानतुझेंकारणदेह ॥ तेंतूंनव्हसीनिःसंदेह ॥ तूंअज्ञान
साक्षीविदेह ॥ परमस्वरूप ॥ ३४ ॥ मीआपणयातेंनेणेंह्मणत ॥ तयानेणण्यातेंअससीजाणत ॥
ह्मणुनिद्रष्टाअज्ञानाअतीत ॥ तूंचिनिभ्रांतपैं ॥ ३५ ॥ मीनेणेंऐसेंवायांचिमानिसी ॥ जेंकांमी
नेणेंऐसेंजाणतकवळलासी ॥ तरीजाणणेंचितूंहोसी ॥ नेणणेंमिथ्यारूप ॥ ३६ ॥ जाणणेंतें
ज्ञान ॥ नेणणेंतेंअज्ञान ॥ ज्ञानाचेंतुलेसीअलंकरण ॥ मिथ्याअज्ञानाचें ॥ ३७ ॥ असोहेंअज्ञा
ननव्हेसत्य ॥ तरीविपरीतज्ञानअशेषअनित्य ॥ तत्कार्यदेहद्वयमिथ्याभूत ॥ सर्वथैवगा ॥ ३८ ॥
तुझेंकारणदेहअज्ञान ॥ तेथेंसुषुप्तीचेंअधिष्ठान ॥ तेंचिसुषुप्तीकींलक्षण ॥ तेंआइकपांतूं ॥ ३९ ॥
जागृतीआणिस्वप्नदशे ॥ भोगिलेंइंद्रियव्यापाराचेनिअध्यासें ॥ वेधिलेंमनअज्ञानीउपसंहारतसे ॥
तेसुषुप्तीबोलिजे ॥ ४० ॥ दशेंसहितइंद्रियांसी ॥ आणिअंतःकरणचतुष्टयासी ॥ विपरीतज्ञानें
लीनहोयमाजींअज्ञानासी ॥ तेसुषुप्तीजाण ॥ ४१ ॥ सुषुप्तीमाजींअसोनिसुषुप्तीतें ॥ तूंजाण
तआहेसीतथेंनेणिवेतें ॥ प्रबोधेंसांगतोसीतयातें ॥ तरसाक्षित्वेंची ॥ ४२ ॥ ह्मणोनिसुषुप्तीना
तुज ॥ तियेतेंजाणणेंआपणयावेगळेंबुझ ॥ अवस्थात्रयबुद्धिसीसहज ॥ तूंतयावेगळाची ॥४३॥

कारणदेहसुषुप्त्यवस्था ॥ यादोहींचाजोअभिमानधरिता ॥ तयाप्राज्ञअहंकारातेंजाणता ॥ तोतूं
वेगळाचो ॥ ४४ ॥ प्राज्ञआनंदभोगहृदयस्थान ॥ याचेंतुजआहेज्ञान ॥ हेपंचविधतमोगुण ॥
तोतूंआत्माकैसेना ॥ ४५ ॥ एवंस्थूललिंगकारणयातें ॥ जागृतीस्वप्नसुषुप्तीअवस्थात्रयातें ॥
विश्वतैजसप्राज्ञअभिमानत्रयातें ॥ जाणताआत्मातूं ॥ ४६ ॥ स्थूलप्रविविक्तआनंदभोगत्र
यातें ॥ नयनहृदयकंठस्थानयातें ॥ सत्वरजतमोगुणत्रयातें ॥ जाणताआत्मातूं ॥ ४७ ॥ अवि
द्येचियागुणत्रयाचें ॥ दळवाडेंनिरूपिलेंप्रपंचाचें ॥ तूंद्रष्टाअशेषाचें ॥ ह्मणूनिआश्रयसाक्षी ॥
॥ ४८ ॥ अविद्येचियागुणत्रयाची ॥ उभवणीउभवलीप्रपंचाची ॥ हेंनेणिजेतंवकांहींची ॥
संसृतीनचुके ॥ ४९ ॥ आतांतुझेंमलिनत्वफिटलें ॥ शुद्धआत्मत्वलाधलें ॥ गुणत्रयबंधन
चुकलें ॥ आश्रयसाक्षीचें ॥ ५० ॥ हेंसर्वनहोतीसर्वातें ॥ निराकारनिराभासातें ॥ त्यानि
रालंबाआपणयातें ॥ श्रीमुकुंदह्मणेबुझलासोतूं ॥ ५१ ॥ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसंहारक्रमे
गुरुशिष्यसंवादेकारणदेहनिरसनंनामतृतीयप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ३ ॥ ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ मीनिरायनिर्गुण ॥ रूपेंसाक्षीचैतन्यघन ॥ ऐसेंस्वरूपाचेंअनुसंधान ॥
तेंहीतूंनव्हेसी ॥ १ ॥ तुजस्वरूपाचेंअनुसंधान ॥ तोतुझादेहमाहाकारण ॥ तयाचाद्रष्टाकवण ॥

तुजवांचूनिया ॥२॥ तुझादेहमहाकारण ॥ तेथेंतुर्यावस्थातेजाण ॥ तिथेंचेंसांगिजेललक्षण ॥ तेंएक
पांतूं ॥३॥ त्रिविधदेहत्रिविधअवस्था ॥ तिनीस्थानेंत्रिविधभोगत्रिविधभोक्ता ॥ याप्रपंचाचीतत्सा
क्षित्वेंजाणेअवस्था ॥ तेतुर्याजाणावी ॥ ४ ॥ अविद्येचियागुणत्रयातें ॥ तूंजाणतोसीनिरुतें ॥
तयेतत्साक्षित्वलक्षणतुर्येंतें ॥ जाणतातूंतुर्याकेंवि ॥ ५ ॥ महाकारणदेहतुर्यावस्था ॥ यादोहोंचा
अभिमानी प्रत्यगात्मानिरुता ॥ तेंहिसांगिजेलव्यवस्था ॥ तेंएकतूं ॥ ६ ॥ अविद्यामयप्रपंच ॥
तोमिथ्यासीद्रष्टासाच ॥ ह्मणूनिप्रपंचनव्हेहानिर्वेच ॥ माझामजची ॥ ७ ॥ जेंनित्यनिर्मळ ॥
परब्रह्मकेवळ ॥ तेंमीहेअभिमानीसकळ ॥ तोप्रत्यगात्मा ॥ ८ ॥ हाप्रत्यगात्माअभिमानी ॥
तूंनव्हसीतुजदृश्यह्मणूनी ॥ आनंदावभासभोगमूर्धस्थानी ॥ नव्हसीतूं ॥ ९ ॥ जोशुधसत्वगुण
अविद्येचा ॥ हापंचविधप्रपंचतमोगुणाचा ॥ तूंद्रष्टाअशेषाचा ॥ स्वयंप्रकाश ॥ १० ॥ शुद्धही
प्रपंचापासाव ॥ वेगळाझालासोसर्वथैव ॥ निरालंबसाक्षीस्वयमेव ॥ तोचितूंपैं ॥ ११ ॥
तूंनिर्गुणनिराकार ॥ परब्रह्मनिराधार ॥ जेथेंनाहीपारावार ॥ तेंस्वरूपतूं ॥ १२ ॥ शून्यातें
आत्मत्वेंमानित ॥ उठिलेंजेक्षपणकमत ॥ तेंतुवांजिंकिलेंनिभ्रांत ॥ स्वानुभवेंची ॥ १३ ॥
अत्यंतजोअभाव ॥ तोचिशून्याचास्वभाव ॥ ह्मणोनिहेंबोलणेंचिवाव ॥ खंडज्ञान ॥ १४ ॥

कांहींचनाहींतेंशून्य ॥ तयातेंजाणतेंशुद्धचैतन्य ॥ तेंसर्वकाळींविद्यमान ॥ असतचिअसे ॥१५॥
शून्यनेणेशून्यातें ॥ आत्माप्रकाशीतयातें ॥ जोदेखेयाअशेषातें ॥ तोशून्यकेसागा ॥ १६ ॥
तोशून्यासारखेंकोरअसे ॥ परीशून्यनव्हेअनारिसें ॥ आपणपेंआपणप्रकाशे ॥ स्वानुभवें ॥१७॥
असोतनुचतुष्टयापरी ॥ तूंसकळजीवशरीरीं ॥ प्रकाशसीबाहेरभीतरीं ॥ देहचतुष्टयातें ॥ १८ ॥
जीवाचेंदेहचतुष्टय ॥ द्रष्टयासीतुजज्ञेय ॥ तूंशुद्धचैतन्यअप्रमेय ॥ तेंचितूंकेंविहोसी ॥ १९ ॥
जैशातुजियाचारीअवस्था ॥ तयांचोतूंजाणसीव्यवस्था ॥ तैसीसकळजीवांचियासाम्यता ॥
जाणताआत्मातूं ॥ २० ॥ तुझियाचौंअभिमानियाचेपरी ॥ सकळजीवअभिमानियाभीतरीं ॥
असूनितत्त्वतानिर्धारीं ॥ साक्षीभूततूं ॥ २१ ॥ तुझियाअभिमानीयाचेंजैसें ॥ भोगचतुष्टयदृश्य
ऐसें ॥ सकळभोगजाणशीप्रकाशें ॥ आपुलेनिपैं ॥ २२ ॥ जैसींतुझियाअवस्थांचींचारीस्थानें ॥
तूंजाणसीआपुलेनिज्ञानें ॥ तैसीसर्वांभूतांचींस्थानमानें ॥ जाणतातूंचिएक ॥ २३ ॥ एवंसर्व
भूतींअसूनी ॥ सकळइन्द्रियांतेंअधिष्ठानी ॥ सर्वप्रकाशकआत्मातुजवांचूनी ॥ कवणअसे ॥ २४ ॥
तंवविनवीशिष्यशिरोमणी ॥ सर्वआत्माएकयेथेंउपपत्तीकवणी ॥ अन्याचेंसुखदुःखअन्यी ॥
देखूंयेईजेना ॥ २५ ॥ मजसकलदृश्याचेंसाक्षित्वघडे ॥ भिन्नात्मयाशीएकत्वनघडे ॥ जेंअन्य

स्थानींचावृत्तांतजाणणेंनाहींकुडें ॥ ह्मणूनिस्वामी ॥ २६ ॥ मगश्रीगुरुनाथेंबोलिजे ॥ अभिन्न
आत्मयाअनेकत्वआरोपिजे ॥ एकमुख्यगगनअशिजे ॥ जेंविअनेकघटीं ॥ २७ ॥ नातरीं
मुख्यएकचिसविता ॥ अनेकसरोवरींप्रतिबिंबता ॥ एकचिपावेअनेकता ॥ उपाधिभेदें ॥ २८ ॥
तेंप्रतिबिंबदिनमणीअनेक ॥ जलचांचल्येंव्याकुळकवणएक ॥ तयामध्येंनिश्चलपरीभिन्नात्मक ॥
नव्हतीतत्वतापैं ॥ २९ ॥ मुख्यबिंबींचांचल्यअसतें ॥ तरीसकळप्रतिबिंबींउमटतें ॥ ह्मणुनि
उपाधिभेदेंनाहींतेथें ॥ आरोपितीप्रतिबिंबीं ॥ ३० ॥ तैसाएकचिगोसावी ॥ अविद्यालक्षणें
मायाअवयवी ॥ आभासलेपणेंजीवात्मभावी ॥ दिसेअनेकरूपत्वें ॥ ३१ ॥ कर्मानिर्मितसुख
दुःख ॥ हेंलिंगदेहाचेंवर्मदेख ॥ लिंगोपाधिचैतन्यींनाहींतेंअसेख ॥ तथाआरोपितीपैं ॥ ३२ ॥
जयाजीवांचींलिंगशरीरें ॥ कर्मेंअर्जितस्थूलदेहद्वारें ॥ तींतदुपाधिजीवभोगितीनिर्धारें ॥ सुख
दुःखेंपैं ॥ ३३ ॥ ह्मणुनिअन्याचेंसुखदुःख ॥ अन्यासिनाहींनिःशेष ॥ तथाबंधमोक्षदेख ॥
स्वार्जितानुसार ॥ ३४ ॥ आणितुवांआक्षेपकेला ॥ सर्वभूतींअसेएकला ॥ तरीअन्यस्थानीं
वृत्तांतबिंबला ॥ तोम्यांकांनेणिजे ॥ ३५ ॥ तरीयेविषयींएकउत्तर ॥ करूनिमनएकाग्र ॥ संदेहसा
गराचेंपार ॥ जेणेंपाविजे ॥ ३६ ॥ जाणिवनेणिवचित्तासी ॥ हेवर्मेंनाहींतआत्मयासी ॥

बुध्यादिनवगुणालिंगदेहासी ॥ हेंतवआधींचनिरूपिलें ॥ ३७ ॥ प्रतिजीवींअविद्यातवभिन्न ॥
तत्कार्यलिंगदेहहीअन्य ॥ स्थूलदेहींअभिमान ॥ आनआनप्रतिशरीरीं ॥ ३८ ॥ ह्मणुनिजे
अवस्थेजोअभिमानी ॥ तोवर्तेतियेअधिष्ठानी ॥ तथेंदशोचेंजाणणेंह्मणुनी ॥ असेतदुपाधिक
॥ ३९ ॥ ह्मणुनिजागृतीदशेचेंज्ञान ॥ नाहींप्रगटलियास्वप्न ॥ हेंद्विविधअनुसंधान ॥ नाहीं
सुषुप्तिकाळीं ॥ ४० ॥ ह्मणुनिअन्यचित्ताचेंजाणणें ॥ अन्यचित्तप्रयासेंनेणें ॥ जाणूंपहासी
चित्तेंयेणें ॥ तरीसर्वज्ञकेंविहोसी ॥ ४१ ॥ अतीतअनागतवर्तमान ॥ हेंतापसांसीउठेप्रपंचज्ञान ॥
जेंतपोबळेंजाण ॥ परीनव्हेभवमोचक ॥ ४२ ॥ परीतयाचेंचित्तअनुक्रमेंजाणणें ॥ तसेंतुझें
नव्हेइंद्रियसाक्षेपदेखणें ॥ सर्वत्रअसूनिसर्वांतेंप्रकाशणें ॥ निजप्रकाशें ॥ ४३ ॥ जयाशींइंद्रिय
साक्षेपज्ञान ॥ तयाशींअनुक्रमेंज्ञानकींअज्ञान ॥ नातरीअन्यथाज्ञान ॥ उठीभ्रांतरूपें ॥ ४४ ॥
तैसेंनव्हेआत्मयाचेंद्रष्टेपण ॥ तेथेंनलगेमनचक्षुरादिसाधन ॥ तथासचेतनपण ॥ तत्सान्निधानमात्रें
॥ ४५ ॥ आत्मयासीनलगेअनुक्रमेंअदेखणें ॥ नदेखणेंआणिअन्यथाहिदेखणें ॥ याचित्तधर्मातें
सर्वज्ञपणें ॥ जाणताआत्मातूं ॥ ४६ ॥ अहंताममताप्रयत्नरहिता ॥ सूर्यजैंसाध्यातेंप्रकाशविता ॥
सकळरूपातेंअसेदाविता ॥ निजप्रकाशें ॥ ४७ ॥ तैसातूंआत्मासर्वइंद्रियांतें ॥ चैतन्याप्रकाशी

विषयातें ॥ अहंताममताभावरहितें ॥ स्वस्वरूपेंकरूनी ॥ ४८ ॥ जैसाकांअवच्छिन्न ॥ जडलों
हातेंअचेष्टन ॥ स्वयेंचेष्टनाचेष्टून ॥ अलिप्तचितो ॥ ४९ ॥ तैसाआत्माचेष्टेनाचेष्टवी ॥ कांहीं
करीनाकरवी ॥ स्वयेंभोगीनाभोगवी ॥ विषयजात ॥ ५० ॥ परीतुझेंचियासत्तें ॥ इन्द्रियें
चेष्टतीनिभ्रांतें ॥ परीस्वतंत्रनव्हतीतें ॥ निजव्यापारीं ॥ ५१ ॥ कार्यकारणकर्तृत्व ॥ तेथेंविषय
प्रकृतीहेतुत्व ॥ तुजसुखदुःखादिभोक्तृत्व ॥ तेंप्रकृतिसंबंधें ॥ ५२ ॥ तूंसर्वोपाधीविनिर्मुक्त ॥
केवळचैतन्यपरमतत्त्व ॥ तुजसुखदुःखादिभोक्तृत्व ॥ नाहींसर्वथा ॥ ५३ ॥ परीतुझियासत्ते
विण ॥ नघडेइंद्रियांचेंचेष्टन ॥ ह्मणूनिनाथिलेंद्रष्टेपण ॥ तुजआरोपिलें ॥ ५४ ॥ जंवहोय
दृश्याचेंस्फुरण ॥ तंवतुजनाथिलेंआरोपिलेंद्रष्टेपण ॥ दृश्यनिरासींपरमनिर्वाण ॥ तूंशुद्धबुद्ध ॥
॥ ५५ ॥ तूंदृश्यनादर्शन ॥ तत्वतःनाहींद्रष्टेपण ॥ तूंसत्तामात्रनिरंजन ॥ ज्ञप्तिरूप ॥ ५६ ॥
आतांअसोहायुक्तिपंथ ॥ सकळजीवत्वंपदार्थ ॥ शोधिलीयाउरेपरमार्थ ॥ तोस्वयेंसाक्षीतूं ॥
॥ ५७ ॥ एवंत्वंपदार्थाचेंशोधन ॥ जेणेंहोयजीवत्वनिरसन ॥ प्रकटेसम्यक्आत्मज्ञान ॥
अपरोक्षजें ॥ ५८ ॥ धुळीमाजीलसोनेंजैसें ॥ भेसळलेंनदिसे ॥ तेंनिवडूंजाणेजैसें ॥ ज्ञ[illegible]रियाचिपैं॥
॥ ५९ ॥ तेंवोदृश्यधुळीतेंसांडी ॥ प्रकाशवंतसोनेंनिवडी ॥ याचोपरीपरवडी ॥ बुझावेंस्वस्वरूप ॥

॥ ६० ॥ यापरीविवेकजळीं ॥ धुऊनिदेहादिप्रपंचधुळी ॥ स्वयंप्रकाशझळाळी ॥ भेटेआत्महेम ॥
॥ ६१ ॥ फेडूनिकेळयाचीसालडी ॥ भोगिजेकेवळरसगोडी ॥ तेंविमायीककंचुकीनिवडी ॥
ह्मणेमुकुंदराजमुनी ॥ ६२ ॥ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसंहारक्रमेगुरुशिष्यसंवादेमहाकारणदेह
निरसनंनामचतुर्थप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ आतांअसोहायुक्तिवादु ॥ जंवस्फुरेईश्वरेंसीभेदु ॥ तंवनसुटेहासंबंधु ॥
मिथ्याद्वैताचा ॥ १ ॥ ह्मणूनितत्पदार्थाचेंशोधन ॥ सांगिजेलकीजेअवधान ॥ जेथेंभेटेआ
नंदघन ॥ केवळब्रह्म ॥ २ ॥ जीवात्मयाचेपरी ॥ तनूचतुष्टयअसेईश्वरीं ॥ होयतयाचेउपसं
हारीं ॥ तत्पदार्थशोधन ॥ ३ ॥ तामसअहंकारजनितें ॥ पंचीकृतपंचमहाभूतें ॥ तज्जनित
ब्रह्मांडतें ॥ तोपरमात्माकैसेनी ॥ ४ ॥ ब्रह्मांडस्थूलशरीर ॥ पूर्वींनिरूपिलेंसविस्तर ॥ तेंदृश्य
सविकार ॥ ईश्वरकैसेनी ॥ ५ ॥ ब्रह्मांडींचीसृष्टीअवस्था ॥ तोपरमात्मानव्हेसर्वथा ॥ जाणे
तेथींचीव्यवस्था ॥ तोपरमात्मापैं ॥ ६ ॥ अभिमानीतोब्रह्मांडींचा ॥ आणिसृष्टीअवस्थे
चा ॥ ब्रह्मानिर्मिताविश्वाचा ॥ नोहेपरमात्मा ॥ ७ ॥ ब्रह्मराजसअहंकार ॥ ह्मणूनिन
व्हेसर्वेश्वर ॥ तोचालवीसृष्टिव्यापार ॥ पराधीनपणें ॥ ८ ॥ यापंचीकृतपंचभूतांचें ॥ सूक्ष्म

देहईश्वराचें ॥ परमात्मानव्हेसाचें ॥ दृश्यह्मणूनी ॥ ९ ॥ विष्णुअंतःकरण ॥ चंद्रमातो
मन ॥ चित्तनारायण ॥ ईश्वराचें ॥ १० ॥ बुद्धीविरंची ॥ अहंतारुद्रसाची ॥ जाणेस्वरूपें
यांची ॥ तोपरमात्मा ॥ ११ ॥ श्रोत्रदिशात्वचापवन ॥ चक्षुसूर्यजिव्हावरुण ॥ घ्राणअ
श्विनौदेवहाइंद्रियगण ॥ ईश्वरनव्हे ॥ १२ ॥ वाचावन्हीपाणिसुरेशु ॥ पादवामनशिश्नप्र
जेशु ॥ पायुनिर्ऋतिहेपरेशु ॥ केंविघडे ॥ १३ ॥ व्यानसमानउदान ॥ प्राणआणिअपान ॥
परमात्मायाविलक्षण ॥ द्रष्टाह्मणूनी ॥ १४ ॥ लिंगदेहाचेपंचविषय ॥ अतिजडभूतमय ॥
परमात्मातोनिर्विषय ॥ परमतत्वपैं ॥ १५ ॥ एवंतत्वेंपंचवीस ॥ त्रिविधअहंकाराचेअंश॥
तीअहंकृतोसभास ॥ नव्हेपरमात्मा ॥ १६ ॥ आतांअसोहालिंगदेह ॥ नव्हेस्वस्वरूपतें
विदेह ॥ तेथेंस्थितीअवस्थानिःसंदेह ॥ नव्हेपरमात्मा ॥ १७ ॥ सूक्ष्मदेहस्थितीअवस्था ॥
विष्णुअभिमानीयेथेंसर्वथा ॥ तोपरमात्माहेकथा ॥ असंबद्धपैं ॥ १८ ॥ विष्णुसात्विकअहं
कार ॥ वरीरूपाचाआकार ॥ चालवीस्थितीचाव्यापार ॥ पराधीनपणें ॥ १९ ॥ विष्णु
तोअंतःकरण ॥ वैकुंठतयाचेंस्थान ॥ परमात्मातोपूर्ण ॥ चैतन्यशुद्ध ॥ २० ॥ विष्णु
करीस्थितिव्यापारू ॥ सृष्टिसंस्थापीअनिवारू ॥ परमात्मातोनिर्विकारू ॥ विष्णुहेंघडे ॥ २१ ॥

मायाकारणशरीर ॥ ईश्वरनव्हेतोसविचार ॥ तोद्रष्टाहेंसविकार ॥ ह्मणूनियें ॥ २२ ॥ जि
येचामहत्त्वअहंकार ॥ व्यालीब्रह्माविष्णुमहेश्वर ॥ तेमायासवेंश्वर ॥ हेंनघडेपें ॥ २३ ॥
मीब्रह्मयेणेंआकारें ॥ अभिमानवृत्तीस्फुरे ॥ तेअव्याकृतईश्वर ॥ केंविघडे ॥ २४ ॥ कारण
देहअव्याकृत ॥ प्रलयअवस्थावर्ततेंतेथ ॥ परमआत्मयासीनिश्चित ॥ तेनाहींचपें ॥ २५ ॥
अव्याकृतप्रळयाचा ॥ रुद्रअभिमानीतेथींचा ॥ तोपरमात्माहेचर्चा ॥ अघटमान ॥ २६ ॥
रुद्रअहंकारतामस ॥ अंतींजगाचाकरीनाश ॥ तोपरमात्माउदास ॥ निरभिमान ॥ २७ ॥
रुद्रतयाचाव्यापारी ॥ योजिलाअसेसंहारीं ॥ सृष्टीस्थितीचानिर्धारीं ॥ तोस्वतंत्रनव्हे ॥ २८ ॥
तोपरमात्मामायावी ॥ हरिहरब्रह्मादिकांचागोसावी ॥ मायागुणत्रयाचेनावीं ॥ केविंबो
लावातो ॥ २९ ॥ तंवशिष्यबोलेवचन ॥ जीमीनेणेंप्रळयाचेंलक्षण ॥ तेथींचेंविशदज्ञान ॥
मजनिरूपावें ॥ ३० ॥ मगबोलेकृपासिंधु ॥ सद्गुरूपूर्णबोधू ॥ प्रळयतोपंचविधू ॥ असे
जाणतूं ॥ ३१ ॥ द्विविधहोयपिंडीं ॥ द्विविधतोब्रह्मांडीं ॥ पांचव्याचीफुडाफुडी ॥ होय
मोक्षदशे ॥ ३२ ॥ प्रतिदिनींहोयदैनंदिन ॥ जोजाणसुषुप्तिकाळींलीन ॥ देहद्वयसंहारेंह्मण
वून ॥ तोप्रळयह्मणिजे ॥ ३३ ॥ स्थूलदेहाचेंमरण ॥ तोमहाप्रळयजाण ॥ हेंप्रळयद्वया

चेंलक्षण ॥ पिंडींजाणावें ॥ ३४ ॥ चतुर्युगसहस्रेषु ॥ तोब्रह्मयाचाएकदिवसु ॥ तेथेंचि
रात्रीहीजाणजसु ॥ तेणेंचिमाने ॥ ३५ ॥ जोब्रह्मयाचादिनांत ॥ तोदैनंदिनकल्पांत ॥ तैं
ब्राह्मीमायेसीआंत ॥ संहारेलोकत्रय ॥ ३६ ॥ तैंद्वादशार्कतपती ॥ महामेघवर्षती ॥ तिन्ही
लोकअल्पावती ॥ प्रलयोदकीं ॥ ३७ ॥ परीस्थूलदेहनिमाला ॥ लिंगदेहकीरउरला ॥
तोहीबुडाला ॥ अज्ञानसमुद्रीं ॥ ३८ ॥ जीवसुषुप्तीयापरी ॥ दैनंदिनसंहारी ॥ तैंलीनहो
तीकारणशरीरीं ॥ निजकर्मैंसहित ॥ ३९ ॥ दैनंदिनप्रळयकाळीं ॥ ब्राह्मीमायामांदुसजळीं ॥
जेथेंजोवरत्नेंसांठवलीं ॥ चौंभूतग्रामींचीं ॥ ४० ॥ यापरीशात्रीचिया ॥ सहस्रयुगचौक
डिया ॥ समाधीमाजीगेलिया ॥ चतुराननासी ॥ ४१ ॥ मगसमाधीविसर्जून ॥ प्रलयो
दकातेंग्रासुनी ॥ चौंभूतग्रामींचीउभवणी ॥ ब्रह्मारचिताझाला ॥ ४२ ॥ जयाचाआरंभ
जैसा ॥ तोजीवसृजिलातैसा ॥ दैनंदिनप्रळयऐसा ॥ तुजनिरूपिला ॥ ४३ ॥ महाप्रळयतो
ऐक ॥ तुजसांगिजेलकौतुक ॥ तेथेंसंहारतोब्रह्मादिक ॥ ब्रह्मांडासहित ॥ ४४ ॥ शतवर्षें
अनावृष्टी ॥ तेथेंसंहारेजीवसृष्टी ॥ तयाचीपरिपाठी ॥ तपतीद्वादशादित्य ॥ ४५ ॥ तया
शेषाचेमुखानळें ॥ पेटतोसमहीपाताळें ॥ द्वादशार्कांचेनितेजाळें ॥ जळतीलोकसमस्त ॥ ४६ ॥

मगशतभरीसंवत्सर ॥ संवर्तकादिजळधर ॥ वर्षतीनिरंतर ॥ मुसळधारीं ॥ ४७ ॥ ब्रह्मांड
राखोंडीआतळे ॥ तेंप्रळयोदकींविरालें ॥ तेथेंभूतजातसंहारलें ॥ सृष्टिसरिसेंची ॥ ४८ ॥
मगमेघुडेविराले ॥ तेथेंप्रचंडतेजप्रगटलें ॥ तेणेंतेजेंनिःशेषशोषिले ॥ प्रळयोदक ॥ ४९ ॥
चंडानिलेंझडपिलें ॥ तेंतेजहीमावळलें ॥ तेथेंवायूतेंग्रासिलें ॥ महदाकाशें ॥ ५० ॥ तेंत
न्मात्रासहित ॥ महदाकाशातेंग्रासित ॥ वेळनलावीचीअहंता ॥ तमोगुणरुद्राचापैं ॥ ५१ ॥
तामसअहंकाराचाग्रास ॥ करोअहंकारराजस ॥ तयातेंगिळितांनलगेआयास ॥ सात्विका
सी ॥ ५२ ॥ पंचज्ञानेंद्रियें ॥ पंचप्राणकर्मेंद्रियें ॥ हींराजसअहंकाराचींकार्यें ॥ निर्माति
तयांसरिसीं ॥ ५३ ॥ अंतःकरणपंचकतें ॥ जोप्रसवलाज्ञानशक्तीतें ॥ तयासात्विकअहंका
रातें ॥ ग्रासीमहत्तत्व ॥ ५४ ॥ तेंदेवताचक्रनिमालें ॥ संहारतेजासीसंहारिलें ॥ महत्तत्वा
तेंग्रासिलें ॥ मायादेवीपैं ॥ ५५ ॥ तेगुणक्षोभिणीमाया ॥ महामायेसीजायविलया ॥ तेही
मायाहीलया ॥ गुणसाम्यींजाय ॥ ५६ ॥ तेवेळींपरमपुरुष ॥ सांडीमीब्रह्मऐसाउन्मेष ॥
प्रकृतिलोपींनिर्विशेष ॥ होयपरब्रह्म ॥ ५७ ॥ इच्छाज्ञानक्रियादिक ॥ शक्तिचक्रेंजींअनेक
तींउपसंहारतीनिःशंक ॥ मूळमायेसरसीं ॥ ५८ ॥ पंचविधभूतग्रामींचे ॥ जेसमूहजीवांचे ॥

तेउदरींगुणसाम्याचे ॥ अधिष्ठनीवर्तती ॥ ५९ ॥ जेंकर्मपंचकेंलिंपलें ॥ अज्ञानेंमुसवलें ॥
तेसुटकेसीमुकले ॥ आत्मज्ञानावीण ॥ ६० ॥ जैसावटबीजींसमस्त ॥ प्रपंचगुणसाम्या
आंत ॥ अशेषमावळत ॥ हरपोनिजाय ॥ ६१ ॥ तेगुणसाम्यस्वरूपींमुरे ॥ मगकेवळब्र
ह्मचिउरे ॥ मातीचेंडिखळविरे ॥ जेवींमहासमुद्रीं ॥ ६२ ॥ ऐसाप्रळयनिरूपिला ॥ मगप्र
पंचकैसाउठिला ॥ तुजसृष्टिक्रमींसांगितला ॥ जयापरी ॥ ६३ ॥ आतांसांगिजेलआत्यं
तिक ॥ जोप्रळयसकौतुक ॥ येथेंसंहारकर्ताविवेक ॥ अन्यनाहीं ॥ ६४ ॥ जैसारज्जुसर्प
आभासे ॥ तोविवेकेंचिनिरसे ॥ तेणंवीणननासे ॥ कांहींचजो ॥ ६५ ॥ जैसास्वरूपीं
मिथ्यारोप ॥ जोउठिलाभ्रांतिसर्प ॥ तयातेंफेडीविवेकदीप ॥ तमोमयातें ॥ ६६ ॥ स्वप्नीं
चियावैरियातें ॥ आणीकनाहींवधितें ॥ तोप्रबोधेंचिनिरुतें ॥ मरणपावे ॥ ६७ ॥ तैसा
मायादीविवर्त ॥ जोप्रपंचमिथ्याभूत ॥ तोस्वरूपस्वानुभवेंक्षणांत ॥ हरपूनिजाय ॥ ६८ ॥
हाप्रपंचनिजाकारें ॥ असतचिसंहारे ॥ जेंविंमृगजळाचेनिपूरें ॥ मिथ्याहोईजे ॥ ६९ ॥
नातरीघृताचीपुतळी ॥ अवयवाकारेंघडली ॥ आकारअसूनिमिथ्याझाली ॥ तेघृतचिअसे ॥
॥ ७० ॥ तैसाब्रह्मींजगदाकार ॥ जोविवर्तउठिलाअपार ॥ तोमिथ्याचिहानिर्धार ॥ ब्रह्म

चिसाचअसे ॥ ७१ ॥ सर्वअसतांसर्वनिमालें ॥ केवळब्रह्मचिउरलें ॥ ऐसेंसंहारणकेलें ॥
विवेकेंअत्यंतिकें ॥ ७२ ॥ ह्मणूनिहेंअशेष ॥ प्रपंचबंधननिःशेष ॥ उपसंहारेंतोप्रळयदेख ॥
आत्यंतिक ॥ ७३ ॥ महाप्रळयतोअनारिसा ॥ तेथेंसंहारेस्थूलदेहाचाऐसा ॥ परिभवदाय
कसाभासा ॥ उरेअज्ञानगर्भीपैं ॥ ७४ ॥ तेथेंलिंगदेहनानिमे ॥ नजळतीशुभाशुभकर्मे ॥
ह्मणूनिचुकतीनामृत्युजन्में ॥ जीवासीपैं ॥ ७५ ॥ असोपंचप्रळयाचाप्रकार ॥ तुजनिरूपि
लासंहार ॥ आतांमोक्षाचाविचार ॥ प्रवर्तूंद्विजे ॥ ७६ ॥ जेगुणप्रधानमाया ॥ तेकारण
देहशिष्यराया ॥ तेथींचियामहाप्रळया ॥ तयेनांवसुषुप्ती ॥ ७७ ॥ रुद्रतेथींचाअभिमानी ॥
तोपरमात्माहोयकैसेनी ॥ हेंगुणत्रयाचेंकार्यह्मणूनी ॥ तोवेगळाची ॥ ७८ ॥ ब्रह्मांडहिर
ण्यगर्भमाया ॥ सृष्टीस्थितीमहाप्रळया ॥ ब्रह्माहरिहरकार्या ॥ मायागुणाचे ॥ ७९ ॥ माया
गुणत्रयाचीकथा ॥ तेमिथ्याऐसीव्यवस्था ॥ परमात्माजाणतत्वता ॥ सर्वसाक्षी ॥ ८० ॥
इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसंहारक्रमेगुरुशिष्यसंवादेईश्वरतनुत्रयपूर्वकनिरसनंनामपंचमप्रकरणंसमाप्तम् ॥
॥ ५ ॥ ॥ श्रीमज्जगदीश्वरार्पणमस्तु ॥ ॥ ६ ६ ६ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ब्रह्माकारआद्यस्फुरण ॥ जेंज्ञानपूर्णतालक्षण ॥ तोचितनुमहाकारण ॥

जगदीश्वरीं ॥ १ ॥ ज्ञानविग्रहईश्वर ॥ हासर्वशास्त्रांचानिर्धार ॥ तयाज्ञानाचाज्ञातार ॥ तोहि
तोकैसेनी ॥ २ ॥ हेमाहामायापरशक्ती ॥ ईश्वराचीमूळप्रकृती ॥ तियेतेंजाणतास्वयंज्योति ॥
तोपरमपुरुष ॥ ३ ॥ तोसमस्तमायेचागोसावी ॥ सत्तामात्रेंसर्वांतेंजीववी ॥ ब्रह्मादिकांतें
चेष्टवी ॥ सृष्ट्यादिव्यापारीं ॥ ४ ॥ तीअनादिवरवरीतें ॥ व्यालीब्रह्मादिप्रपंचातें ॥
नसांडतीएकमेकांतें ॥ छायातनूजैसी ॥ ५ ॥ एकेवीणएकनाहीं ॥ हेंनवलप्रमेयपाहीं ॥
तयेमाजीअसूनिनाहीं ॥ वेगळाचितो ॥ ६ ॥ तेंप्रकाश्यतोप्रकाश ॥ तेंवेद्यतोवेदक ॥
तेंज्ञेयतोज्ञापक ॥ सर्वसाक्ष ॥ ७ ॥ हेमूळप्रकृतीमिथ्य ॥ तत्कार्यविश्वकैचेंसत्य ॥ तेथींची
यथातथ्य ॥ विवंचनासांगिजेल ॥ ८ ॥ मायासत्नाअसत ॥ नव्हेतेंसदसत् ॥ सदसद्वि
लक्षणत ॥ बोलूंचिनये ॥ ९ ॥ मायाभिन्नाभिन्न ॥ भिन्नाभिन्नविलक्षण ॥ नव्हेतेंभिन्नाभिन्न ॥
तेंकांहींचनव्हे ॥ १० ॥ मायानव्हेसावयव ॥ नव्हेतोनिरवयव ॥ नव्हेउभयतासंभव ॥ नव्हे
उभयातीत ॥ ११ ॥ मायासंतकांनह्मणावी ॥ हेभ्रांतिचित्तींनधरावी ॥ सततरीअसावी ॥
जैसीतैसी ॥ १२ ॥ तत्शब्देंबोलिजेअस्तित्वता ॥ कालत्रयींअबाधिता ॥ मायादेवीसीतत्वता ॥
तेंअघटमान ॥ १३ ॥ जरीह्मणसीमायासत ॥ तरीकालत्रयींअबाधित ॥ तरीदिसतअसो

नासत ॥ स्वानुभवें ॥ १४ ॥ नहोतांमायोपसंहार ॥ कैंचाब्रह्मसाक्षात्कार ॥ हास्वानुभवें
निर्धार ॥ होययोगींद्रासी ॥ १५ ॥ मायाहोकांअसत ॥ हेंबोलणेंचिअसंगत ॥ तेनभासे
कदाचित ॥ जैसावंध्यापुत्र ॥१६॥ मायानिवृत्तिकारणें ॥ वेदशास्त्रींबोलिलींसाधनें ॥ तरीतयेअ
प्रयोजनें ॥ प्रतिभासती ॥१७॥ ह्मणूनिनव्हेतेअसंत ॥ जरीह्मणावीसदसंत ॥ तरीविरुद्धधर्मासी
ऐक्यता ॥ हेंअघटमान ॥ १८ ॥ सत्तेनव्हेअसत ॥ असत्तेंकैसेंनिसत् ॥ जैसेंस्वस्कंधारो
हणवृथा ॥ असंबद्धपैं ॥ १९ ॥ मायासदसद्विलक्षण ॥ ऐसेंबोलतीवचन ॥ तरीतेंअघटमान ॥
सर्वथैव ॥ २० ॥ असतयाविलक्षणनसे ॥ नसतयाविलक्षणअसे ॥ यादोहींविलक्षणनदिसे ॥
वस्तुकवणीचीपैं ॥ २१ ॥ मायाभिन्नह्मणिजेती ॥ तरीचैतन्यावीणकेंवीस्फुरती ॥ तेब्रह्मीचीं
निजप्रकृती ॥ तरी भिन्नकैसी ॥ २२ ॥ जैसीचंद्राचीकळा ॥ नव्हेचंद्रासीवेगळा तैसी
ब्रह्माग्नीचीज्वाळा ॥ तेणेसीभिन्नकैसी ॥ २३ ॥ जरीह्मणसीमायाअभिन्न ॥ तरीहेंअप्रमाण
वचन ॥ जेंमायेचेंनिरसन ॥ होयस्वानुभवें ॥ २४ ॥ जैंमायाउपसंहारे ॥ तैंअविनाश
ब्रह्मउरे ॥ तरीअभिन्नयाउत्तरें ॥ नबोलेंतूं ॥ २५ मायायापरोभिन्नाभिन्न ॥ हेंबोलणेंचि
अघटमान ॥ येथेंउपपत्तीसांगेन ॥ तेऐकपांतूं ॥ २६ ॥ जेंभिन्नतेंनव्हेअभिन्न ॥ अभिन्नतें

नव्हेभिन्न ॥ याविरुद्धधर्मासीअवस्थान ॥ हेंअसंबद्धपैं ॥ २७ ॥ भिन्नाभिन्नविलक्षण ॥ ऐसें
मायेतेंतूंनह्मण ॥ तेथींचीविवंचनासांगेन ॥ तेंअवधारिजे ॥ २८ ॥ भिन्नावेगळेंअभिन्न ॥
आणिअभिन्नावेगळेंभिन्न ॥ तरीउभयांसीविलक्षण ॥ मायाकेंविंघडे ॥ २९ ॥ जरीमाया
ह्मणसोसावयव ॥ तरीवारींयायुक्तीचीधांव ॥ तयेसीअव्यक्तहेंनांव ॥ बोलिजेवेदांतीं ॥ ३० ॥
इयेसी वर्णनाव्यक्ती ॥ रूपनास्थिती ॥ तरीसावयवऐसेंबोलती ॥ तेहीनविवेकी ॥ ३१ ॥
मायानिरवयवबोलती ॥ तेसर्वथाकांहींचनेणती ॥ ब्रह्माकारेंस्फुरती ॥ तरीनिरवयवकैसी
॥ ३२ ॥ निरवयवमायेपासाव ॥ जगकैसेंनिहोयसावयव ॥ इयेउपपत्तीस्तव ॥ निरवयव
नव्हे ॥ ३३ ॥ विरुद्धधर्मनिरूपिलेतुज ॥ हेंमायेसीनाहींऐसेंबुज ॥ माझीमायपरीवांझ ॥
हेंअसंबद्धपैं ॥ ३४ ॥ जेंहोयसावयव ॥ तेंहोयनिरवयव ॥ निरवयवतेंसावयव ॥ कैसेंनिहोय ॥
॥ ३५ ॥ मायाउभयांविलक्षण ॥ हेंअसंगतवचन ॥ याविरुद्धधर्मांसीभिन्न ॥ कांहींआथी
विना ॥ ३६ ॥ यापरीमिथ्याद्वादशविकल्परचना ॥ मायाकांहींचनिर्वचना ॥ ह्मणूनिहेंअनिर्व
चनीयजाणा ॥ सर्वकाळीं ॥ ३७ ॥ जेंदिसेंअनिर्वचनीय ॥ तेंओळखावीमिथ्यामय ॥
यथातथ्यइयें ॥ ऐसेंजाणतूं ॥ ३८ ॥ द्वादशविकल्पींविकल्पितां ॥ मृगजळासीजेविंअनिर्वचनी

यता ॥ तैसीमायाजाणतत्वतां ॥ मिथ्याभूतही ॥ ३९ ॥ अनिर्वचनीयदेखिली ॥ यापरीमाया
निरसली ॥ जेमूळप्रकृतीबोलिली ॥ सर्वेश्वरी ॥ ४० ॥ तेमहामायादेहमहाकारण ॥ सर्वेश्वराचें
जाण ॥ तोतियेसीविलक्षण ॥ केवळचैतन्य ॥ ४१ ॥ महाकारणींअसेवर्तत ॥ तेथेंसर्वसाक्षित्वें
व्यवस्थ ॥ अभिमानीसर्वेश्वरतेथ ॥ ऐसेंजाणतूं ॥ ४२ ॥ तोचिअभिमानकैसा ॥ पूर्णब्रह्मामी
ऐसा ॥ सर्वसाक्षित्वाचाठसा ॥ जेथबोलिजे ॥ ४३ ॥ हाचितत्पदार्थशबल ॥ जोपरमात्माके
वळ ॥ जयासीचौदेहाचामळ ॥ मिथ्यारोप ॥ ४४ ॥ स्वप्नदेहासीमिळूनिबंध ॥ प्रबोधीजेवीं
मिथ्यासिद्ध ॥ तैसाचौदेहासीसंबंध ॥ परमात्मयासी ॥ ४५ ॥ ब्रह्मांडहिरण्यगर्भमाया ॥
मूळप्रकृतिदेहचतुष्टया ॥ जाणपरमात्माअप्रमेया ॥ परब्रह्मपैं ॥ ४६ ॥ जोशबलतत्पदार्थ ॥
शोधिलीयाउरेपरमार्थ ॥ तोचिशुद्धहाप्रथितार्थ ॥ तुवांजाणिजसु ॥ ४७ ॥ घटाभावीघटा
काश ॥ तेंचिजैसेंमहदाकाश ॥ मायानिरासीस्वप्रकाश ॥ ब्रह्मपरमात्माची ॥ ४८ ॥
ऐसेंतत्पदार्थाचेंशोधन ॥ विस्तारेंकेलेंकथन ॥ तेंपुनरपीतुजसांगेन ॥ आवांकुनी ॥ ४९ ॥
उत्पत्तीस्थितीसंहार ॥ सर्वसाक्षित्वव्यवहार ॥ याचौंअवस्थेचाज्ञातार ॥ तोअवस्थाकैसेनी ॥
॥ ५० ॥ ब्रह्माविष्णूमहेश्वर ॥ आणिकचौथासर्वेश्वर ॥ हेसाकारतोनिराकार ॥ जाण

परमात्मा ॥ ५१ ॥ एवंमायागुणविस्तार ॥ हाचतुर्विधव्यवहार ॥ परमात्मातोनिर्विकार ॥
मायातीत ॥ ५२ ॥ ईश्वरींसृष्ट्यादिकर्तृत्व ॥ तेंमायागुणींआरोपित ॥ परमात्मयासीनत्वता ॥
तेंनघडेचिपैं ॥ ५३ ॥ सृजीविश्वजरीतोंमिथ्य ॥ तरीसर्जनकेंविसत्य ॥ होयसृष्टीचेंयथातथ्य ॥
तेंहीमिथ्याभूत ॥ ५४ ॥ प्रतिपाल्यजेंविश्वत्व ॥ त्यासीजरीमिथ्यात्व ॥ तरीईश्वरींप्रति
पालकत्व ॥ केविंघडे ॥ ५५ ॥ जैसावंध्येचापुत्र ॥ त्यासींहोयजेविरात्र ॥ तयासीवधावयाचा
मंत्र ॥ तोतंवलटिकाचिकीं ॥ ५६ ॥ तैसाप्रळयींसंहारेप्रपंच ॥ तोमिथ्याहानिर्वंध ॥ तरी
संहारकर्ताहासाच ॥ कैसेनिह्मणावा ॥ ५७ ॥ जरीप्रपंचसाचहोता ॥ तरीकैसेनीसंहारता ॥
ह्मणुनिअसत्यासीसत्यता ॥ साचनमानावी ॥ ५८ ॥ मायाब्रह्मींचाविवर्त ॥ तोमिथ्याऐसा
सिद्धांत ॥ तत्कार्यप्रपंचअनित्य ॥ हेंकायबोलावें ॥ ५९ ॥ नियम्यापेक्षानियंतृत्व ॥ दृश्या
पेक्षद्रष्टृत्व ॥ कार्यापेक्षकर्तृत्व ॥ ऐसोस्थितीपैं ॥ ६० ॥ नियम्यदृश्यकार्यें ॥ जगमिथ्या
मायामय ॥ तरीनियंतृत्वादिऐश्वर्य ॥ ईश्वरींकैसेनी ॥ ६१ ॥ जरीमायेसीमिथ्यात्व ॥ तरी
साचकैसेंनिसाक्षित्व ॥ ह्मणूनिमायीकईश्वरत्व ॥ नाहींपरमेश्वरासी ॥ ६२ ॥ रज्जुलेंमायेचा ॥
विटाळनलगेसाचा ॥ तेपरब्रह्मनिष्प्रपंच ॥ जाणशुद्धतत्पदार्थ ॥ ६३ ॥ स्वस्वरूपींविश्रांत ॥

जोपरमात्मानिभ्रांत ॥ तोचिशुद्धतत्पदार्थ ॥ जाणपरमात्मा ॥ ६४ ॥ दुसरेंपणातेंव्हालें ॥
तेंसरोवरोदकआटलें ॥ तेथेंप्रतिबिंबझालें ॥ मुख्यार्थविरची ॥ ६५ ॥ ऐसोमायासंहारे ॥
तेंब्रह्मावेगळेंईश्वरत्वनुरे ॥ तरीब्रह्मोईश्वरत्वहीउतरे ॥ जाणलटिकेंची ॥ ६६ ॥ उंसाची
चिपाडेंसांडुनी ॥ जैसारसघेइंजेगाळुनी ॥ तेंविमायोकबोलीउतरूनी ॥ घेणेंपरब्रह्म ॥ ६७ ॥
जेथेंमनासहित ॥ वाचानिवर्तलीयासमरून ॥ परमात्मयासीतत्वता ॥ तेंनिजस्वरूपपैं ॥ ६८ ॥
एवंतत्पदार्थाचेंशोधन ॥ विस्तारेंकेलेंकथन ॥ उभयलक्षांशाचेंसंघटन ॥ आतांसांगिजेल ॥
॥ ६९ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसंहारक्रमेगुरुशिष्यसंवादेमहाकारणदेहनिरसनपूर्वकंतत्पदार्थ
शोधनंनामषष्ठमप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ६ ॥ ॥ छ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥ छ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ तत्पदार्थत्वंपदार्थ ॥ यादोहोंचाजोलक्ष्यार्थ ॥ तयासीऐक्यमहाफलितार्थ ॥
महावाक्याचा ॥ १ ॥ तत्शब्देंपूर्णचैतन्य ॥ तेंचित्वंशब्देंपृथक्चैतन्य ॥ जेंबोलिजेपृथक्चैतन्य ॥
तेंचिपूर्णचैतन्यजाणिजे ॥ २ ॥ ह्मणूनीब्रह्मत्वेंतूंहोसी ॥ हाअर्थमहावाक्यासी ॥ तरीपरमात्म्यासी ॥
तुजऐक्यपैं ॥ ३ ॥ तंवशिष्यबोलेवाक्य ॥ जोईश्वरेंसोमजकैसेंऐक्य ॥ अग्नीसीहोणेंसख्य ॥
होवासोजोकैसेनी ॥ ४ ॥ तोव्यापकमीपरिछिन्न ॥ तोस्वतंत्रमीपराधीन ॥ तोस्वामीमीसेवक

जन ॥ तरीऐक्यकैसेनी ॥ ५ ॥ तोसृष्ट्यादिकार्यकर्ता ॥ मजनिरंतरशोच्यता ॥ मीबांधलोंतो
सोडविता ॥ तरीतदात्माकैसेनी ॥ ६ ॥ तोनियंतासर्वेश्वर ॥ मीनियम्यअनीश्वर ॥ तोनित्यमु
क्तमजसंसार ॥ अनादिसिद्ध ॥ ७ ॥ तोकर्मफलदाता ॥ मीकर्मफलभोक्ता ॥ तरीईश्वरासीमज
ऐक्यता ॥ कैसेनीजी ॥ ८ ॥ मगबोलेकृपासिंधू ॥ श्रीगुरुपूर्णबोधू ॥ हागाउपाधिकल्पित
भेदू ॥ त्वंपदार्थासी ॥ ९ ॥ सुवर्णलोहाच्यादर्पणीं ॥ एकचिमुखासोहोतीदोनी ॥ तैसेंसंबंधें
मायाअविद्येचेनी ॥ ब्रह्मचिजीवेश्वर ॥ १० ॥ मायोपाधिब्रह्मतोपरमात्मा ॥ अविद्योपाधि
ब्रह्मतोजीवात्मा ॥ उपाधिविरुद्धधर्मात्मा ॥ जीवेश्वरासी ॥ ११ ॥ तुवांबोलिलेईश्वरगुण ॥
तेमायाआरोपीतजाण ॥ परमात्मातोनिर्गुण ॥ ईश्वरस्वरूप ॥ १२ ॥ अविद्याकल्पितजीव
धर्म ॥ तेंमिथ्याऐसेंबूझवर्म ॥ तत्वताजीवाचानिजधर्म ॥ तेंकेवळब्रह्मपैं ॥ १३ ॥ अविद्येचें
अनित्यत्व ॥ आणिमायेचेंमिथ्यात्व ॥ हेंशोधिलीयाअनिर्वचनीयत्व ॥ प्रसंगेंकरूनी ॥ १४ ॥
ईश्वरींईश्वरत्वमायिक ॥ जीवींजीवत्वअविद्यक ॥ उभयनिरासींउरेएक ॥ केवळब्रह्म ॥ १५ ॥
त्रिविधलक्षणातें ॥ जोजाणतोनिरुतें ॥ तोचिनिरसीभेदातें ॥ येरांभेदभिन्न ॥ १६ ॥ प्रथमतेज
हल्लक्षणा ॥ दुसरीअजहल्लक्षणा ॥ जहदजहल्लक्षणा ॥ तेतिसरीपैं ॥ १७ ॥ जहल्लक्षणाबोलिजे

त्याग ॥ अजहल्लक्षणाअत्याग ॥ जहदजहल्लक्षणात्यागात्याग ॥ तेथेंबोलिजे ॥ १८ ॥ वाच्यां
शत्यागावाजोवाचा ॥ लक्ष्यांशघ्यावातेथींचा ॥ वाच्यांशसांडिजेईश्वराचा ॥ वेणेंशुद्धांश ॥
॥ १९ ॥ शबलांशसांडिजे ॥ शुद्धांशमांडिजे ॥ जहदजहल्लक्षणाबोलिजे ॥ वेदांतशास्त्रीं ॥
॥ २० ॥ जैसेंफोलकटसांडिजे ॥ शुद्धतांदूळघेइजे ॥ तैसाउपाधीनिरसिजे ॥ स्वीकारिजेशुद्धचैतन्य
॥ २१ ॥ ह्मणूनिजहदजहल्लक्षण ॥ हेंमहावाक्यींप्रमाण ॥ इतरदोनीहीलक्षण ॥ तयाचेंकाज
नाहीं ॥ २२ ॥ जोदांडियेंबैसला ॥ तोचिघोडाआरूढला ॥ इतकेनआनुझाला ॥ ऐसेंकेंवि
घडे ॥ २३ ॥ दांडीघोडाअन्य ॥ हेंउपाधीचेंलक्षण ॥ तोआपणपांनव्हेभिन्न ॥ कांहींचर्जी ॥
॥२४॥ नातरीकाशियेभेटला ॥ तोचियेदेशींदेखिला ॥ येतांजातांकायभिन्नझाला ॥ आपणयातें ॥
॥ २५ ॥ तोदेशकाळसांडुनी ॥ अन्यदेशकाळत्यजुनी ॥ उभयतांएकचिजाणुनी ॥ जैसाभेद
निरसे ॥ २६ ॥ तैसीईश्वराचीनिरसावीमाया ॥ सर्वज्ञत्वादितत्कार्या ॥ उरेमायातीतअद्वया ॥
परब्रह्मपैं ॥ २७ ॥ जीवाचेंनिरसावेंअज्ञान ॥ कार्यसहितविपरीतज्ञान ॥ त्यजूनितदुपाधिल
क्षण ॥ हेधर्मनिरसावे ॥ २८ ॥ उरेजेंशुद्धचैतन्य ॥ तेंचिबोलिजेप्रत्यक्चैतन्य ॥ तेणेंसिजाण
अनन्य ॥ ईश्वरस्वरूप ॥ २९ ॥ तयाप्रत्यक्चैतन्यासी ॥ ऐक्यजेथेंपूर्णचैतन्यासी ॥ जाहले

भेदआपुलेंनिरसी ॥ एकरूपत्वें ॥ ३० ॥ जीवात्मापरमात्माएकहोईल ॥ तेथेंदुसरेंपणकैसें
उरेल ॥ आणिप्रदेशित्वनिर्मल ॥ तत्क्षणींची ॥ ३१ ॥ परमात्मातंवनित्यानंद ॥ तेथेंनाहीं
सुखदुःखेंसींसंबंध ॥ तरीभिन्नत्वाचाअनुवाद ॥ तेथेंकेंविघडे ॥ ३२ ॥ आणिपूर्णचैतन्यासी ॥
ऐक्यप्रत्यक्चैतन्यासी ॥ तैसद्वयत्वेंअपरोक्षत्वासी ॥ ऐक्यसिद्धचिअसे ॥ ३३ ॥ परमात्माजो
वेगळा ॥ तोचिजीवात्माझाला ॥ तेथेंदुसरेंपणेंउरला ॥ हेंकेंविघडे ॥ ३४ ॥ जंवपरमात्मस्व
रूपनेणिजे ॥ तंवदुसरेंपणऐसेंकल्पिजे ॥ जीवात्म्यानेंतेंविहोइजे ॥ तेथेंपरोक्षत्वकैंचें ॥ ३५ ॥
घटाभावींघटाकाश ॥ मठाभावींमठाकाश ॥ दोहोंचानिराशीमहदाकाश ॥ तेंअद्वयचिअसे ॥
॥ ३६ ॥ तैसेअविद्यामायेचेनिरासी ॥ ऐक्यहोणेंजीवेश्वरासी ॥ ह्मणूनिजीवेश्वरभेदासी ॥ देति
ळांजुळी ॥ ३७ ॥ एवंकार्योपाधिजीवात्मा ॥ कारणोपाधिपरमात्मा ॥ उपाधिनिरासींत
दात्मा ॥ स्वतःसिद्ध ॥ ३८ ॥ अविद्याकार्यमायाकारण ॥ मिथ्यात्वदोहींचेंनिरसन ॥ तेथेंजी
वईश्वरासिऐक्यजाण ॥ नित्यसिद्धचिअसे ॥ ३९ ॥ तत्पदेंईश्वरब्रह्मासी ॥ त्वंपदेंजीवब्रह्मासी ॥
असिपदेंजीवेश्वरब्रह्मासि ॥ ऐक्यअकृत्रिमजें ॥४० ॥ एवंमहावाक्याचाअर्थ ॥ तुजनिरूपिलातत्वं
पदार्थ ॥ जेथेंभेटेपरमार्थ ॥ नेटेंबोटें ॥४१॥ कवणऐसेंह्मणेल ॥ महावाक्येंब्रह्मभेटेल ॥ तरीहेंकैसेंनि

घडेल ॥ अघटमान ॥ ४२ ॥ जेथेंवाचानिवर्तलिया ॥ युक्तीखुंटलीया ॥ हिंपुटीझालिया ॥
चित्तवृत्ती ॥ ४३ ॥ तेंवाचेकैसेंबोलिजे ॥ मनेंनेणूनिजाणिजे ॥ स्वानुभवेंअनुभविजे ॥ परम
तत्व ॥ ४४ ॥ बोलतांशास्त्रेंझालींवेडीं ॥ वेदांतासीपडेबोबडी ॥ तेथेंमहावाक्येंफुडाफुडीं ॥
केंविहोय ॥ ४५ ॥ ऐसाऐकतांआक्षेप ॥ जेथेंबोलिजेलसाक्षेप ॥ तोनमानावाविकल्प ॥ येथीं
च्याविषयीं ॥ ४६ ॥ परब्रह्मकोरअकथ्य ॥ तेंअसेयथातथ्य ॥ परीनयेअनुभवपंथ ॥ गुरुवा
क्येंविण ॥ ४७ ॥ नेतिमुखेंअनुवादितां ॥ अनात्मानिरसिता ॥ वेदवाक्यासीप्रमाणता ॥
ब्रह्मसाक्षात्कारीं ॥ ४८ ॥ तरीनेतिहाअर्थकैसा ॥ तुजनिरूपिजेलजैसा ॥ जेणेंउकलेआ
पैसा ॥ संसारबंध ॥ ४९ ॥ जेंजेंमनेंजाणिजे ॥ तेंतेंपरब्रह्मनव्हिजे ॥ मनातेंहीप्रकाशिजे ॥
प्रकाशेंजयाचेनी ॥ ५० ॥ सर्वांतेंमिथ्यात्वदेखिलें ॥ तेंज्ञानजयासीदृश्यझालें ॥ तेथेंपरब्रह्म
प्रकाशिलें ॥ आपणपांची ॥ ५१ ॥ असेअंधारींबुडाला ॥ तेणेंदीपउजळिला ॥ तरीदीपें
तोदेखिला ॥ हेंनघडेचिकीं ॥ ५२ ॥ येथेंदीपेंकायकेलें ॥ दृष्टीचेंतमफेडिलें ॥ तेथेंस्वयेंचि
देखिलें ॥ आपणयातें ॥ ५३ ॥ तैसेंदीपेंवीणनिरुतें ॥ जाणिजेजेविंआपणातें ॥ तयादी
पाहीजाणतें ॥ आपणपाची ॥ ५४ ॥ तैसेंज्ञानेवीणस्वरूप ॥ नप्रकाशेआपेंआप ॥ तेंअज्ञा

नवृत्तीदेखपां ॥ ज्ञानेंचिकरूनी ॥ ५५ ॥ ह्मणूनीज्ञानअप्राप्त ॥ हेंबोलणेंअघटमान ॥ तरी
नघडेज्ञानेंवीण ॥ अज्ञाननिवृत्ती ॥ ५६ ॥ तयाज्ञानातेंउपजवी ॥ आत्मयातेंचेतवी ॥
अज्ञानातेंदवडवी ॥ श्रीगुरुवाक्य ॥ ५७ ॥ तेंप्रमाणगुरुवाक्य ॥ जेंमहावाक्यासीऐक्य ॥
येरअनर्थवाक्य ॥ पाखांडजाण ॥ ५८ ॥ महावाक्यश्रवणकाळीं ॥ उठलीज्ञानाग्नीची
ज्वाळी ॥ प्रज्वळेअज्ञानाचीहोळी ॥ संसारासहित ॥ ५९ ॥ प्रपंचातेंनिरसुनी ॥ परब्रह्म
तेंपावुनी ॥ कृतार्थहोउनी ॥ मिरवेमहावाक्य ॥ ६० ॥ अर्थींनिदर्शन ॥ एकतुजसांगेन ॥
करूनिएकाग्रमन ॥ प्रीतीपूर्वक ॥ ६१ ॥ दंडकारण्यींअसतां ॥ श्रीराममार्गमेळींचालतां ॥
पंथींचियावनिता ॥ पुसतीसीतेतें ॥ ६२ ॥ तापसाचियामांदियाळें ॥ पैलयेतातीमनोमेळें ॥
तुजकारणउभेठेलें ॥ कल्पतरूसी ॥ ६३ ॥ यांमाजीतुझाभ्रतार ॥ कवणसांगेंनिर्धार ॥
सफळहोईलसंसार ॥ प्राणवल्लभे ॥ ६४ ॥ त्याजयातेंदाखविती ॥ तोनव्हेसीतेचापती ॥
ह्मणूनिअसेंनिरसिती ॥ नयेणेंशब्दें ॥ ६५ ॥ यापरीसमस्तां ॥ नह्मणोंसरलीसीता ॥
रामातेंदाखवितां ॥ तन्मयझाली ॥ ६६ ॥ जेथेंनह्मणूंसरलें ॥ तेथेंयेरींहीजाणितलें ॥ सीतेनेंनसांगू
निसांगितलें ॥ प्राणनाथातें ॥ ६७ ॥ यापरीउपनिषदें ॥ प्रपंचातेंनेतिशब्दें ॥ निरसूनिब्रह्मानंदें ॥

मुकींठेलीं ॥ ६८ ॥ स्वरूपींविश्वआभासलें ॥ तेंनाह्मणोसरलें ॥ जेथेंबोलणेंखुंटलें ॥ तेंजाण
परब्रह्म ॥ ६९ ॥ वेदनसांगूनसांगती ॥ तेयोगेश्वरनेणूनजाणती ॥ ह्मणुनिवेदवाक्यंप्रमाणें
होती ॥ ब्रह्मसाक्षात्कारीं ॥ ७० ॥ जेथेंवेदासीमुकेपण ॥ तेंअकथ्यवस्तूचेंकथन ॥ तेंपरब्रह्म
तूंजाण ॥ आपणपांचो ॥ ७१ ॥ वाक्येंवोणअनेकविध ॥ दृष्टीपाहतांअनेकभेद ॥ तेंनव्हे
स्वरूपावबोध ॥ ऐसेंजाणतूं ॥ ७२ ॥ ऐकूनिएकाचाहोयवेध ॥ परोप्रासीविनानव्हेबोध ॥
नकरितांप्रपंचनिषेध ॥ स्वरूपप्राप्तीकैंची ॥ ७३ ॥ वेदाचेंनिसमावेशें ॥ विपरीतदृष्टीनासे ॥
परोअज्ञाननिरसे ॥ सुषुप्तीपरी ॥ ७४ ॥ भवसहितअज्ञानातें ॥ ब्रह्मज्ञानविघुळितें ॥
तयातेंउपजवितें ॥ ॥ श्रीगुरुवाक्य ॥ ७५ ॥ ह्मणुनिमहावाक्यप्रमाण ॥ ब्रह्मसाक्षात्कारींकारण ॥
सकळप्रपंचाचेंनिरसन ॥ होयजेणें ॥ ७६ ॥ तेथेंकेवळब्रह्मचिउरे ॥ असतचिप्रपंचविरे ॥
अखंडवाक्यार्थस्फुरे ॥ योगिजनासी ॥ ७७ ॥ अहंब्रह्मास्मिब्रह्माहमस्मि ॥ येथींचाअर्थ
ब्रह्मचिमी ॥ ऐसेंअन्वयव्यतिरेकेंब्रह्मचिमी ॥ ऐक्यबोलतीश्रुतिद्वय ॥ ७८ ॥ ऐसाअखंडार्थ ॥
हाचिसमाधीसंप्रज्ञात ॥ ऐसेंबोलेवेदांतसिद्धांत ॥ बाह्यउमजूनी ॥ ७९ ॥ संप्रज्ञातसमाधिस्त ॥
हरिहरब्रह्मादिनित्ययुक्त ॥ शुभाशुभकर्मीतेअलिप्त ॥ ब्रह्मावबोधें ॥ ८० ॥ ज्ञानविग्रहीपरेश ॥

तयासिनाहींगुरूपदेश ॥ जोआदिगुरुअविनाश ॥ ह्मणुनिनित्यमुक्तो ॥ ८१ ॥ ईश्वरीचें
अंतःकरण ॥ ब्रह्मादिकांतयेजण ॥ तेहीनित्यमुक्तजाण ॥ स्वयंबोधें ॥ ८२ ॥ तेमायोपाधितत्प
दार्थ ॥ ह्मणुनिनमुलतोपरमार्थ ॥ तरीतेंनित्यमुक्तहाशब्दार्थ ॥ व्यर्थनह्मणावा ॥ ८३ ॥
पूर्वींजोवमगसूटतो ॥ तेजीवन्मुक्तबोलिजेती ॥ तयांसीब्रह्ममांवती ॥ श्रीगुरुप्रसादें ॥ ८४ ॥
उत्पन्नज्ञानोजेसनकादिक ॥ त्यांसीगुरुप्रसादेंसुटिक ॥ जाहालीपूर्वजन्मींदेख ॥ ज्ञानद्वारें ॥
॥ ८५ ॥ अशेषप्रारब्धकर्म ॥ तेणेंहोयदेहधर्म ॥ तदनंतरपुरेंसाम ॥ यातायातीचा ॥ ८६ ॥
जेदेहअसतांचिसुटले ॥ ह्मणुनिजीवन्मुक्तबोलिले ॥ परब्रह्मजाहले ॥ सच्चिदानंद ॥ ८७ ॥
स्थूळलिंगकारण ॥ हेंदेहत्रयजीवासीबंधन ॥ आणिकर्मप्रयत्न ॥ तेंहीजळेज्ञानाग्नीनें ॥ ८८ ॥
जैसावनींवैश्वानर ॥ पेटल्याकरीतृणकाष्ठसंहार ॥ तैसाज्ञानाग्नीनेंसंसार ॥ जळेब्रह्मवृंदाचा ॥
॥ ८९ ॥ अग्नीनेंतृणकाष्ठजाळिलें ॥ तेंअंगारदशेंउरलें ॥ मगतेंहीभस्मझालें ॥ अवसरें
करूनी ॥ ९० ॥ तैसेंज्ञानाग्नीनेंजाळिलें ॥ देहत्रयनिरसलें ॥ परीमिथ्यारोपउरलें ॥
दग्धपटन्यायें ॥ ९१ ॥ दग्धवस्त्राचेंउरलेपण ॥ तेंकरूंनयेप्रावरण ॥ साचासारिखेपण ॥
परीतेंनव्हेंअनारिसें ॥ ९२ ॥ तैसादेहत्रयाचाठसा ॥ नव्हेचितोअनारिसा ॥ परमात्मयारूो

फांसा ॥ पाडूंनशके ॥ ९३ ॥ जैसेंभाजलेंकणवटें ॥ क्षुधानिवृत्तिघटे ॥ परीशेतींवानवटें ॥
पेरूंनये ॥ ९४ ॥ तैसाउरेइंद्रियआकार ॥ तेणेंघडेइंद्रियव्यापार ॥ परीतयासीनाहींसंसार ॥
कदाचिपैं ॥ ९५ ॥ जरीतूंऐसेंह्मणसी ॥ अभावझालियाअज्ञानासी ॥ तरीपातदेहत्रयासी ॥
व्हावातत्क्षणीं ॥ ९६ ॥ जेथेंकारणसरे ॥ तेथंकार्यकैंचेंउरे ॥ सूत्रतंतूचोउपसंहारे ॥ तेथं
पटत्वकैंचें ॥ ९७ ॥ येथेंएकउत्तर ॥ करूंनिमनएकाग्र ॥ संदेहसागराचापार ॥ तेणेंपाविजे ॥
॥ ९८ ॥ धनुर्धरेंकांडेंमोकलिलें ॥ कांहातांतूनिसुटलें ॥ तेंकर्मवेगेंजैसेंधाविन्नलें ॥ गगन
मार्गें ९९ ॥ नातरीकुलालचक्राचाभंवर ॥ जैसाभोंवेगरगरां ॥ तैसाकर्मवेगाचाउतारा ॥
जंवघरींअसे ॥ १०० ॥ जेथेंकर्माचावेगसरे ॥ तेथेंधांवअपसयाचीपुरे ॥ बुझणेंयेणेंचिप्रकारें ॥
देहस्थिती ॥ १ ॥ प्रारब्धकर्माचेनिवियोगें ॥ देहद्वयधांवूंलागे ॥ तेंसरलियाराहेउगें ॥
होयदेहपात ॥ २ ॥ जैसाअंगारदशेचावन्ही ॥ अंगाराचाग्रासकरूनो ॥ निर्वाणस्वरूपीं
विसवुनी ॥ जैसालीनहोय ॥ ३ ॥ तैसाब्रह्मज्ञानहुताश ॥ करीदेहत्रयाचानाश ॥ गिळूनि
स्वसाक्षित्वप्रकाश ॥ लीनहोयस्वरूपीं ॥ ४ ॥ हीसायोज्यतामुक्ती ॥ तुजसांगितलीनिगुती ॥

तेथेंनाहींपुनरावृत्ती ॥ कदाचियैं ॥ ५ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसंहारक्रमेगुरुशिष्यसंवादेजीव
परमात्मातदात्मऐक्यविवरणंनामसप्तमप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ सलोकतासमीपता ॥ तिसरीस्वरूपता ॥ यातिहींच्यामाथां ॥
कांबोवाजेकाळाचो ॥ १ ॥ चौथीसगुणसायुज्यता ॥ तेहीजाणमायानिमिता ॥ तरीयामुक्ती
आतां ॥ ह्मणेसाचमानिसी ॥ २ ॥ यामुक्तीचपरीबंधन ॥ जेंनचुकेपुनरागमन ॥ जयविजयासी
सांगेपतन ॥ तेंकवणठायाहूनिझालें ॥ ३ ॥ जेंतुलेंआकारासीआलें ॥ तेंतुलेंमायामयह्मणि
तलें ॥ विनाशातेंपावलें ॥ महाप्रळयीं ॥ ४ ॥ जेथेंमायाचीसंहारे ॥ तेथेंलोककैंचाउरे ॥
ह्मणूनिमुक्तिबारे ॥ ह्मणेसाचमानिसी ॥ ५ ॥ ह्मणूनिर्गुणसायुज्य ॥ तेचिमुक्तिजाणपूज्य ॥
हेंजाणूनिसांडिलेंसाम्राज्य ॥ पुरूरवादिकीं ॥ ६ ॥ जैसाक्षीराब्धीचातरंग ॥ नहोताआकारासी
भंग ॥ क्षीराब्धीसीनाहींविभाग ॥ ऐक्यभावनेचा ॥ ७ ॥ तैसामृत्युनहोतांदेहासी ॥ ब्रह्मसा
युज्यताजीवन्मुक्तासी ॥ तरीदेहपातझालियातयासी ॥ कायअन्यह्मणूयेईल ॥ ८ ॥ तूंह्मणसी
हाचिमोक्ष ॥ परीबंधचिजाणसापेक्ष ॥ तरीसाचभेदपक्ष ॥ कांनमानवा ॥ ९ ॥ येथेंपरिहारसां
गेन ॥ जेंलटिकेंचिबंधन ॥ तेथेंमोक्षतोकवण ॥ साचमानी ॥ १० ॥ आत्मयासीजेंजेंबंधन ॥

तेंतंवप्रसिद्धचिअज्ञान ॥ त्यासीतरीलटकेंपण ॥ विस्तारेंसांगितलें ॥ ११ ॥ जरीअज्ञानसाच
होतें ॥ तरीकैसेंनिसंहारतें ॥ आणिमोक्षतेणेंमते ॥ केविघडे ॥ १२ ॥ जेथेंमोक्षचिनाहीं ॥
तेणेंमतेंकाजकाई ॥ आतांअसोकालत्रयी ॥ अज्ञानमिथ्या ॥ १३ ॥ आणिकेंजींहींबंधनें ॥
तींज्ञानोत्पत्तिकाळींहातीलीनें ॥ तयासीसत्यत्वकवणें ॥ प्रकारेंहोईल ॥ १४ ॥ ठाईंवांचिगांव
नाही ॥ तेथेंसीमापुससीकाई ॥ ह्मणूनिमोक्षचिमिथ्यापाहीं ॥ आत्मयासी ॥ १५ ॥ अविद्या
कल्पितबंधन ॥ विद्याकल्पितमोक्षसाधन ॥ होतीमिथ्यात्वेंजाण ॥ मायामयत्वचो ॥ १६ ॥
नित्यमुक्तजीवन्मुक्त ॥ हेकडसणीनिभ्रांत ॥ जेउपाधिभेदआरोपित ॥ ह्मणोनियां ॥ १७ ॥
जेथेंमायेसीमिथ्यात्व ॥ तेथेंसाचकैसेंईश्वरत्व ॥ तरीईश्वरींनित्यमुक्तत्व ॥ तेंहींलटिकेंजाण ॥ १८ ॥
प्रत्यक्चैतन्यजीवत्व ॥ तरीतेंअविद्याकल्पित ॥ तेथेंजीवन्मुक्तत्व ॥ तेंहीलटिकेंचो ॥ १९ ॥
जीवेश्वरासीसद्वयता ॥ हेंशबलपक्षींकल्पितां ॥ ह्मणुनिसांडींभेदवार्ता ॥ तूंसर्वथैव ॥ २० ॥
ऐसावायांचिकरिसीविरोध ॥ जरीह्मणसीसाचभेद ॥ तरीतूंकरीपाअनुवाद ॥ पुसिजेलतो ॥ २१ ॥
भेदकायपारमार्थिक ॥ किंवातोऔपाधिक ॥ यादोहींमाजीपक्षएक ॥ अंगिकारीपां ॥ २२ ॥
जरीह्मणसीपारमार्थिकभेद ॥ परमार्थतोअद्वयानंद ॥ ऐसाश्रुतीचासंवाद ॥ ह्मणूनिसांडींकुमतहें

॥ २३ ॥ सबाह्यात्मब्रह्म ॥ एकमेवाद्वितीयंब्रह्म ॥ इत्यादिश्रुतिपरमार्थाचेंकर्म ॥ अद्वयशो
ल्ती ॥ २४ ॥ नेहनानास्तिकिंचन ॥ ऐसेंश्रुतीचेंवचन ॥ भेदातेंकरितसेंनिरसन ॥ तरीभेदूसा
चकैसा ॥ २५ ॥ वेदवाक्यासीविरुद्ध ॥ तोपक्षनव्हेप्रमाणसिद्ध ॥ ह्मणुनिभेदाचानिषेध ॥
करितीमहानुभाव ॥ २६ ॥ मायाअविद्येच्यानिरासी ॥ ब्रह्मचिहोणेंजीवेश्वरासी ॥ तरीकवणे
प्रकारेंत्यासी ॥ भेदउरेल ॥ २७ ॥ ह्मणूनिपारमार्थिकभेद ॥ बोलतांथोरअसेप्रमाद ॥ तरी
सांडींहामिथ्यावाद ॥ जोविरुद्धश्रुतीसी ॥ २८ ॥ जरोह्मणसीऔपाधिकभेद ॥ तरीआमचाचि
पक्षहोयसिद्ध ॥ एतद्विषयींविषाद ॥ आथीचिना ॥ २९ ॥ मायोपाधिकब्रह्मतोशिव ॥
अविद्योपाधिब्रह्मतोजीव ॥ आणिमायाअविद्येचास्वभाव ॥ तोतंवमिथ्याभूत ॥ ३० ॥
एवंमिथ्यात्वउपाधीसी ॥ उपाधीजनितभेदासी ॥ सत्यत्वहोयऐसो ॥ शुक्तीनवदे ॥ ३१ ॥
ह्मणोनिईश्वरेंसी ॥ भेदमिथ्यासकळजीवांसी ॥ आणित्यापरब्रह्मासी ॥ लटिकाचिपैं ॥ ३२ ॥
तैसेंचिजीवश्वरासी ॥ आणिपरब्रह्मेंसी ॥ याचिपरीपरस्परेंसी ॥ भेदमिथ्याचिपैं ॥ ३३ ॥
एवंपंचविधभेदासी ॥ लीपीपुसिलीमिथ्यात्वेंसी ॥ ब्रह्मतेंअद्वयचिपरियेसीं ॥ जाणआपणपैंची ॥
॥ ३४ ॥ यापरोस्थावरजंगमासी ॥ परस्परेंचेतनअचेतनासी ॥ भेदमायामयजाणसी ॥ सकळ

लटिकाची ॥ ३५ ॥ आणिकसांगिजेलउपपत्ती ॥ जेगेंभेदासोचिहोयनिवृत्ती ॥ अद्वयस्वरू
पाचीस्थिती ॥ बुझसोआपसयांची ॥ ३६ ॥ भेदसंतकींअसंत ॥ किंवातोसदसत ॥ इहींतिहीं
पक्षींविकल्पित ॥ परोलटिकाचितो ॥ ३७ ॥ सत्तरीनिजाकारेंअसतां ॥ किंवाविनाशपावतां ॥
विनाशाचीउभयावस्था ॥ तोभेदकाय ॥ ३८ ॥ निजाकारेंवर्ततु ॥ जरीभेदहोयसंतु ॥ तरी
देखअसोंनासतु ॥ आकारहा ॥ ३९ ॥ विनाशातेंपावत ॥ जरीभेदहोयअसत् ॥ तरीसांचचि
आमुचासिद्धांत ॥ भेदसत्नह्मणावा ॥ ४० ॥ विनाशाचीउत्तरावस्था ॥ तोभेदसत्हेंह्मणतां ॥
तरीवंध्याकुमराचीसुरतता ॥ साचकांनमानावी ॥ ४१ ॥ ह्मणूनिभेदसंतहेंवचन ॥ तिहींविकल्पीं
नव्हेप्रमाण ॥ द्वितीयपक्षींदूषण ॥ तेंआइकपांतूं ॥ ४२ ॥ असत्भेदबोलिजेता ॥ तरीस्वपक्षीं
असेवर्तता ॥ प्रत्यक्षदेखिजतअसतां ॥ हाअसंतऐसा ॥ ४३ ॥ बोलतांसदसत्भेद ॥ उपजे
स्ववाक्यींविरोध ॥ ह्मणूनिसांडींहाशब्द ॥ जोमिथ्याद्वैतेंसी ॥ ४४ ॥ कवणीयापरीननिर्वचे ॥
तरीभेदमिथ्याहेंसाचें ॥ जैसेंआडंबरस्वप्नभेदाचें ॥ नाथिलेंचि ॥ ४५ ॥ स्वप्नसत्यह्मणूंतरी
नसे ॥ असत्यह्मणूंतरीआभासे ॥ सदसत्विरोधीवसे ॥ हेंअघटमान ॥ ४६ ॥ स्वप्नींनाहींतेंचि
दिसे ॥ परीनिद्रिस्थासीसाचभासे ॥ तैसेंनाथवंतपरीभासे ॥ अज्ञानजनासी ॥ ४७ ॥

आतांअसोहाविस्तार ॥ जगज्जीवआणिईश्वर ॥ हाअशेषमायीकव्यवहार ॥ तोतंवलटिका
चिकीं ॥ ४८ ॥ ह्मणुनिभेदसजातीय ॥ थाचिपरीविजातीय ॥ स्वगतभेदतृतीय ॥ नाहीं
केवळब्रह्मीं ॥ ४९ ॥ स्वरूपींभेदसजाती ॥ नानात्वतोंविजाती ॥ हाद्विविधभेदमिथ्यास्थिती ॥
बोलिलोंविस्तारें ॥ ५० ॥ स्वगतभेदविरहित ॥ परब्रह्मअनावृत ॥ तेंतंवस्वयंप्रकाशित ॥
असेह्मणुनिचा ॥ ५१ ॥ विजातीयसजातीयस्वगत ॥ येणेंत्रिविधभेदविवर्जित ॥ अहंताममता
भावरहित ॥ परब्रह्मचिन्मात्रजें ॥ ५२ ॥ जेथेंअनुवादखुंटला ॥ विवादसमूळसरला ॥ झगडा
तुटला ॥ षड्दर्शनाचा ॥ ५३ ॥ मीतूंइत्यादिकव्यवहार ॥ येथेंनाहींसाचार ॥ हेउठतीमायिक
अंकुर ॥ जेणेंआधारें ॥ ५४ ॥ जेंसर्वजीवांचेंजीवन ॥ जगज्ज्ञानकाचेंजन्मस्थान ॥ आनंदाचें
निधान ॥ केवळब्रह्मजें ॥ ५५ ॥ जेथींचाविवर्तहेंविश्व ॥ जेंसर्वेश्वराचेंसर्वस्व ॥ तेंब्रह्मदीर्घ
नाऱ्हस्व ॥ निराकारपैं ॥ ५६ ॥ जयातेंउपपादितां ॥ चतुराननहीवक्ता ॥ शिणलातत्वता ॥
आगाधह्मणुनी ॥ ५७ ॥ जेथेंनेणणेंनिमालें ॥ जाणणेंहीखुंटलें ॥ जेंस्वयंप्रकाशिलें ॥ आपण
पांशी ॥ ५८ ॥ जेंअशेषावेगळें ॥ अशेषजेंआगळें ॥ झालेपणनाथिलें ॥ तेथेंतेंचितूं ॥ ५९ ॥
जंवजंवजाणुंजाइजे ॥ तंवतंवकांहींचनव्हिजे ॥ जाणणेंविसरिजे ॥ तेंस्वरूपतूं ॥ ६० ॥

जेंज्ञानाज्ञानासीवेगळें ॥ तेंचिपरमज्ञानकेवळ ॥ तेंस्वयंज्योतीनिर्मळ ॥ परब्रह्मतूं ॥ ६१ ॥
जेंसर्वत्रअसे ॥ परीकांहींचनदिसे ॥ कांहींनदिसूनप्रकाशे ॥ तेंचितेंपैं ॥ ६२ ॥ जेंसुखदुः
खातीतसुख ॥ तेंचितेंकेवळपरब्रह्मदेख ॥ देखणेंहोनिःशेष ॥ जेथोंनिमालें ॥ ६३ ॥ जेंजेंमनें
मांडिजे ॥ तेंतेंसकळहीसांडिजे ॥ सांडलेंसांडिलीयाउरिजे ॥ तेंचितेंतूं ॥ ६४ ॥ जेंजेंदृश्यदेखिजे ॥
तेंतेणेंचिअसिजे ॥ असूनिहीनसिजे ॥ कांहींचनेणों ॥ ६५ ॥ दुसरेपणाचेंलागलेंपिसें ॥ तेंपण
सांडणेंआपैसें ॥ सांडणेंसांडिलीयाअसें ॥ तेंज्ञप्तिरूप ॥ ६६ ॥ जेंकरणेंनाकरवितें ॥ भोगणेंना
भोगवितें ॥ तेंचितेंजाणतें ॥ तेंआत्मस्वरूपतूं ॥ ६७ ॥ तेंउष्णनाशीतळ ॥ सूक्ष्मनास्थूळ ॥
तेंप्रपंचावेगळ ॥ निजस्वरूपतूं ॥ ६८ ॥ जेंनित्यनानेमक ॥ व्याप्यनाव्यापक ॥ कांहींच
नहोऊनिकांहींएक ॥ तेंस्वरूपतूं ॥ ६९ ॥ जेंहालेनाचाले ॥ चळेनाढळे ॥ युक्तीसीनकळे ॥
कवणाचिये ॥ ७० ॥ जेथेंयुक्तीखुंटली ॥ अहंतागळाली ॥ तेथेंज्ञप्तिप्रकाशली ॥ आपणपांची ॥
॥ ७१ ॥ जेंध्येयनाध्याता ॥ चिंत्यनाचिंतिता ॥ तरीकासयासारिखेंआतां ॥ बोलावेंतें ॥ ७२ ॥
जेंहेंदृष्टांतविवर्जित ॥ अनुपम्यसुखभरित ॥ द्वैताद्वैतरहित ॥ परमतत्त्व ॥ ७३ ॥ जेंलक्षणाचिये
वाटे ॥ कांहींचनभेटे ॥ तेंअनुभवाचियेपेठे ॥ मिळेस्वात्मरूप ॥ ७४ ॥ बोलावयाचेंनिकाजें ॥

जंवजंवस्वरूपआठविजे ॥ तंवतेथेंचिबुडिजे ॥ बोलावेंकवणें ॥ ७५ ॥ असोहेंस्वरूपवर्णन ॥
ब्रह्मतेंअकथ्यजाण ॥ जाणूनिकांहींचनेण ॥ तेंअनिर्वाच्यतूं ॥ ७६ ॥ सर्वांतेंप्रसवलेंदिसे ॥
वेगळेंहीनप्रकाशे ॥ ब्रह्मजेंस्वयेंअसे ॥ तेंचितूंपैं ॥ ७७ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसंहारक्रमेगुरु
शिष्यसंवादेभेदखंडनपूर्वकंअद्वैतप्रतिपादनंनामअष्टमप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ८ ॥ ॥ छ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ आतांसांगिजेलकौतुक ॥ तेंतूंएकाग्रऐक ॥ जेंएकिलोयासकळहोय
एक ॥ केवळब्रह्मजे ॥ १ ॥ जंवजीवेश्वरउपाधीसी ॥ ऐक्यनेणिजेउभयांसी ॥ तंवऐक्य
तत्वपदार्थासी ॥ तेमनोरथमात्र ॥ २ ॥ ह्मणूनिसमस्तउपाधीसी ॥ ऐक्यकार्यकारणासी ॥
जाणावयापरमतत्वासी ॥ स्वयेंअद्वैतासिद्ध ॥ ३ ॥ ईश्वरदेहब्रह्मांड ॥ जीवाचेसकलहोपिंड ॥
स्थूळभूतांचेंदळवाड ॥ ह्मणूनिऐक्यतयां ॥ ४ ॥ स्थूलभूतेंतींकारण ॥ पिंडब्रह्मांडतत्कार्य
जाण ॥ तरीकार्यकारणासीकवण ॥ भेदबोलिजे ॥ ५ ॥ कार्यनाहींकारणेंविण ॥ ह्मणूनितेणें
सीतेंअभिन्न ॥ सुतवस्त्राचेंनिदर्शन ॥ जाणावेंऐसें ॥ ६ ॥ नातरी सुवर्णआणिभूषण ॥
तेंकांहींचनव्हेअन्य ॥ तैसेंब्रह्मांडेंसीभिन्न ॥ नव्हतीपिंड ॥ ७ ॥ ब्रह्मांडीचीअवस्थाउत्पत्ती ॥
तेचिपिंडींजाणजागृती ॥ तयासीऐक्यत्वस्थिती ॥ हेंबोलावेंनलगे ॥ ८ ॥ अभिमानीजोविश्व ॥

तोचतुराननाचाअंश ॥ तयासीऐक्यहाविश्वास ॥ बीजांकुरन्यायें ॥ ९ ॥ हिरण्यगर्भप्रभूचा
लिंगदेह ॥ ऐक्यभावनिःसंदेह ॥ सकळजीवसमूह ॥ जाणावेंऐक्यरूप ॥ १० ॥ जैसेंलोहाग्नीचे
स्फुलिंग ॥ लोहपिटितांउठतीअनेक ॥ नातरीगंगेचेतरंग ॥ नव्हतीगंगातीत ॥ ११ ॥
तैसेहिरण्यगर्भाचेअंश ॥ तेप्रसिद्धजीवकोश ॥ आत्मापावेगर्भवास ॥ संगेंजयाचेनी ॥ १२ ॥
हिरण्यगर्भाचेंप्रतिपालन ॥ तयाचाअंशजीवाचेंस्वप्न ॥ ह्मणूनिजीवेश्वराचेंएकचिजाण ॥ अव
स्थाद्वय ॥ १३ ॥ लिंगदेहाचाअभिमानीतैजस ॥ तोचिसकळहीविष्णूचाअंश ॥ तयासी
ऐक्यनिःशेष ॥ कार्यकारणन्यायें ॥ १४ ॥ महत्तत्वरूपप्रकृती ॥ तिचाअंशजीवाचीअज्ञान
शक्ती ॥ तयासीऐक्यहेंनिश्चिती ॥ तेणेंचिनलगे ॥ १५ ॥ महाप्रळयतोसर्वसंहार ॥ सुषुप्ती
तयाचाअवतार ॥ तयासीऐक्यहानिर्धार ॥ बोलणेंचिनलगे ॥ १६ ॥ संहारकर्तामहेश ॥
प्राज्ञतयाचाअंश ॥ हेदोघेअहंकारतामस ॥ ह्मणूनितेएकरूप ॥ १७ ॥ प्रभूचीशक्तीमहामाया ॥
तेचिजीवींआत्मज्ञानाचीछाया ॥ तयेसींभेदंबोलतीवांया ॥ तेमूढजन ॥ १८ ॥ ईश्वरींजोसर्व
साक्षिता ॥ तियेचीप्रतिरूपतुरियाअवस्था ॥ तयासीऐक्यरूपता ॥ तुवांजाणिजसु ॥ १९ ॥
एवंजीवेश्वरउपाधीसी ॥ ऐक्यजेथेंउभयासी ॥ तरीतदुपाधिजीवेश्वरासी ॥ भेदकवणकरील ॥

॥ २० ॥ तंवबोलेशिष्यचक्रवर्ती ॥ जीमहावाक्याच्यानाश्रुति ॥ भेदातेंसत्यत्वेंबोलती ॥
मिथ्याकैशाह्मणाव्या ॥ २१ ॥ द्वासुपर्णासयुजासखाया ॥ एवमादिकश्रुतिगुरुराया ॥
भेदसत्यबोलतीतरीकायया ॥ अप्रमाण ॥ २२ ॥ तंवअनाथाचावेळाइत ॥ बोलेश्रीगुरुनाथ ॥
सांगिजेलश्रुतिसंकेत ॥ तोऐकपांतूं ॥ २३ ॥ आधींपूर्वपक्षउद्धरिजे ॥ मगतोसर्वथैवदूषिजे ॥
स्वतांसिद्धप्रतिपादिजे ॥ तदनंतर ॥ २४ ॥ ऐसावेदशास्त्राचासमाचार ॥ ह्मणूनिश्रुतीकरितसे
भेदाचाउच्चार ॥ करुनिमगतयासीमार ॥ करीसर्वथैव ॥ २५ ॥ द्वासुपर्णासयुजा ॥ हेश्रुती
पूर्वपक्षीवुझा ॥ तरीतेथविषयींदुजा ॥ भावआथीचिना ॥ २६ ॥ एकमेवाद्वितीयंब्रह्म ॥ भेदातेंही
श्रुतिकरितसेभ्रम ॥ ह्मणुनिभेदवादियाचेधर्म ॥ सांडीपापरूप ॥ २७ ॥ आतांवचनएकएक ॥
बोलिजेलजेंसार्थक ॥ जेणेंपुरेकौतुक ॥ ऐक्यवादाचें ॥ २८ ॥ हिरण्यगर्भलिंगदेहावीण ॥
ब्रह्मांडपिंडनव्हेजाण ॥ पिंडकार्यब्रह्मांडकारण ॥ ह्मणुनिऐक्यतया ॥ २९ ॥ स्थितीस्वप्ना
वस्थेपासाव ॥ तेथींचेसांगेनअवयव ॥ सृष्टिजागृतीहेंनांव ॥ जयांसीबोलिजे ॥ ३० ॥
तूंह्मणसीजेस्वप्नावस्था ॥ तेतंवजागृतीचाउलथा ॥ तरीजागृतींतकार्यव्यवस्था ॥ कोविंघडे ॥
॥ ३१ ॥ येथें सांगेनपरिहार ॥ स्वप्नरूपाचानिर्धार ॥ मनासीविषयाचाव्यवहारतेंस्वप्न

बोलिजे ॥ ३२ ॥ मनींविषयवासनास्फुरे ॥ मगधांवेइंद्रियाचेनिद्वारें ॥ बुद्धोसीबाह्यविषयाचें ज्ञानस्फुरे ॥ तेजागृतीजाण ॥ ३३ ॥ ह्मणुनिस्वप्नावस्थाकारण ॥ जागृतीतत्कार्यजाण ॥ तयासीऐक्यहेंनिर्वचन ॥ बोलणेंनलगे ॥ ३४ ॥ विष्णुतैजसाचातनय ॥ ब्रह्माविष्णुहे अद्वितीय ॥ एवंपितापुत्रअद्वय ॥ तन्यायेंऐक्यतया ॥ ३५ ॥ स्वप्नावस्थाअंकुर ॥ तोहिरण्य गर्भाचाविस्तार ॥ तोहीअज्ञानलिंगाचाव्यवहार ॥ वटबीजन्यायें ॥ ३६ ॥ ह्मणुनिमाया अविद्येसी ॥ हिरण्यगर्भलिंगदेहासी ॥ ऐक्यपरस्परेंसी ॥ तेस्वभावसिद्ध ॥ ३७ ॥ प्रळयसुषुप्ती याकारण ॥ स्थितिस्वप्नावस्थातत्कार्यजाण ॥ तेथेंऐक्याचेंनिर्वचन ॥ करणेंचिनलगे ॥ ३८ ॥ विष्णुतैजसाचीउत्पत्ती ॥ तेरुद्रप्राज्ञापासावउपजती ॥ सत्वरजाशीतमींस्थिती ॥ ह्मणुनिऐक्य तया ॥ ३९ ॥ अज्ञानअव्याकृतातें ॥ आत्मज्ञानमूल मायाजनितें ॥ ह्मणुनितयांसीऐक्यनिरुतें ॥ जाणावेंपैं ॥ ४० ॥ प्रळयसुषुप्तीव्यालिया ॥ सर्वसाक्षित्वआणितुरिया ॥ कार्यकारणभावें तया ॥ जाणावेंऐक्यरूप ॥ ४१ ॥ रुद्रप्राज्ञाचेंमाहेर ॥ प्रत्यगात्मासर्वेश्वर ॥ तयासीऐक्य निरंतर ॥ असतचिअसे ॥ ४२ ॥ जयाकारणाचेंकार्य ॥ तेंतेणेसीजाणअद्वय ॥ यासकळातें गुणसाम्य ॥ प्रसवलेंजाणपैं ॥ ४३ ॥ एवंकार्यकारणासी ॥ ऐक्यबोलिजेमायामायेसी ॥

तरीतदुपाधिजीवेश्वरासीं ॥ ऐक्यसिद्धीची ॥ ४४ ॥ शबलहीतत्वंपदार्थासी ॥ ऐक्यजेथें
उभयांसी ॥ तेथेंशुद्धजीवेश्वरचैतन्यासी ॥ ऐक्यनबोलतांलाभे ॥ ४५ ॥ आतांअ होहा
ब्रह्मींचाविवर्त ॥ गुणसाम्यादिसमस्त ॥ प्रपंचब्रह्मेंशींव्यतिरिक्त ॥ तोकांहींचनव्हे ॥ ४६ ॥
जेंजेणेंवीणनाहीं ॥ तेंचितेंवस्तूपाहीं ॥ यापरीसकळब्रह्महीं ॥ प्रपंचजात ॥ ४७ ॥ जैसारज्जू
वीणसर्प ॥ कांहींचनभासतोआरोप ॥ ह्मणुनिरज्जूचितद्रूप ॥ ऐसेंजाणावें ॥ ४८ ॥ नातरी
आपुलेनिआंगें ॥ जळचितरंगाकारेंहोलागे ॥ तैसेंब्रह्मआभासूंलागे ॥ प्रपंचाकारें ॥ ४९ ॥
अलंकाराचीकुसरी ॥ सोनेंचिभासेनानापरी ॥ तैसेंपाहतांतत्वनिर्धारीं ॥ ब्रह्मचिविश्वरूपहें ॥
॥ ५० ॥ मुळाकडूनिपाहतां ॥ वृक्षचिपानेंखांदियासमस्तां ॥ ऐक्यऐसेंतत्वतां ॥ अनु
भवासिये ॥ ५१ ॥ वृक्षाग्रेंकडूनिपाहिजे ॥ तंवखांदियासीभेददेखिजे ॥ एकाचिवृक्षासीविभागिजे ॥
अवयवभेदें ॥ ५२ ॥ तैसेंएकचिब्रह्मलिंगातें ॥ विस्तारितीनानामतें ॥ तीपुढींमायासंकळितें ॥
ऐसेंजाणिजे ॥ ५३ ॥ सर्वंखल्विदंब्रह्म ॥ याश्रुतिवादासीआलेंवर्म ॥ ह्मणुनिभेदवादियाचें
मतनाम ॥ तूंह्मणेंवेसी ॥ ५४ ॥ पुरुषएवेदंसर्व ॥ हेंश्रुतिवादियाचेंगर्व ॥ सांडवितीह्मणूनि
अपूर्व ॥ अद्वैतमतपैं ॥ ५५ ॥ ब्रह्मैवसंसरति ॥ ब्रह्मैवविमुच्यतइति ॥ हेंश्रुतिभेदातंअसे

ग्रासिती ॥ ह्मणुनिसांडावेंतें ॥ ५६ ॥ थावरीहेंअद्वैत ॥ जयासीअनुभवलेंनिश्चित ॥ तेंजाणावें
मूर्तिमंत ॥ परब्रह्मपैं ॥ ५७ ॥ प्रपंचउपसंहारे ॥ केवळब्रह्मचिउरे ॥ तेंजाणावेंचतुरें ॥
अद्वैतमतपैं ॥ ५८ ॥ महाद्वैतअनारिसें ॥ येथेंकेवळब्रह्मचिप्रकाशे ॥ प्रपंचनिरसाचेंपिसें ॥
नलगेतेथें ॥ ५९ ॥ साचेंवोणनाहींलटिकें ॥ ह्मणुनिओळखावेंतयातेंमोटकें ॥ ऐसेंज्ञानहोय
नेटकें ॥ तेंमहाअद्वैत ॥ ६० ॥ जैशाआपुल्याचिलहरी ॥ पाणियासीनयेसरी ॥ तैसेंइन्द्रियांचे
व्यापारीं ॥ नलिंपेयोगिराज ॥ ६१ ॥ नातरीआपुलेंनितेजें ॥ जैसाअग्निनपोळिजे ॥ तैसा
योगेश्वरनलिंपिजे ॥ पुण्यपापातें ॥ ६२ ॥ जेंअग्नीसोवेगळें ॥ तेंचिअग्नीसंगेंजळे ॥
माअग्निकेंविपोळे ॥ निजतेजेंपैं ॥ ६३ ॥ तैसेंसर्वब्रह्मजिहींजाणिजे ॥ स्वयंब्रह्मआपणहोइजे ॥
तिहींकैसेनिबुडिजे ॥ भवसागरीं ॥ ६४ ॥ जयासीसकळब्रह्मझालें ॥ तयासीवेगळेंकाय
उरलें ॥ एकांतसेवणेंलागलें ॥ हेंआथीचिना ॥ ६५ ॥ मनजेथेंजेथेंजाईल ॥ तेथेंतेथें
ब्रह्मचिस्फुरेल ॥ तरीसमाधीनलागेल ॥ घालणीतया ॥ ६६ ॥ एकतयाचीप्रचीती ॥
जनकाचियाराज्यस्थिती ॥ नानासंभ्रमेंसेविती ॥ डंडळेना ॥ ६७ ॥ यद्यपिकेतुज्अवसर ॥ जरी
स्वरूपींपडेलविसर ॥ तितुकेनितयासंसार ॥ नाक्रूंसके ॥ ६८ ॥ कवणाकाचोअंतुरी ॥

मीसुवासिनीऐसेंविसरलीजरी ॥ तितुकेनिवैधव्यदुःखसागरीं ॥ कोंविबुडेतें ॥ ६९ ॥ तैसी
रजतमाचीआवृत्ती ॥ क्षणएकआवरिसंविती ॥ तितुकेनतयासंसृतो ॥ कायबोलूंयें ॥ ७० ॥
स्वात्मानुसंधानासरिसीं ॥ कर्मेंजळतीआपैसीं ॥ तयांसंसृतिकायसी ॥ बोलिजेल ॥ ७१ ॥
स्वप्नींचींकर्मेंविचित्रें ॥ अशेषजळतीप्रबोधमात्रें ॥ तयांसीप्रायश्चित्तआणिकेंशास्त्रें ॥ कवणें
बोलिजे ॥ ७२ ॥ जेंकोमळज्ञानेंआथिलें ॥ तरीनव्हतीसंसारासीपांगिलें ॥ पूर्णबोधेंब्रह्मझालें ॥
तेंबोलावेंकाय ॥ ७३ ॥ जासलठहोईजेजेणेंआंगें ॥ वैस्तोकातेणेंचिभागें ॥ तैसेंभलतेणेंअव
स्थासंगें ॥ नबाधिजेयोगिराज ॥ ७४ ॥ अग्निमाजीजेंपडिलें ॥ तृणकाष्ठाग्नीचीआतळे ॥
तैसेंपूर्णबोधेंसिब्रह्मझालें ॥ प्रपंचजात ॥ ७५ ॥ प्रवेशतांआपुल्याअंतःपुरीं ॥ रायातेंकवण
निवारीं ॥ जरीराखणाइतसहपरिवारी ॥ असतीकोटिसंख्या ॥ ७६ ॥ तैसीसंप्रज्ञातसमाधी ॥
प्रवेशतांकवणनिषेधो ॥ पूर्णबोधाशींनिजबोधी ॥ तेंस्वतंत्रकीं ॥ ७७ ॥ असतांइन्द्रियापार ॥
परीतोब्रह्मरूपेंव्यवहार ॥ पूर्णबोधासीसंसार ॥ परमार्थचि ॥ ७८ ॥ एवंद्विवासमाधीविया ॥
तैसीचालतांनेतीघडोया ॥ तळींउपरजाणवितीतया ॥ उपनिषदें ॥ ७९ ॥ तोसर्वेश्वराचा
अवतार ॥ जाणपूर्णबोधेंयोगींद्र ॥ कटाक्षमात्रेंसंसारज्वर ॥ फिटेजयाचेनी ॥ ८० ॥ तणेंसी

दर्शनस्पर्शन ॥ जयासीघडेसंभाषण ॥ तयाचेंपापविध्वंसन ॥ तेंहोयक्षणमात्रें ॥ ८१ ॥
सकलहीतपेंतीर्थें ॥ भवनिरासींनव्हतीसमर्थें ॥ तेंकरावेंश्रीगुरुनाथें ॥ एकेंपूर्णबोधेंची ॥ ८२ ॥
ऋषभदेवाचियेपरी ॥ निर्विकल्पदशाउठेजरी ॥ तेंब्रह्मज्ञानाचाग्रासकरी ॥ ब्रह्मचिन्मात्रजें ॥
॥ ८३ ॥ कर्मशेषेंदेहींवर्तती ॥ परीतेकर्मबंधनेणती ॥ देहींविदेहमुक्ती ॥ ऐसेंयातेंह्मणिजे ॥८४॥
विदेहमुक्ताचेंशरीर ॥ चिरकालनव्हेस्थीर ॥ तयेचरमदशेचायोगेश्वर ॥ विरळाचिपैं ॥ ८५ ॥
निर्विकल्पदशेविण ॥ जीवन्मुक्ताचेंकांहींचनव्हेन्यून ॥ तेंब्रह्मचिहोतीआपण ॥ तेथेंन्यूनतें
काय ॥ ८६ ॥ ब्रह्मैवसन्ब्रह्माप्येति ॥ विमुक्तश्चविमुच्यतइति ॥ हेंश्रुतिद्वयजीवन्मुक्ति ॥
बोलिजेलपूर्णबोधासी ॥ ८७ ॥ निर्विकल्पदशेविणसुटिका ॥ जरीनहोतीपैंऐका ॥ तरी
कांनराहतीशुकादिकदेखा ॥ तेथविषयीं ॥ ८८ ॥ नसुटतीजेचरमदशेविण ॥ ऐसेंबोलती
विवेकहीन ॥ तयाधीटवादियातेंकवण ॥ दंडीतसे ॥ ८९ ॥ शुकोमुक्तोवामदेवोमुक्त ॥
हेंश्रुतिवाक्यअसेबोलत ॥ शुकनेणेतरीभागवत ॥ कवणेंनिरूपिलें ॥ ९० ॥ ऋषभदेवप्रति
पाद्यें ॥ हेंश्रुतीचेनिसंवादें ॥ वामदेवादिकब्रह्मानंदें ॥ निवालेपैं ॥ ९१ ॥ वामदेवादियोगे
श्वर ॥ नव्हतीअंधमुकेबधिर ॥ निर्विकल्पदशानिरंतर ॥ हेंतंवतयासीनाहीं ॥ ९२ ॥

तरीवेदींजीवन्मुक्तबोलती ॥ तेथविपर्यीनाहींउपपत्ती ॥ ह्मणुनिसांडींदेहभ्रांती ॥ संशयरूप ॥
॥ ९३ ॥ प्रत्यक्षादिकप्रमाणें ॥ तयांसीसंभवतोदूषणें ॥ तरीश्रुतिवाक्यासीकवणें ॥ आरो
पिजेल ॥ ९४ ॥ काचआणिकमलादिक ॥ प्रत्यक्षासीदोषदेख ॥ तयातेंहीनविवेक ॥ मानिती
प्रमाणें ॥ ९५ ॥ पांचवेंजेंअनुमान ॥ तयासीप्रत्यक्षअसेदूषण ॥ तयासीस्वतंत्रकवण ॥
निगमींबोलिले ॥ ९६ ॥ अर्थातींउपमान ॥ तेथेंसादृश्यादिप्रमाण ॥ ह्मणुनिसत्तप्रमाणजाण ॥
वेदेंबोलिजे ॥ ९७ ॥ तथापिश्रुत्यनुसारें ॥ अप्रमाणेंहोतीप्रमाणांतरें ॥ ह्मणुनिस्वतंत्रप्रमाण
चतुरें ॥ वेदजाणावा ॥ ९८ ॥ प्रमाणांतराचीअपेक्षा ॥ श्रुतीसीनाहींविवक्षा ॥ ह्मणुनि
निरापेक्षा ॥ तूंचिएक ॥ ९९ ॥ वेदासीमानीअखंड ॥ तेंनमानितीजेपाखंड ॥ तयाधीटवादियाचें
तोंड ॥ कायनिवांतराहे ॥ १०० ॥ आतांअसोहायुक्तिप्रसंग ॥ जीवन्मुक्तसर्वत्रनिःसंग ॥
सरेकर्मप्रारब्धवेग ॥ तंवचिवर्ते ॥ १ ॥ प्रारब्धसंचितक्रियमाण ॥ हेंत्रिविधकर्मजाण ॥
तेंकर्मकैसेंकवण ॥ सांगिजेल ॥ २ ॥ जेणेंकर्मआरंभिलें ॥ तेणेंस्थूळदेहनिपजलें ॥ तेंदेहारंभ
कबोलिलें ॥ शुभाशुभकर्म ॥ ३ ॥ यास्थूळदेहानंतरें ॥ होतीजियाशरीरें ॥ तयांसीहेतुकर्म
विचित्रें ॥ तियेसंचितेंजाणावीं ॥ ४ ॥ जेंजेंकर्मसंचित ॥ फळव्यावयाहोयउदित ॥ तेंजाणावें

जाणत ॥ देहारंभक ॥ ५ ॥ स्थूलदेहेंकिजतअसिजे ॥ तेंक्रियमाणकर्मबोलिजे ॥ येणेंत्रिविधें
नबाधिजे ॥ तोयोगिराज ॥ ६ ॥ सुखदुःखाचेनिसमयोगें ॥ प्रारब्धकर्मक्षयासीजायवेगें ॥
जीवन्मुक्तह्मणेउगें ॥ गर्भवासातें ॥ ७ ॥ संचितकर्मासीअंत ॥ ज्ञानाग्नीनेंहोयनिभ्रांत ॥
जैसास्वप्नींचावृत्तांत ॥ जळेप्रबोधमात्रें ॥ ८ ॥ कर्मेंजींक्रियमाणें ॥ तींज्ञानोत्पत्तीहोतीलीनें ॥
यातीहींसंबंधीअकर्तेंपण ॥ आथीचिना ॥ ९ ॥ एवंकर्मपाशत्रिविधु ॥ ज्ञानाग्नीनेंहोयदग्धु ॥
ह्मणुनिमागुताभवसिंधु ॥ नाहींब्रह्मविदासी ॥ ११० ॥ देहींअसतांविदेह ॥ तेथेंदेहांतीं
कवणसंदेह ॥ ह्मणुनित्रिभुवनींनिःसंदेह ॥ तूंचिएक ॥ ११ ॥ स्वप्नींचियासिंहाचाठसा ॥
प्रबुद्धासींआभासेजैसा ॥ तोवियोगियाचेंशरीरसहसा ॥ असतूंचिअसेना ॥ १२ ॥ ततोन
विचिकित्सती ॥ ऐसेंश्रुतिअसेबोलती ॥ जरीजीवन्मुक्ताचीस्थिती ॥ कैसीनिरूपावी ॥ १३ ॥
आतांअसोतजीवन्मुक्त ॥ स्वस्वरूपातेंअनुभवित ॥ प्रपंचातेंअसेदेखत ॥ ब्रह्मरूपत्वें ॥ १४ ॥
जयाचेवेदबंदीजन ॥ तेंतूंब्रह्मनिरंजन ॥ होसीआपणयाआपण ॥ विश्वाकारेंतूं ॥ १५ ॥
जेंआत्यंतिकनिर्मळ ॥ परब्रह्मकेवळ ॥ तेंचितूंसकळ ॥ विश्वाकारें ॥ १६ ॥ नातरीघृता
चियाटांका ॥ जैसियाघृताच्याकणिका ॥ तेसेंब्रह्मतूंव्यापका ॥ जगदाकारें ॥ १७ ॥

जगजीवईश्वर ॥ तेथेंनाहींहाव्यवहार ॥ तेंतूंनिर्विकार ॥ परब्रह्म ॥ ११८ ॥ ऐसेंस्वरूपनिरू
पितां ॥ शिष्यासीझालीतन्मयता ॥ तूष्णीभूतझालावक्ता ॥ गुरुवचनाप्रती ॥ ११९ ॥
ब्रह्मानंदसागरीं ॥ मुरालीचित्तलहरी ॥ तेथेंचिउपमाकवणकरी ॥ तयासमाधीसुखाची ॥
॥ १२० ॥ ऐसागुरुशिष्यसंवाद ॥ म्यांकेलाविनोद ॥ ह्मणतीराजयोगीसिद्ध ॥
मुकुंदराज ॥ १२१ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिंधौसंहारक्रमेगुरुशिष्यसंवादेमहाद्वैतप्रतिपादनंनाम
नवमप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ९ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ आतांईयेनिरूपणीं ॥ जीवशीवगेलेहारपुनी ॥ तेंउरलेंनिदानीं ॥
आत्मरूप ॥ १ ॥ तेंतंवतुजअनुभविलें ॥ पुसणेंसांगणेंनाहींउरलें ॥ तथापिप्रांजळकरूनिसां
गितलें ॥ पाहिजेतरीऐक ॥ २ ॥ बोलणेंतरीघडे ॥ परीमौनमुद्रातोंनमोडे ॥ हेंबोलणेंतेणेंपाडें ॥
जाणिजेस ॥ ३ ॥ आत्मस्वरूपकींलक्षण ॥ तूंऐसेंआक्षेपिसीवचन ॥ तरीब्रह्मींचोखूण ॥
जेसच्चिदानंद ॥ ४ ॥ ब्रह्मतरीअद्वय ॥ तेथेंहेंपदत्रय ॥ कैसेंशोभेलहाविस्मय ॥ करणेंचिनलगे ॥
॥ ५ ॥ सतह्मणिजेशाश्वत ॥ तेंचिज्ञानह्मणूनिचित्त ॥ तेंचिस्वरूपयाळागींह्मणिजेत ॥
आनंदऐसें ॥ ६ ॥ ऐकेंप्रकारांतरेंनिरूपण ॥ अस्तिभातिप्रियपण ॥ हेंपदत्रयमिळून ॥ एकलें

ब्रह्म ॥ ७ ॥ अस्तिम्हणिजेआहे ॥ भातिम्हणिजेप्रकाशरूपहोय ॥ आणिआपणप्रिय ॥
अद्वयत्वें ॥ ८ ॥ यदस्तितद्भाति ॥ ऐसीअसेवेदश्रुती ॥ जेंआहेतेंचिप्रकाशरूपम्हणती ॥
तेंचिप्रिय ॥ ९ ॥ आद्यत्रयब्रह्मरूप ॥ ऐसेंशास्त्रबोलेस्वरूप ॥ यालागींवेगळेपणाचेंमाप ॥
धरूंनये ॥ १० ॥ सत्यंज्ञानमनंतंब्रह्म ॥ उपनिषद्वाक्यपरम ॥ तेंब्रम्हींचेंसांगितलेंवर्म ॥
परीत्रिधानव्हे ॥ ११ ॥ सच्छब्देंनित्यसन्मात्र ॥ ज्ञानशब्देंप्रासिरूपचिन्मात्र ॥ आनंदशब्दें
स्वानंदमात्र ॥ परब्रम्हतें ॥ १२ ॥ जैसाशुद्धआणितेजोमय ॥ ऊष्माभिन्ननिपदत्रय ॥ सूर्यतरी
अद्वय ॥ संचलाअसे ॥ १३ ॥ शुद्धआणिप्रकाशमय ॥ सीतलताभिन्ननिपदत्रय ॥ तरोचंद्रतंव
अद्वय ॥ संचलाअसे ॥ १४ ॥ श्वेततैसीचनम्र ॥ नम्रतीचीमधुर ॥ मधुरतीचीसाखर ॥ वेगळी
नसे ॥ १५ ॥ शुभ्रतोचिमृदू ॥ मृदूतोचिमकरंदू ॥ परीकर्पूरतंवअभेदू ॥ एकलाअसे ॥ १६ ॥
आरक्तआणिघन ॥ किरणफांकतीसंपूर्ण ॥ ऐसीयेपरींचेंरत्न ॥ एकलेंचिअसे ॥ १७ ॥ हिरवी
आणिसघन ॥ प्रभाफांकेहरितवर्ण ॥ परीतेपाचएकलीजाण ॥ अभिन्नत्वें ॥ १८ ॥ पिंगळा
आणिसुगंध ॥ अमृताऐसाअसेस्वाद ॥ परीअंबातंवप्रसिद्ध ॥ एकलाची ॥ १९ ॥ काळी
आणिकठिण ॥ वरीचक्रेंसुलक्षण ॥ परीगंडकीतवअन्य ॥ नव्हेजैसी ॥ २० ॥ नेत्रींसावळी

घ्राणीसुगंध ॥ जिव्हेसीअपूर्वस्वाद ॥ परीतुळसीमंजिरीस्वतःसिद्ध ॥ एकलीच ॥ २१ ॥ एवं नानाप्रमाणीं ॥ नानादृष्टांतसाधनीं ॥ सच्चिदानंदनिरूपणीं ॥ दुसरेंनाहीं ॥ २२ ॥ ग्रंथांतरीं निरूपणऐसें ॥ जेंअसज्जडदुःखअसे ॥ तयाचेंनिनिरासें ॥ सच्चिदानंद ॥ २३ ॥ तरीअसज्जड दुःखनासे ॥ ब्रम्हआलेंसच्चिदानंददशें ॥ ऐसेंम्हणतांआलेंहांसें ॥ महानुभावा ॥ २४ ॥ अहो ब्रम्हसच्चिदानंदनसतें ॥ तरीअसदादिकासयानेंनिरसतें ॥ म्हणुनिहेंआइतें ॥ सच्चिदानंद ॥ २५ ॥ सूर्यअंधारातेंनासी ॥ तेव्हांप्रकाशत्वयेत्यासी ॥ ऐसेंनव्हेप्रकाशराशी ॥ पहिलाचिअसे ॥ २६ ॥ छायेवरूनिपुरुषाचेंरूप ॥ कींपुरुषावरूनिछायेचेंहोयमाप ॥ छायेसीलयोद्भवआरोप ॥ पुरुष जैसातैसा ॥ २७ ॥ ऐसाहापरमपुरुष ॥ जेथेंछायेमायेचानाहींभास ॥ सच्चिदानंदस्वरूपसोस ॥ तोहीनाहीं ॥ २८ ॥ मुळींअसज्जडदुःखनाहीं ॥ तेसच्चिदानंदम्हणुंकाई ॥ परीनम्हणतांठाईच्या ठाई ॥ सच्चिदानंद ॥ २९ ॥ यालागींसत्तेंचिचित ॥ चित्तेंचिआनंद ॥ पदत्रयींअभेद ॥ एकलीवस्तु ॥ ३० ॥ एकमेवाद्वितीयंब्रह्म ॥ नेहनानास्तिकिंचनहेंवर्म ॥ तुजजाहलेंसुगम ॥ सद्गुरुकृपें ॥ ३१ ॥ जेव्हांपरोक्षपूर्णचैतन्य ॥ तेव्हांध्येयारोक्षप्रत्यक्चैतन्य ॥ आतांअपरोक्ष पूर्णचैतन्य ॥ प्रत्यकचैतन्यासांगकोठें ॥ ३२ ॥ जेव्हांप्रत्यक्चैतन्यनाहीं ॥ तेव्हांशिष्यत्वकैंचें

काई ॥ गुरुत्वहीठांईचेठाई ॥ पारुशलेंकीं ॥ ३३ ॥ ऐकूनिशिष्यशिरोमणी ॥ माथाठेवीसद्गुरु
चरणीं ॥ म्हणेब्रम्हसुखाचीशिराणी ॥ पुरविलीस्वामी ॥ ३४ ॥ मजमाझियानिरूपणीं ॥
सुखकेलेंपीयूषपानीं ॥ ब्रम्हासीब्रम्हत्वज्याचेनी ॥ तोतूंसद्गुरु ॥ ३५ ॥ मजब्रम्हत्वाचीनाहीं
चाड ॥ तुझेंभजनअत्यंतगोड ॥ भजनेंवीणकोड ॥ कांहींनाहीं ॥ ३६ ॥ तेंतुझेंभजनकैसें ॥
जेथेंशिष्यपणचिनुमसे ॥ ऐसेंअकृत्रिमएकरसें ॥ सुगमजेकां ॥ ३७ ॥ सुगमतुझियेकृपें
करूनी ॥ तूंउदासतेंदुर्गमजनीं ॥ ऐसीभक्तीमजलागुनीं ॥ दीधलीचदेई ॥ ३८ ॥ तुझेभक्तीनें
ऐसेंकेलें ॥ तेंमीनविसंबेपाउलें ॥ ऐसेंम्जदिधलें ॥ पाहिजेदेवा ॥ ३९ ॥ तुझेठाईप्रेमभाव ॥
जीवगेलापरीतेनजाव ॥ ऐसाप्रार्थिलागुरुदेव ॥ शिष्यरायें ॥ ४० ॥ तंवतोअनाथाचानाथ ॥
सद्गुरुजोसमर्थ ॥ ह्मणेसर्वसिद्धांतमथितार्थ ॥ तुजचीपावला ॥ ४१ ॥ हेंवेदाचेंसर्वस्व ॥
येथेंपाखंडियानाहींविश्वास ॥ जेंब्रह्मप्राप्तीवरीभक्तीचासोस ॥ कायह्मणुनी ॥ ४२ ॥ तरीब्रह्म
प्राप्तीचीपदवी ॥ तिहींकानींचीऐकावी ॥ परीसद्गुरुभजनेंवीणअनुभवी ॥ नव्हतीचकीं ॥ ४३ ॥
तेआपुलीयाचिमती ॥ नानापरीच्यायुक्तीचाळिती ॥ परीसाधुवचनींचित्तवृत्ती ॥ देतीचना ॥
॥ ४४ ॥ ज्यांसीनाहींसाधुभजन ॥ त्यांसीहेंतत्त्वज्ञान ॥ उपदेशूंनयेपयःपान ॥ भुजंगाजसें ॥

॥ ४५ ॥ ऐसेंऐकूनिअनुशासन ॥ म्हणशीलमीधरोनमौन ॥ हेंहीनकरावेंआपण ॥ प्राप्तपुरुषें ॥
॥ ४६ ॥ शुद्धसात्विकगुरुभक्त ॥ शुद्धमतीआणिविरक्त ॥ ऐशियाशिष्यासीयथोक्त ॥ उपदेशकरीं
॥ ४७ ॥ तरीउपयोगहोईल ॥ अन्यथावायांजाईल ॥ परीतुझीस्तुतोवाढेल ॥ किंवाढळे
लऐसेंनाहीं ॥ ४८ ॥ तुझियेसहजस्थितीमाजीपाहीं ॥ पात्रापात्रआलेंचीनाहीं ॥ तथापी
उपदेशसमर्थी ॥ पात्रापात्रविचार ॥ ४९ ॥ पूर्वीलजेमहानुभाव ॥ तैसाआचारतैसाचि
भाव ॥ तैसाचितयाअनुभव ॥ प्राप्तहोय ॥ ५० ॥ यालागींमूळगुरुआरंभून ॥ कीजेपूर्व
जांचेंकथन ॥ आणिसांगिजेलत्यांचेंआचरण ॥ ह्मणेमुकुंदराजयोगी ॥ ५१ ॥ इतिश्रीमद्विवेकासिं
धौसंहारक्रमेगुरुशिष्यसंवादेसच्चिदानंदपदत्रयविवरणंनामदशमप्रकरणंसमाप्तम् ॥ १० ॥ ॥
श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ परमात्मासर्वेश्वरु ॥ जोसर्वज्ञपरात्परु ॥ तोचिएकआदिगुरु ॥ सकळ
जीवांसी ॥ १ ॥ तयाचेनिप्रसादें ॥ सनकादिकयोगिवृंदें ॥ तरलेलीलाविनोदें ॥ भवसागर ॥ २ ॥
तेथीलअनुग्रहजरीघडे ॥ तरीज्ञानहोयरोकडें ॥ मगसंसाराचेंसांकडे ॥ तेंकवणासीपैं ॥ ३ ॥
ईश्वरअनुग्रहाविण ॥ नाहींपापनिकृंतन ॥ ह्मणुनितोचिएकजाण ॥ भवनिरसनासी ॥ ४ ॥
जैसादीपापासावदीप ॥ तेथेंनाहींआणिकआरोप ॥ निजतेजेंअन्यरूप ॥ मुख्यबिंबाचितें ॥ ५ ॥

वातीचेदळवाडे ॥ तेणेदीपअन्यअन्यघडे ॥ परीतेजतेंएकचिफुडें ॥ मुख्यदीपाचें ॥ ६ ॥
एकादीपाचाप्रकाश ॥ घरोघरींहोयबहुवस ॥ पराउणीवचासोस ॥ नाहींमुख्यदीपीं ॥ ७ ॥
तैसाईश्वरासीसबंध ॥ जयाघडेदैवेंसिद्ध ॥ तोजाणावाप्रसिद्ध ॥ ईश्वरावतार ॥ ८ ॥ याचिपरी
शिष्यपरंपरा ॥ तेजाणईश्वरावतार ॥ अज्ञानाचेअंकुर ॥ तेथेंआथीचिना ॥ ९ ॥ ईश्वराचाज्ञान
दाहक ॥ जेथेंप्रगटलानिःशेष ॥ तेथेंजीवित्वाचाकलंक ॥ उरेलकैसेनी ॥ १० ॥ ज्ञानविग्रहो
ईश्वर ॥ तोचिझालायोगेश्वर ॥ तेथेंदेहद्वयाचाव्यवहार ॥ तोतंवसाचनव्हे ॥ ११ ॥ सृजीतसृ
ष्ट्यादिकार्य ॥ ईश्वराचेंसकळऐश्वर्य ॥ हेंजाणावेंबहुआश्चर्य ॥ जयाचेंतेणेंचिपैं ॥ १२ ॥ सृष्ट्यादि
कार्यकरणें ॥ तेंयोगेश्वरकांनेणे ॥ ऐशाआक्षेपींशाहाणें ॥ तेंऐकजसु ॥ १३ ॥ योगेश्वराचेंदेह
द्वय ॥ तेतंवअविद्यामय ॥ तरीनिपजेलसृष्ट्यादिकार्य ॥ कैसेंनिपां ॥ १४ ॥ परब्रह्मींअसतां
व्यापार ॥ सृष्ट्यादिकार्यकरीयोगेश्वर ॥ हाअशेषमायिकव्यवहार ॥ नाहींशुद्धचैतन्यीं ॥ १५ ॥
परब्रह्मींचेनिअंगलगें ॥ सृष्ट्यादिकार्यमायाकरूंलागे ॥ ततयेचेनियोगें ॥ आरोपितीईश्वरीं ॥ १६ ॥
आणिअविद्येचेंमहिमान ॥ तेंतंवअत्यंतहीन ॥ ह्मणूनिसृष्ट्यादिनिर्माण ॥ नघडेयोगेश्वरीं ॥ १७ ॥
आणीकएकविचार ॥ साचनव्हेसृष्ट्यादिव्यापार ॥ तोहीएकसंसार महास्थूल ॥ १८ ॥

आतांअसोहायुक्तिविस्तार ॥ सृष्टयादिकार्यकरीजगदीश्वर ॥ तोहीकरीतसेयोगेश्वर ॥ तेणेंचि
न्यायें ॥ १९ ॥ एकचिजगदीश्वर ॥ उपाधिवशेंविश्वाकार ॥ तैंईश्वरेंसीकैंचेंअंतर ॥ जीवन्मु
क्तासी ॥ २० ॥ ईश्वरींचेंईश्वरपण ॥ तेथेंहेंचिपरमकारण ॥ जेंनलभेआपणयाआपण ॥ कव
णेकाळीं ॥ २१ ॥ स्वरूपातेंविसरतां ॥ तरीईश्वरकवणबोलिजेता ॥ जीवाचियापरीसोसिता ॥
यातायाती ॥ २२ ॥ ह्मणोनिज्ञानविग्रहीईश्वरु ॥ तोचिब्रह्मविदगुरु ॥ तेथेंकरितांअन्यथा
विचारू ॥ असेमहादोष ॥ २३ ॥ यस्यदेवेपराभक्ति ॥ यथादेवेतथागुरौश्रुति ॥ ईश्वरगुरूसी
एकयस्थिती ॥ उपदेशीतसे ॥ २४ ॥ कवणएकमहामूर्ख ॥ गुरूसीदेखेजीवत्वाचातक ॥ तया
सीहोयमहानर्क ॥ रौरवादिक ॥ २५ ॥ जयाचेंनिभवव्यथातुटे ॥ अज्ञानापासूनिसुटे ॥ तो
ईश्वरहेंनघटे ॥ कायह्मणुनी ॥ २६ ॥ गुकारतोअज्ञानअंधकार ॥ तयासीनिरासकरीरुकार ॥
करितसेअज्ञानाचासंहार ॥ ह्मणोनितोगुरुह्मणिजे ॥ २७ ॥ गुरुतोवस्तघनवट ॥ लघुत्वेंबोली
हकुवट ॥ गुरुतोब्रह्मनिघोट ॥ ह्मणुनिगुरुह्मणिजे ॥ २८ ॥ आतांअसोहामतिप्रकाश ॥ शिष्य
जाणागुरुवंश ॥ तेथेंधरावाविश्वास ॥ ईश्वरबुद्धी ॥ २९ ॥ जंवनेणिजेगुरुसंतती ॥ तंवनफिटे
अज्ञानगती ॥ नप्रकटेस्वयंज्योती ॥ ब्रह्मसूर्य ॥ ३० ॥ वेदशास्त्रपुराण ॥ तयासीबोलतीअधः

पतन ॥ जयासिनाहींपरिज्ञान ॥ गुरुपरंपरेचें ॥ ३१ ॥ ह्मणुनिशिवादिगुरुपर्यंत ॥ जाणावेते
अवधूत ॥ जेअमूर्तमूर्तिमंत ॥ परब्रह्म ॥३२॥ परीसांगिजेतीअवधूत ॥ जेनिजानंदभरित ॥ जयाची
महिमाविख्यात ॥ लोकत्रयीं ॥ ३३ ॥ तरीआदिगुरुश्रीआदिनाथ ॥ तेथूनिश्रीहरीनाथ ॥ तयाचा
शिष्यरघुनाथ ॥ जोगुणसिंधु ॥३४॥ तयासिद्धाचेंचरित्र ॥ सांगिजेलविचित्र ॥ महापातकछेदनप
वित्र ॥ श्रवणमात्रें ॥ ३५ ॥ जीवाचेंअंतःकरण ॥ झालेंकलिमलिन ॥ ह्मणुननप्रगटेआत्म
ज्ञान ॥ स्वस्वरूपाचें ॥ ३६ ॥ तेवेळींकृपाळूबाचाराणा ॥ जीवांचोकरावयाससोडवणा ॥
अवतरलाआपण ॥ श्रीवैकुंठनाथ ॥ ३७ ॥ बाणगंगेच्यातीरीं ॥ मनोहरअंबानगरी ॥ तेथें
प्रगटलेश्रीहरी ॥ जगदीश्वर ॥ ३८ ॥ माध्यंदिनींशाखे ॥ अवतारकेलापरमपुरुषें ॥ चांपेगो
रटेंनिवेशें ॥ अतिमनोहर ॥ ३९ ॥ श्रीवत्सपदलपविलें ॥ दक्षिणजंवेसमाविलें ॥ कलयुगीं
अवतरणकेलें ॥ ह्मणुनियां ॥ ४० ॥ वर्ततांमनुष्यवेशें ॥ तयातेंकोणोचनोळखे ॥ प्रत्यक्षनि
धाननदेखे ॥ जैसादैवहीन ॥ ४१ ॥ जयाचेंनामसंकीर्तन ॥ करितांपापनिकृंतन ॥ तयासी ॥३४॥
मेखलाबंधन ॥ पिताकरिताझाला ॥ ४२ ॥ वेदशास्त्राचाअभ्यास ॥ जयासीकरितांनलगे
आयास ॥ जोचतुर्विधवाचेचाईश ॥ तेथेंविस्मयकैंचा ॥ ४३ ॥ हरिनामेंसाक्षात ॥ अवतरला

अनंत ॥ तेर्थांचीमहिमाविख्यात ॥ भविष्योत्तरपुराणींबोलिली ॥ ४४ ॥ माझीअतिमंद
वाणी ॥ मीमहिमाकायवाखाणी ॥ जोवर्णितांवेदशास्त्रपुराणीं ॥ अगाधमहिमा ॥ ४५ ॥ जै
साश्रीकृष्णाचाअवतारु ॥ तेणेंसंदीपनकेलागुरु ॥ वाराणसीयेशंकरु ॥ तेणेंप्रसन्नकेला ॥ ४६ ॥
बारावर्षेंपाशुपत ॥ आचरलामहाव्रत ॥ तेणेंपार्वतीसहित ॥ शंभूप्रसन्नकेला ॥ ४७ ॥ नातरी
दत्तात्रयमुनीश्वर ॥ जोमहाविष्णुचाअवतार ॥ तेणेंप्रसन्नकेलागुरुशंकर ॥ गौतमतीरीं ॥ ४८ ॥
तयाचीपरीअतिगहन ॥ हरीनेंआदरिलेंअनुष्ठान ॥ तेणेंतपेंत्रिभुवन ॥ पोळतेंझालें ॥ ४९ ॥
मगआपुलेनिइच्छावशें ॥ अनुष्ठानाचेनिदशांशें ॥ हवनआरंभिलेंपरेशें ॥ हरीनेंमहाकुंडीं ॥ ५० ॥
तेथेंमहाधूमप्रकटला ॥ गगनासीउपरमला ॥ तोजैसाजाणुनिघाला ॥ श्रीमहादेवासी ॥ ५१ ॥
होमधूम्रेंशामळ ॥ झालेंनभमंडळ ॥ तिळाहुतींचापरिमळ ॥ फांकेदाहीदिशें ॥ ५२ ॥ तंवहो
तासमवेत ॥ हवनकरीहरिनाथ ॥ नवग्रहपरिवारीत ॥ पुरंदरजैसा ॥ ५३ ॥ झालीहोमाची
समाप्ती ॥ मगआदरिलीपूर्णाहुती ॥ तेथेंप्रगटलास्वयंज्योती ॥ घृतधारेसरिसा ॥ ५४ ॥ ज्या
पूर्णाहुतीज्वाळा ॥ गगनचुंबितविशाळा ॥ कनकवर्णसोज्वळा ॥ मजतैशीगमली ॥ ५५ ॥
नातरीस्रष्टयानेंकनकदंड ॥ गगनछत्रारोविलाप्रचंड ॥ तेथेंप्रगटेचंद्रचूड ॥ ह्मणूनियां ॥ ५६ ॥

जैसीगगनाच्यादेऊळीं ॥ ज्वाळाशिवलिंगप्रगटली ॥ मगस्नपनविधीआरंभिली ॥ हरीनेंघृतधारें
॥ ५७ ॥ असोतियेज्वाळेआंत ॥ शंभूप्रगटलानभीह्मणत ॥ जोभक्तांचावेळाइत ॥ कृपासिंधू ॥
॥ ५८ ॥ तिन्हीदेवगुणमूर्ति ॥ तयादेवांचियाशक्ती ॥ तोदेखिलास्वयंज्योती ॥ श्रीआदि
नाथ ॥ ५९ ॥ मगहरीसीगाढआलिंगन ॥ दिधलेंजगदीश्वरेंआपण ॥ क्षणएकदोघेझालेलीन ॥
आनंदसागरीं ॥ ६० ॥ सुखासीमहासुखभेटलें ॥ किंवास्वानुभवासीपडपजोडिलें ॥ तैसेआ
नंदेंफुंजोंलागले ॥ हरिशंकरते ॥ ६१ ॥ जैसाझालियाविद्युल्लतापात ॥ जगहोयविकलित ॥
तैसेरुद्रतेजेंमूर्छित ॥ झालेऋत्विजगण ॥ ६२ ॥ तेथेंकायवर्तलें ॥ तेंहोतांनाहींजाणिलें ॥ तरी
तेथेंजेंवितलें ॥ तेंअवधारिजे ॥ ६३ ॥ मगसदाशिवेंजाणितलें ॥ तंवहरीनेंविनविलें ॥ जोप्रेम
देईआपुलें ॥ श्रीआदिनाथा ॥ ६४ ॥ जोतुमचियाकृपेचेलवलेशें ॥ फिटलेंजीवाचेंअज्ञान
पिसें ॥ केलेंसाम्राज्यपदआपैसें ॥ गीवसीनपावे ॥ ६५ ॥ ब्रह्मयासीब्रह्मपद ॥ विष्णुसीविष्णु
पद ॥ रुद्रासीरुद्रपद ॥ प्रसादेंजयाचेनी ॥ ६६ ॥ जयाचियासत्ता ॥ सकळजीवांसीआस्ति
कता ॥ तेंपरमचैतन्यतत्वता ॥ तूंचिएक ॥ ६७ ॥ जेथींचियाज्ञप्तिकळा ॥ जीवासीजाणिवे
चासोहळा ॥ तेंपरमचैतन्यकेवळा ॥ तूंचिएक ॥ ६८ ॥ द्विपदादिकेंदेहनगरें ॥ रचूनिवस

विलींतुवांशंकरें ॥ तेथेंअहंतेचेबडिवारें ॥ झालासीजीवरूप ॥ ६९ ॥ स्वस्वरूपींनविटत ॥
असतीतूंसकळहेत ॥ जैसाक्षीराब्धीउचंबळत ॥ निजतरंगीं ॥ ७० ॥ तत्वतातूंनिर्विकार ॥
परब्रह्मनिराधार ॥ तेणेंतुवांअधिष्ठिलासाकार ॥ सुंदरमूर्तिहे ॥ ७१ ॥ शांभवीतुझ्यावामांगीं ॥
विश्वमंगलतत्वांगीं ॥ अविनाशपणेंतुजभोगीं ॥ शिवानंदहे ॥ ७२ ॥ तूंचैतन्यरूपहेचिती ॥
स्वसंवेद्यहेस्थिती ॥ तूंपरमानंदहेअनुभूती ॥ स्वयंप्रकाश ॥ ७३ ॥ तुह्मीपरौतेंपरौतें ॥ दोघें
निजानंदभरितें ॥ अमूर्तझालामूर्तिमंतें ॥ भक्तानुग्रहासी ॥ ७४ ॥ जेपडलेसंसारघोरबंदीं ॥
नेणतीआपुलीशुद्धी ॥ जयजयकरुणानिधी ॥ तुवांताराविंजी ॥ ७५ ॥ तरीज्ञानद्यावेंस्वानुभव ॥
जेणेंचुकतीभवार्णव ॥ भेटेनिराकारनिरवयव ॥ परब्रह्मजें ॥७६॥ ऐसेंहरीनेंविनविलें ॥ तंवमहादे
वेंहास्यकेलें ॥ हेंसिद्धचिकायमागितलें ॥ सर्वज्ञरायातुवां ॥७७॥ तथापितुझाविनोद ॥ तरीदीजे
केवळनिजबोध ॥ आणिकहीवरप्रसाद ॥ मागशीजो ॥ ७८ ॥ तुझीयासंप्रदायाचीउडी ॥ पडे
लजयाचेहृदयकुंडीं ॥ तयासीज्ञानाचीसांकडीं ॥ कांहींचनाहीं ॥ ७९ ॥ तुझ्यावचनींधरिती
विश्वास ॥ तयांसीनाहींगर्भवास ॥ तयाचाअभिमानीमीमहेश ॥ ह्मणवूनिथा ॥ ८० ॥ माझें
ज्ञानप्रगटेल ॥ तुझ्यावदनींप्रकाशेल ॥ तेंशिष्यदेहींसंक्रमेल ॥ गुरुकृपाद्वारें ॥ ८१ ॥ ऐसें

आदिनाथबोलिले ॥ तंवहरीनेंमुखपसरिलें ॥ तेथंतेजोमयप्रकाशले ॥ जगदीश्वर ॥ ८२ ॥
सदाशिवाचेनिकृपावेशें ॥ शांभवतेजाचेनिसमावेशें ॥ तेवेळींचित्तसमरसें ॥ हरीचेंपरब्रह्मी ॥
॥ ८३ ॥ निर्विकल्पसमाधीप्रगटली ॥ दृष्टीअर्धोन्मीलितझाली ॥ अहंतानिःशेषनिमाली ॥
ब्रह्मानंदसागरीं ॥ ८४ ॥ प्राणाचेंस्फुरणस्फुंदन ॥ मनासरिसेंझालेंलीन ॥ तेथींचियाआनं
दातेंकवण ॥ निवडीलपैं ॥ ८५ ॥ जैसेंमहाप्रळयींजळ ॥ उठलियाभरेब्रह्मगोळ ॥ तेथेंबुडाले
सकळ ॥ कोणजाणे ॥ ८६ ॥ तेथंब्रह्मानंदेंचेववितें ॥ आणिकनाहींराखतें ॥ ब्रह्मानंदाचि
आपणातें ॥ अनुभवितसे ॥ ८७ ॥ एकाचीजिव्हाअमृतेंविटे ॥ तयासीअन्नरसाचापांगफिटे ॥
कांहींएकहेउपमाघटे ॥ तयास्वानुभवासी ॥ ८८ ॥ नातोक्षीरसागरू ॥ आपुलीचवीजाणे
निर्धारू ॥ तरीहेउपमायेइलकरूं ॥ स्वानुभवासी ॥ ८९ ॥ अथवानिरालंबगगन ॥ जरीजाणे
आपुलेंपूर्णपण ॥ तरीहेउपमासामान्य ॥ तयास्वानुभवासी ॥ ९० ॥ आतांअसोहेऋत्विज
गण ॥ पडिलेहोतेसंज्ञाहीन ॥ तेहोऊनिलब्धस्मरण ॥ उठतेझाले ॥ ९१ ॥ तेथेंब्रह्मग्रहप्रग
टला ॥ तेणेंहरीसीबळीघेतला ॥ ऐसेंह्मणूनिपळताझाला ॥ होतासमूह ॥ ९२ ॥ तंवयेरीकडे
दिवसांबाविसां ॥ हरीसीसुलीनदशा ॥ मगसमाधीविसर्जूनिआपैसा ॥ उठताझाला ॥ ९३ ॥

जडचर्याआचरत ॥ पिशाचवत्खेळत ॥ निजानंदेंडुल्लत ॥ हरियोगिराज ॥ ९४ ॥ ढाळेंढाळें
चालणें ॥ विसरतविसरतबोलणें ॥ कांहींनेणोनिहांसणें. ॥ हरिनाथासी ॥ ९५ ॥ कर्मवासना
सरली ॥ विवेकींइच्छानिमाला ॥ हरीसीपूर्णदृष्टीझाली ॥ ह्मणवूनियां ॥ ९६ ॥ नाहींवस्त्र
परिधान ॥ कोणासीगोष्टीसंभाषण ॥ जेथेंथोरनाकांहींसाधन ॥ तेंआर्थीचिना ॥ ९७ ॥ त्रिका
ळींनिरंजन ॥ हरिकरीअर्चन ॥ हेंआश्चर्यसकळजन ॥ देखतेझाले ॥ ९८ ॥ समस्तदेवता ॥
घरींपुरवितीवस्तुजाता ॥ उपतिष्ठतीचिंतिता ॥ ऋद्धिसिद्धी ॥ ९९ ॥ अचिंत्यअनंतशक्ती ॥
हरीतेओळंगती ॥ महासिद्धीखेळती ॥ दृष्टिपुढां ॥ १०० ॥ जयातेंअवलोकनकरी ॥ परम
पुरुषश्रीहरी ॥ तयास्वानुभवाचीभरोवरी ॥ होयआपसयाची ॥ १ ॥ सुरेंद्रभारतीमुख्य ॥ हरी
नेंबोधिलेशिष्य ॥ परीकृपाअसंख्य ॥ फळलीरामचंद्रीं ॥ २ ॥ कृपादृष्टीसरसी ॥ समाधीप्रव
र्तलीरामासी ॥ उन्मेषघेऊनिमानसीं ॥ ब्रह्मानंदतो ॥ ३ ॥ अठरादिवसपर्यंता ॥ झालीउन्म
नीअवस्था ॥ मनाचियावृत्तीसमस्ता ॥ खुंटलीयापैं ॥ ४ ॥ मगसमाधीविसर्जिली ॥ तुरीया
वस्थाप्रवर्तली ॥ जियेचेनिसकळसृष्टीझाली ॥ शिवात्मकहे ॥ ५ ॥ वर्णाश्रमाचापांग ॥ नकरी
रामनिःसंग ॥ अखंडफळलाराजयोग ॥ ह्मणूनियां ॥ ६ ॥ कर्माचरणींआचरणीं ॥ प्रत्यवाय

गेलाजळोनी ॥ पापवासनाहेमनीं ॥ आथीचिना ॥७॥ रामगुणाचासागर ॥ कींमहिमेचाआगर ॥
ब्रह्मविद्यादेताउदार ॥ तोचिएक ॥८॥ एकमुख्यचतुरानन ॥ कींद्विभुजमधुसूदन ॥ नातोसमदृष्टी
महेशान ॥ श्रीरामचंद्र ॥९॥ गर्वरहितमहेंद्र ॥ कींऊर्मिरहितज्ञानसमुद्र ॥ नातोनिष्कलंकचंद्र ॥
श्रीरघुनाथ ॥ ११० ॥ रघुनाथाच्यागुणीं ॥ समाननाहींत्रिभुवनीं ॥ ह्मणूनितोचिएकयोगी
जनीं ॥ वंदिजेरामचंद्र ॥ ११ ॥ अनेकशिष्यांप्रतीबोधिलें ॥ तेब्रह्मसुखेंनिवाले ॥ ब्रह्मविद्येचें
तारूकेलें ॥ सकळजनांसी ॥ १२ ॥ मेघांच्याधारागणवती ॥ पृथ्वीचेपरमाणूमोजवती ॥ परी
रघुनाथाचेगुणनवर्णवती ॥ शेषादिकां ॥ १३ ॥ माझ्यामतीचाविस्तार ॥ तोविवेकमदथोर ॥
राममहिमेचापार ॥ केविंवर्णवेल ॥ १४ ॥ म्यांसांगितलीगुरुसंतती ॥ ऐकतांहोयपापनि
वृत्ती ॥ ह्मणूनिश्रद्धापूर्वकचित्तीं ॥ एकावेंपैं ॥ १५ ॥ सूर्यबाह्यतमनिरसी ॥ परीअंतरींन
प्रकाशी ॥ तेंअज्ञानतमआपैसीं ॥ फिटेगुरुप्रसादें ॥ १६ ॥ नलगेवेदशास्त्राचापांग ॥ अभ्या
सावानलगेअष्टांग ॥ जरीपाविजेराजयोग ॥ श्रीगुरुप्रसादें ॥ १७ ॥ तपतीर्थाचीडांगोरे ॥
श्रुतिस्मृतीचीकामारें ॥ त्यांचेंअज्ञानकाविरेनुरे ॥ एकेंज्ञानेंविण ॥ १८ ॥ निर्वाळलयाभक्तएक
चांग ॥ जरीआचरेलराजयोग ॥ परोनफिटतांअज्ञानपांग ॥ सुटकानाहीं ॥ १९ ॥ भक्तचक्र

चूडामणी ॥ उद्धवएकत्रिभुवनीं ॥ तोहीअपरोक्षज्ञानदेऊनी ॥ सोडविलाश्रीकृष्णें ॥ १२० ॥
भलतसेंतपकीजे ॥ भलताजपजापिजे ॥ परीज्ञानेंवीणनसुटिजे. ॥ अज्ञानबाहिर्मुखीं ॥ २१ ॥
ह्मणूनिसहसाजन्मावें ॥ ईश्वरातेंओळखावें ॥ तेणेंचित्तशुद्धिद्वारेंपावावें ॥ ज्ञानअपरोक्षतें ॥
॥ २२ ॥ भवपाशतोडितेंशस्त्र ॥ ज्ञानखड्गईश्वराचेंविचित्र ॥ परीजीवांचेंकैसेंकर्मसूत्र ॥ जीअना
वडजेथें ॥ २३ ॥ तेंस्वानुभवज्ञान ॥ नपाविजेगुरुकृपेविण ॥ ह्मणूनितेथींचेंमाहिमान ॥ अगा
धअसे ॥ २४ ॥ आतांअसोहींबोलणीं ॥ म्यांजीगुरुस्तुतीकेली ॥ तीप्रीतीपावली ॥ गुरुपरं
परे ॥ २५ ॥ मजचातुर्यदशानजोडे ॥ ह्मणूनिहेंबोबडें ॥ जैसेंऊंसदोसतीवांकुडे ॥ परीअंतरीं
रसाळ ॥ २६ ॥ श्रृंगारादिनवरस ॥ हेजेथेंदिसतीविरस ॥ तेंपरब्रह्मएकरस ॥ जाणावेंपैं ॥
॥ २७ ॥ कस्तुरीकोरकाळी ॥ परिमळतांसौभरेआगळी ॥ तैसीआर्षहीबोली ॥ परीब्रह्मसु
खाची ॥ २८ ॥ सद्यःज्ञानोत्पत्तिऐशीप्रतिज्ञा ॥ तरीतेथेंनकरावीअवज्ञा ॥ ग्रंथश्रवणमात्रें
सर्वज्ञा ॥ होइजेपैं ॥ २९ ॥ रसिकमुद्राबोलिजेल ॥ तरीग्रंथाचाविस्तारपाविजेल ॥ परीपरमार्थ
नकळेल ॥ मथिताक्षरेंविण ॥ १३० ॥ येग्रंथींचेंहेंचिआश्चर्य ॥ जेंरोकडेंस्वानुभवसौंदर्य ॥ ह्मणू
निऐकतीमुनिवर्य ॥ विवेकासिंधु ॥ ३१ ॥ जयासीनाहींप्रतीती ॥ नेणतीतर्कमुद्रेचीस्थिती ॥

तयालागींमराठियाउक्ती ॥ केलीग्रंथरचना ॥ ३२ ॥ उपार्जनाचाश्रमनेणेबाळ ॥ तयाचेमुखीं
मिष्टान्नकेवळ ॥ सुयेजेवींजननीकृपाळ ॥ अपत्यविषयीं ॥ ३३ ॥ उपनिषदाचेंनिर्मिंत ॥ काढू
निकेलाहाग्रंथ ॥ तेंचिकरीतशिष्यजात ॥ सिद्धभाक्ते ॥ ३४ ॥ वेदांतशास्त्राचामथितार्थ ॥ जो
बोलेपरमार्थ ॥ येणेंओळखिजेहृदयांत ॥ श्रोतेजनीं ॥ ३५ ॥ यासंप्रदायाचाअभिमानी ॥ स्व
येंआपणशूळपाणी ॥ तरीप्रीतिपावोतेथवचनीं ॥ सर्वेश्वरीं ॥ ३६ ॥ संपलेंयाग्रंथाचेंउत्तरार्ध ॥
जेंनिर्गुणनिरुपमप्रसिद्ध ॥ ह्मणतीराजयोगीसिद्ध ॥ मुकुंदराज ॥ १३७ ॥ इतिश्रीमद्विवेकसिं
धौगुरुशिष्यसंवादेगुरुप्रशंसानिरूपणंनामएकादशप्रकरणंसमाप्तम् ॥ ११ ॥ ॥ ॥

विवेकसिंधूंतील कठीण शब्दांचा कोश.

अ

अघटमान—घडण्यास अशक्य

अजहल्लक्षणा—अत्यागलक्षणा

अतौतें—सामर्थ्यें

अत्रार्थी—या अर्थाविषयीं

अधिदैवत—देवांनीं अधिष्ठित

अधिभूत—भूतांनीं अधिष्ठित

अधिष्ठान—आधार

अध्यास—खऱ्या वस्तूची खोट्याच्या ठायीं (भ्रांति.

अध्वसंक्रमण—मार्ग चालणें

अनारिसें—वेगळें

अनावृत्त—आवृत्त झालेलें नव्हे

अनाहत—शरीरस्थ एकचक्र

अनिर्वचनीय—वर्णन करण्यास अशक्य

अपरोक्ष—प्रत्यक्ष

अपसिद्धांत—सिद्धांतविरुद्ध

अपाडाचा—तुलना न होण्याजोगा

अपार्नी—गुदद्वारीं

अप्रमेय—निर्विषय

अमूर्त—निराकार

अरिसें—आरसे

अरुष—निरर्थक

अलपावतां—लघुत्वास येतां

अवगाहन—बुडणें, स्नान

अवच्छिन्न—व्यापून राहिलेला

अवतरण—प्रकटणें

अवभासक—प्रकाशक

अवलंबन—स्वीकारणें

अव्याकृत—कारणशरीर

अवस्थात्रय—जागृती, स्वप्न, सुषुप्ती

असपद—अक्षपद

असुळविसुळ—अव्यवस्थित

असेस्वा—अशेष, संपूर्ण

अशेष—सर्व

आ

आगळें—अधिक

आगियाळी—शरीरस्थ अग्निचक्र

आतळे—स्पर्श करी

आथिली—प्राप्त झाली

आथिचिना—असेचिना

आदटे—आदळे

आनु—भिन्न, निराळें

आपजे—उपजे, उत्पन्न होई

आपाडें—अतुल

आपैसें—आपोआप

आलंबें—आश्रयानें
आवर्त—भोंवरा
आसकें—सर्व
आक्षेप—संशय

ई

इडा—डावी नाकपुडी

उ

उकलणें—उमजणें
उगवू—उगम, उत्पत्ती
उटंके—वेगळें पडे
उड्डियानना—हृदयस्थान अ. अनाहतचक्र
उद्यत—प्रकट
उधारें—प्रकटें
उद्गार—शब्द
उन्मनी—पांचवी अवस्था
उन्मीलन—उघडण्याचा व्यापार
उन्मेष—ज्ञान

उपचारणें—निरोगी करणें
उपपत्ती—युक्ती
उपलवण—खोडी
उपार्जन—संपादन करणें
उफाडे—उडी घाली
उभवणी—उभारणी
उलथा—उलट अवस्था

ऋ

ऋषभ—मुख्य

ऐ

ऐणी—ब्रह्मप्राप्तीची इच्छा
ऐकजस्तू—ऐकणाराहो

ओ

ओडंबरु—कवटाळ, गारुड्याचा खेळ
ओसंडे—सांडलें जाय
ओळंघे—चढे

अं

अंगलग्न—अंगस्पर्श
अंतुरी—स्त्री

क

कडसणी—विचार
कडसीता—विचार करितां
कवळ—ग्रास, घांस
कातर—भितरा
काबाड—कडबा, गवत
काबरु—कावरं
काविरें—वेड अ. भ्रम
किमात्मक—कसें, कोणत्या प्रकारचें
कीजस—करिजेतें
कीर—खचित
कुरठा—मनाचा कपटी
कुवाड—कठीण
कुटी—आळ अ. आरोप

कुसरी—चतुरपणा

कुंभक—प्रणायामसमयीं पूरक होऊन जोंपर्यंत रेचक झाला नाहीं तोंपर्यंत जी प्राण—वायूची स्थिरता ती.

कुंभस्थानीं—गंडस्थळीं

केतुल—केवढा

कैवल्यदानी—मोक्ष देणारा

कोड—इच्छा

कोडि—कोटिसंख्या

कोडें—कूट

कौतुक—आश्चर्य

कंचुक—आंगरखा

कांबी—धनुष्य दंड

क्लेदन—ओलें करणें

ख

खंडज्ञान—नाशवंत पदार्थांचें ज्ञान

ग

गतायाता—जाणें येणें इ० व्यापार

गदारोळ—प्रारंभ

गव्हार—मूर्ख

गळाला—घोंट

गीवसीत—शोध करीत

गुल्फा—पायांचे घोटे

गुंफा—गुहा, एकांत स्थळ

गोसावी—स्वामी

गोल्हाट—देहांतील चक्रवि०

गंडकी—शालिग्राम शिला

घ

घन—दाट

घरौतें—घरदार गोत्र

च

चतुर्विधवाचा—परा, पश्यंति, मध्यमा, वैखरी या चार

चरमदशा—सिद्धदशा

चाड—गरज

चार्वाकसिद्धांत—देह हाच आत्मा म्हण-णाऱ्यांचा सिद्धांत

चाफेगोरटें—चांफ्यांच्या फुलांप्रमाणें गोरें

चेववावें—जागें करावें

चेववावा—जागा करावा

चेष्टे—हाले

चैतन्यीं—ज्ञानामध्यें

चंडानिलें—कठीण वाऱ्यानें

ज

जघन्य—अधम

जनितें—उत्पन्न झालेलें

जनोलोक—सूर्यलोकावरील लोक

जलधर—मेघ

जहल्लक्षणा—त्यागलक्षणा

जहदजहल्लक्षणा—त्यागात्यागलक्षणा

जालंधर—योगशास्त्रोक्त कंठस्थान
जिणें—वांचणें
जिव्हाळा—ओलावा
जेतुलें—जेवढें
ज्योतिर्लोक—सूर्यलोक

झ

झकविती—फसविती
झणें—कदाचित सत्य
झळाळा—झळकण्याची स्थिती

ट

टकमकची—एकसारखें टवकारून पहाणें

ड

डिंब—प्रतिबिंब
डोळवस—डोळ्यांचा प्रकाश
डंडळेना—डगमगेना

ढ

ढिसाळें—मोठें

त

तदात्मता—तत्स्वरूपता
तद्विवर्त—परब्रह्माच्या ठायीं खोटा भास
तत्वविद—ब्रह्मनिष्ट
तपोलोक—सत्यलोकांतील पांचवा लोक
तळवटीं—खालीं
तरंग—पाण्यावरील लाट
तन्वंगी—कृशांगी
तातवेळ—तसदशा
ताळी—देहसत्पत्व
तीनग्रंथी—देहांतील स्थानवि.
तुर्या—चौथी समाधी अवस्था
तूष्णीभूत—उगाच राहणें
तेतुलें—तेवढें, तितकें
तेउतेंचि—तेवढें
तेवेद्य— तें जाणण्यास योग्य
तेज्ञेय—ते ज्ञानास योग्य

तैजस—स्वप्नावस्थेचा अभिमानी जीव
तोज्ञाता—तो ज्ञानसंपन्न
तोवेत्ता—तो जाणणारा
तोंडपिटी—बडबड
त्वगिंद्रिय—स्पर्शेंद्रिय
त्राहाटक—रेचकप्राणायामांतील भेद
त्रिपुटी—ध्येय, ध्याता, ध्यान या तिहींचा मेळ

थ

थितिया—असलेल्या

द

दर्शन—दिसल्या पदार्थांचें अवलोकन
दळवाडें—स्थूलरूप
दानी—देणारा
देशवळा—गांवठी
दैनंदिन—प्रतिदिनीं होणारें
दृश्य—दिसणारे पदार्थ
दृष्टींत—पाहण्यांत

द्रष्टा—दिसणाऱ्या पदार्थांचा जाणता

द्विधा—दोनप्रकारचा

ध

धवल—पांढरा, शुभ्र

धालेंपण—तृप्ती

ध्येयापरोक्ष—ध्यानास योग्य जे अपरोक्ष वस्तु ते

न

नवटे—नवाटे

नव्हाळी—नवेपणा

नलाहे—न मिळे

नसंडे—न सांडे न हरपे

नवचे—जात नाहीं

नवहोता—नवीन हवन करणारा

नातळती—न स्पर्शती

नाथिला—खोटा

नामनिवर्चन—नामसंकेत

नादबिंदु—कान, डोळे दाबल्यानें जो शब्द तरंग दिसतो तो

नागवण—दरवडा

निमे—लयास जाई

निरुतें—खरें

निमेल—नासेल

निमेषोन्मेष—पात्यास पातें लागेपर्यंतचा वेळ

निकिया—चांगल्या

निरालंबी—आश्रयरहित ब्रह्मस्वरूपी

निपिजे—नासिजे

निधोट—अखंड

निरयलोक—नरकलोक

निखिल—संपूर्ण

निराभास—भासरहित

निकरा—खडा

निर्जित—पराजित

निकय—जवळचा

निरास—टाकून देणें

निरंजन—गुप्त

निरामय—रोगरहित

निर्वेच—व्यय

निर्वचना—बोलणें

नियम्य—नियमन करणारा

निदर्शन—स्पष्टीकरण

निर्वचे—विचारानें

निर्वाळलया—शुद्ध चित्त झालेली

नितनवें—नित्य नवें

नुमसे—समजत नाहीं

नेति—नाहीं अशा प्रकारचें

नेटेंबोटें—हां हां ह्मणतां

नेतिनेति—नाहीं नाहीं अशा प्रकारानें

न्यासितां—ठेवितां

न्याहाळीं—पहा

प

पढिये—आवडता
पक्षिणी—पक्ष्याची स्त्री
पश्यंति—चार वाणींतील एक वाचा
परा—वाचेंतील अतिसूक्ष्म वाचा
परिच्छिन्न—खंडित
परोक्ष—अप्रत्यक्ष
पडप—कोंदण
पाडें—बरोबरीनें
पाडाचे—योग्यतेचे
पायू—गुदेंद्रिय
पासाव—पासून
पारुशलें—लीन झालें
पांचहीदर्शनें—तंत्रोक्तपांचही मतें तीं
येणेंप्रमाणें—शैव, वैष्णव, गाणपत्य, सौर आणि शाक्त
पांगितें—स्वाधीन झालें
पांगफिटे—पराधीनपणा नाहींसा होय
पिंगला—उजवी नाकपुडी
पूर्यष्टक—नगरीचें अष्टक
पूरक—प्राणवायु वर ओढून घेणें
पेलूनी—सोडून
प्रयोजी—योग करी
प्रपद—पावलांचीं अग्रें
प्रविविक्त—गुप्त
प्रसुप्तकुंडलिनी—निजलेली सर्पीण
प्रत्यगात्मा—शरीरस्थ ब्रह्मचैतन्य
प्रमेय—विषय
प्रदेश—स्थान
प्रदेशिरव—देशपरिच्छेद
प्रबुद्ध—ज्ञानी
प्रबोध—ज्ञान
प्राज्ञाचें—सुषुप्तींतील अभिमानी जीवाचें

फ

फुडी—खरोखरी
फुलवणी—प्रफुल्लितपणा
फुज—अभिमान

ब

बरव—आदिष्ट
बडिवारें—मोठेपणानें
बावुळी—पाण्यावरील शेवाळ
बाह्यउभवूनी—बाहु उभे करून
बागें—आंगाकडे
बांदवडी—बंदिशाळा
बीतला—घडून आला
बूझ—समज
बुझवर्म—वर्म, समज
बोद्धव्य—जाणण्यास योग्य
ब्रह्मविवर्त—ब्रह्माचे ठायीं खोटा भास
ब्रह्मविद—ब्रह्म जाणणारा

ब्राह्मीमाया—परमेश्वराची माया

भ

भडस—उमाळा
भरोवरी—सामग्री
भाटी—उखरभूमी
भिरुड—कीड
भुररें—चेटक
भोज—टीलेनें

म

महंती—महत्व
महर्लोक—सप्तलोकांतील चवथा लोक
मध्यमा—तिसरी वाणी
मनोमेळें—एक विचारानें
महानुभाव—मोठा अनुभवी मनुष्य
माअग्नी—तर मग अग्नी
मांदुस—पेटी
मांदियाळें—समुदायांत
मुमुक्षु—मोक्षाची इच्छा करणारा
मुसावलें—एकत्र झालें
मेहु—मेघ
मेघुडे—मेघ
मोटकें—विचारानें
मंतव्य—मनन करण्यास योग्य

य

यथातथ्य—जसा आहे तसा
येरयेरां—परस्परां
येरां—इतरांस
येर—इतर, अन्य

र

रजस्तमीं—रजतमोगुणामध्यें
रक्तभूतिक—रक्तानें भरलेलें व भूतानें झालेलें
राणीव—राज्य
राउळें—स्वामीनें
रायेणाचें भातुकें—कडुवृंदावनाचें खाद्य
रेचक—प्राणायामांत प्राणवायु सोडणें
रेम्यकाहणी—भाकडकथा
रोकडें—प्रत्यक्ष
रोह—शरीरस्थस्थान
रार्पेण—राज्य

ल

लगसगा—त्वरा, घाई

व

वरोळें—वराडी
वाड—मोठें
वोखा—व्यर्थ
वायवसें—व्यर्थ
वाशिपे—भीति, भय
वाळी—आळ, आरोप
वाटिव—वांटा, भाग
वानवेलें—भाजलेलें बीज
विहिनु—रहित

विणावणी—उपाधी खटपट
विक्षेप—प्रतिबंध
विसंचलों—विस्कळित झालों
विक्षेपता—दृश्य, भास्य पदार्थांनीं चित्तास होणारा विक्षेप
विवर्त्त—भोंवरा
विकास—प्रफुल्लितपणा
विहरण—विहार, क्रीडा
विशद—स्पष्ट
विवर्धते—वाढणें, एक देहाची अवस्था
विकळ—कासावीस
विपरिणमते—तारुण्य आणि वार्धक्य यांचेमधील अवस्था
विघुळिते—नाश करून टाकिते
विसावुनी—विसांवा पावून
विमुच्यते—मुर्छा पावती, एक अवस्था
विवक्षा—बोलण्याची इच्छा

वितळें—घडून आलें
वेद्य—जाणण्यास योग्य
वेदक—जाणणारा
वळइत—कैवारी
वैरस्य—विरक्ती
वैशेषिक—न्यायशास्त्रांतील मताचें नांव
वैखरी—चौथी वाचा
वोजा—आतांच्या आता
वोस—ओसाड
वोळे—वळून येई
वोळंबा—कीड, मुंगी
वोखटा—वाईट, खट
वंचिती—ठकविती
व्यतिरिक्त—वांचून
व्याकुल—घाबरा झालेला

श

शलाका—काडी
शबल—मलीन, उपाधियुक्त
शक्तिचक्र—मायाचक्र
शब्दोन्मुख—शब्दासमोर
शिराणी—श्रेष्ठता
शेषपाठ—पद अथवा स्थान
शोच्यता—शोक करणें
श्वपचा—अंत्यजा
श्रीहट—शरिरांतील स्थान
श्रेणी—पगत

ष

षड्भाव—जायते, अस्ति, वर्धते, विपरिणमते, अपक्षीयते, नश्यति इ० सहा
षड्धातु—मातेच्या तीन व पित्याच्या तीन मिळून सहा
षड्दर्शन—सहातंत्रोक्तमतें अथवा सहा शास्त्रांचा सिद्धांत

स

सळें—सत्वर

समावेश—अंतर्भाव

सप्तचक्रें—मूलाधार, स्वाधिष्ठान, मणिपूर अनाहत, विशुद्ध, द्विदल व ब्रह्मरंध्र अशीं शरिरांतील चक्रें

समष्टी—ब्रह्मांड

सविस्तृतें—सविस्तर

सर्जन—उत्पत्ती

समाधिसंप्रज्ञात—सविकल्पसमाधि

सलोकता—मुक्तीचा भेद

समीपता—मुक्तीचा भेद

सायुज्यता—मुक्तीचा तिसरा भेद

सानुरागा—प्रीतियुक्त

सामरस्य—एकरूपता

साक्षेपीं—आक्षेप असतां

साभास—मनाला ज्याचा भास होतो तें

सिनाळ—भिन्नपणा

सुखाडिक—स्वस्थ बसणें

सुलीनता—वृत्तीची लीनदशा, नम्रपणा

सुहावा—शोभा

सुभटा—चांगला

सुयें—घाली

सेवा—शेवटीं

सौरस्य—सुरसपणा

सौभरि—उत्तम भरलेली

संविती—ज्ञान

संभूती—उत्पत्ती

संसारणा—उपजणें मरणें अशा अवस्था

संसृती—जन्ममरण

संश्लिष्टता—ब्रह्मस्वरूपाची गोडी लागणें अशी भूमिका

संसरण—संसार

संस्कारण—संस्कार करणें

संसरती—संसारांत पडती

स्वसंवेद्य—स्वयंप्रकाश

सृजिला—उत्पन्न केला

सरूपता—मुक्तीचा चौथा प्रकार

ह

हळुवट—हळुव, उणा

हारंबळे—दुःखानें ओरडे

हिरण्यगर्भाचें—ब्रह्मांडांतील सूक्ष्मदेहाचें

हिंपुटी—लघुत्व

हेळा—क्षणमात्र

क्ष

क्षपणक—नास्तिकमताचा पुरुष

ज्ञ

ज्ञप्ति—ज्ञान

ज्ञापक—जाणविणारा

ज्ञेय—जाणण्यास योग्य

समाप्त.

विवेकसिंधूंतील प्रकरणें व विषय यांची अनुक्रमणिका.

मुद्रक—प्रभाशंकर जयशंकर पाठक, धी जगदीश्वर प्रिंटिंग प्रेस, गिरगांव गायवाडी घर नं. ९, मुंबई नं. ४.

प्रकाशक—पंढरिनाथ विनायक पाठक, गिरगांव गायवाडी घर नं. ९, मुंबई नं. ४.

आवृत्ति २ री.] सन १९२८ [प्रति २०००.

B

चातुर्मासांत वाचण्यालायक ग्रंथ.

ग्रंथांचीं नांवें.	रु. आ.
श्रीमद्भागवत सार्थ	३५—०
भावार्थ रामायण	१२—०
,, बुकसाईज	८—०
एकनाथी भागवत	६—०
,, बुकसाईज	६—०
रामविजय मोठा	५—०
,, लहान	२—०
हरिविजय मोठा	४—०
,, लहान	२—०
पांडवप्रताप मोठा	६—०
,, लहान	३—८
[illegible]किविजय मोठा	६—०
,, लहान	३—०
[illegible]नाथ मोठा	४—०
,, लहान	२—०
सिद्धांतबोध	५—०
[illegible]सबोध	१—८

ग्रंथांचीं नांवें.	रु. आ.
दासबोध सार्थ	४—०
,, बुकसाईज	१—८
गुरुचरित्र पोथी	२—०
,, रेशमी बुकसाईज ...	२—८
,, ,, लहान	१—०
नासिकेत	१४—०
तुकारामचरित्र	१—४
मूळस्तंभ	१—०
शिवलीलामृत पोथी	०—१२
,, ग्लेझ ...	१—४
,, बुकसाईज रेशमी	१—०
,, कापडी ...	०—८
ज्ञानेश्वरी	१—८
,, साखरेकृत	६—०
रुक्मिणी स्वयंवर	१—०
सार्थ कार्तिकमाहात्म्य	१—०
,, वैशाखमाहात्म्य	१—०

संस्कृत मूळ श्लोक असून मराठींत

आर्थांतर केलेल्या पोथ्या.	रु. आ.
सार्थ सत्यनारायण	०—४
,, वटसावित्री	०—३
,, वामनद्वादशी	०—३
,, हरितालिका	०—२
,, ऋषिपंचमी	०—२
,, गणेशचतुर्थी	०—३
,, अनंतचतुर्दशी	०—३
,, सोमवती	०—३
,, पिठोरी	०—३
,, महालक्ष्मी	०—२
,, जन्माष्टमी	०—४
,, सिद्धिविनायक	०—५
,, सत्य विनायक	०—६
,, संकष्ट चतुर्थी	०—४
व्यंकटेश विजय	१—८

याशिवाय टपाल खर्च निराळा.

